

## МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

### НАКАЗ

м.Київ

"09" 06. 2011 р.

№ 553

Про підсумки Всеукраїнської естафети педагогічних інновацій "Нові горизонти української школи"

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту від 28.03.2011 р. № 286 протягом квітня-травня 2011 року вперше проведено Всеукраїнську естафету педагогічних інновацій "Нові горизонти української школи", у якій взяли участь понад 300 педагогічних працівників з усіх регіонів країни. За результатами її проведення

#### НАКАЗУЮ:

1. Підтримати ініціативу керівників місцевих органів управління освітою щодо застосування у практичній діяльності такої форми роботи, як проведення естафети педагогічних інновацій, що забезпечила вивчення інноваційних напрямів діяльності, спрямованих на розвиток загальної середньої та дошкільної освіти, сприяла обміну досвідом та налагодженню партнерських стосунків між педагогічними працівниками та підписанню міжрегіональних угод про співпрацю.

3. Директору департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Єресько О. В.):

3.1. Подати на розгляд засідання підсумкової колегії Міністерства освіти і науки, молоді та спорту з питань загальної середньої та дошкільної освіти 26 серпня 2011 року узагальнені матеріали за підсумками проведення Всеукраїнської естафети.

3.2. Врахувати при розробленні плану роботи департаменту на 2012 рік заходи щодо вивчення та узагальнення інноваційних форм роботи, спрямованих на розвиток загальної середньої та дошкільної освіти.

4. Міністру освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій:

4.1. Довести до керівників місцевих органів управлінь освітою, навчальних закладів інформаційно-аналітичну записку за підсумками проведення Всеукраїнської естафети (додається).

4.2. Забезпечити розгляд інформаційних матеріалів за результатами участі регіональних делегацій у Всеукраїнській естафеті на конференціях педагогічних працівників у серпні поточного року.

4.3. Запровадити з 2011/2012 навчального року проведення регіональної естафети педагогічних інновацій.

5. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Заступник Міністра

*Б. М. Жебровський*

**ВИДАВЦІ:**

Головне управління  
освіти і науки  
Полтавської обласної  
державної адміністрації

Полтавський обласний  
інститут післядипломної  
педагогічної освіти  
ім. М.В.Остроградського

**РЕДАКЦІЙНА РАДА:**

В.В.Зелюк (голова),  
А.І.Бардаченко, С.Ф.Клепко,  
М.В.Гришова,  
Н.М.Барболіна, І.О.Кіптілий

**РЕДКОЛЕГІЯ:**

О.А.Білоусько, А.М.Бойко,  
Б.П.Будзан, М.С.Вапуленко,  
М.В.Гришова, В.В.Громовий,  
К.Ж.Гуз, М.Б.Євтух,  
В.В.Зелюк, В.М.Золотухіна,  
І.А.Зязюн, В.Р.Льченко,  
В.Г.Кремень, О.М.Кривуля,  
М.Д.Кулгасва, В.С.Лутай,  
О.О.Мамалуй,  
В.І.Мирошніченко,  
В.Ф.Моргун, Л.І.Нічуговська,  
Н.М.Тарасевич, Г.Хіллє

**Головний редактор:**

С.Ф.Клепко

**Відповідальний секретар:**

І.О.Кіптілий

**Літературний редактор:**

О.В.Стоцька

**Технічний редактор,  
макет та верстка:**

Т.В.Шарлай

**Оператор:**

Н.Ю.Землякова

Відповідальність за підбір і виклад  
фактів у підписаних статтях  
несуть самі автори. Висловлені в  
цих статтях думки можуть не  
збігатися з точкою зору редколегії.  
Рукописи не горять, але і не повер-  
таються.

**АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:**

36029, Полтава,  
вул. Жовтнева, 64  
(05322) 7-26-08;  
тел./факс: 50-80-85  
e-mail: redpm@pei.poltava.ua  
http://www.ipe.poltava.ua

**Реєстраційне свідоцтво:**

серія КВ №12233-1117 ПР  
від 23 січня 2007 р.

**© ПОІШПО**

Підписано до друку 26.09.2011

Формат 60x90/8.

Ум. друк. арк. 9,6.

Тираж 300.

**ТОВ "АСМІ"**

вул. Міщенка, 2,  
м. Полтава, 36011  
тел. (0532) 56-55-29, 61-50-69

**Постановою Президії ВАК**

України від 31.05.2011, №1-05/5

"ПМ" включено у перелік  
наукових видань, у яких можуть  
публікуватися основні  
результати дисертаційних робіт.

Журнал "ПМ" № 4 (101), 2011 р.  
підписано до друку за рішенням  
вченої ради ПОІШПО (протокол  
№ 4 від 22.09.2011 р.).

ISSN 1815-3194

**ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ**

Едукологічні репрезентації знань: моделі освіти і

дидактика

С. Ф. Клепко .....2

**РЕТРОМЕТОДИКА**

На шляху до наукової біографії

А. С. Макаренка (продовження)

Г. Хіллє ..... 13

**ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ**

Бліц-аналіз педагогічних інновацій української освіти: за

підсумками Всеукраїнської естафети "Нові горизонти

української школи"

О. В. Стоцька..... 18

**ДОВІДКИ**

Освіта Полтавщини в русі до нових горизонтів

української освіти

В. В. Зелюк .....30

Нові горизонти освіти України у Полтавській області:

експрес-дайджест .....31

I. Які в освіті області є інновації .....31

II. Що змінилося в освіті області за останній навчальний рік ... 41

III. Що напрацьовано в області для поширення по Україні?..... 46

Полтавщина – 12-й регіон України за якістю

життя..... 59

**ХРОНІКА**

Майстер-класи кращих учителів Полтавщини

Л. В. Цуркан ..... 62

*У статті встановлюється потенціал освітніх моделей та педагогічних і дидактичних теорій як сучасних рефлексивних форм репрезентації знань стосовно освіти. Зокрема, здійснено аналіз модельного напрямку педагогічного знання, перспектив інтеграції дидактики з педагогічною психологією, лінгвістикою, методологією. Переосмислено і упорядковано за ступенем програмності такі основні елементи освітнього поля, як «освітні політики», «філософія освіти», «парадигма освіти», «моделі освіти», «дидактичне знання». Окреслено основні проблеми і перешкоди оптимальної репрезентації знань в освітньому просторі.*

*В статье устанавливается потенциал образовательных моделей и педагогических и дидактических теорий как современных рефлексивных форм репрезентации знаний об образовании. В частности, осуществлен анализ модельного направления педагогического знания, перспектив интеграции дидактики с педагогической психологией, лингвистикой, методологией. Переосмыслены и упорядочены по степени программности следующие основные элементы образовательного поля: «образовательные политики», «философия образования», «парадигма образования», «модели образования», «дидактическое знание». Очерчены основные проблемы и препятствия оптимальной репрезентации знаний в образовательном пространстве.*

*The paper defines the potential of educational models and pedagogical and didactic theories as modern forms of reflexive representation of knowledge about education. In particular, it analyses of model brunch of pedagogical knowledge, the prospects of integration of didactics with educational psychology, linguistics, methodology. Reconsidered and sorted by level in scaffolding such elements of the educational field as "educational policies", "philosophy of education", "paradigm of education," "model of education," "didactic knowledge." Main problems and obstacles to the optimal representation of knowledge in the educational environment are outlined.*



УДК 37.012:101

## ЕДУКОЛОГІЧНІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЗНАНЬ: МОДЕЛІ ОСВІТИ І ДИДАКТИКА

С. Ф. Кленко

Метою статті є встановлення потенціалу сучасних рефлексивних форм репрезентації знань стосовно освіти – моделей освіти і педагогічних та дидактичних теорій, що необхідні освіті для пізнання джерел своєї ефективності. Освіті призначають найрізноманітніші "генеративні" лінії розвитку – особистісно зорієнтовану, персональну, профільну, продуктивну, відкриту, лібертарну, глобальну, транснаціональну, полікультурну, інтегративну, інтегровану, холістську, постмодерністську, елітарну тощо. Відповідно навколо цих ліній спостерігаємо консолідацію едукологічних репрезентацій знання – парадигми, моделі освіти, освітні політики, педагогічні та дидактичні теорії. Останні страждають хаосом термінології, подолати який прагне едукологія.

### Едукологія – наука про освіту

Едукологія (educology) (освітологія – український відповідник терміна) – поки ще фантомна наукова галузь міждисциплінарних досліджень феномена освіти як комплексу наук про освіту. Винайдення в 1950-х рр. терміна "едукологія" як науки про освіту з метою відрізнити знання про освіту від явища освіти пов'язане у філософсько-педагогічній думці США з дослідженнями філософії прагматизму Ч. С. Пірса, що сприяло виникненню ідеї едуколо-

гії як систематизованої репрезентації знань про освіту [1]. У наш час ідея едукології розвивається у рамках Educology Research Associates/USA (ERA/USA) [2]. Українські дослідники також долучаються до цього напрямку освітньої думки. У 2010 р. розпочато електронне наукове фахове видання "Освітологічний дискурс", у структурі рубрик якого, однак, на жаль, інтеграційна сутність едукології знехтувана, оскільки цей журнал подає статті за традиційною ВАКівською класифікацією педагогічних наук, зокрема, стаття про становлення освітології в Україні [3], що робить спробу пояснення цього терміна, знаходиться в рубриці "Спеціальність 13.00.05 – Соціальна педагогіка", хоча місце такої статті в рубриках "філософія освіти" чи "методологія освітології", але їх у цьому журналі поки що немає. Власне про українську освітологію говорити ще зарано, дай нам сили хоча б вивести на світовий рівень традиційні академічні галузі знання про освіту та презентувати їх на-уковому співтовариству певними прецедентними текстами.

Можливість надалі вийти на конструктивний діалог між носіями різних концептуальних поглядів надають створені міждисциплінарні бази даних з освіти (ЮНЕСКО, ОЕСР, ERIC), які консолідують усі тексти про освіту, проте такі бази в існуючому вигляді лише підтверджують

кризу сучасної репрезентації знань в освітньому просторі. Феномени, що досліджуються в статті, як правило, ґрунтовно розглядаються окремо і взаємозв'язок між ними встановлюється на кшталт "кожній базовій моделі освітнього процесу відповідає визначена педагогічна парадигма"[4]. В інформаційному надлишку репрезентацій про освіту можуть бути неочевидні негативні наслідки. У найближчому майбутньому очікуються з будь-якої проблеми "кілометри книжкових і журнальних текстів". Успішна боротьба з інформаційним "потопом" можлива тільки в разі своєчасного усвідомлення педагогічним співтовариством необхідності кардинального переструктурування всього едукологічного знання і навіть радикальної зміни едукологічного дискурсу. Одним із перспективних напрямів реформування освітньої теорії є розвиток репрезентаційного (модельного підходу) до структуризації освітніх знань.

Поліморфізм едукологічних репрезентацій переважно виникає на засадах заперечення теоретичними концепціями існуючих практик. Конструкції парадигм, моделей, концепцій філософії освіти є компонентами формування нового бачення світу і виражаються за допомогою способів його репрезентації у вигляді моделей, конструкцій, схем, проектів. Важливість формалізації і однозначного розуміння термінів щодо едукологічних репрезентацій пов'язана передусім із потребами предметної класифікації як важливої частини інформаційного пошуку, необхідності формалізації цих понять в інженерії знань та знанневому управлінні.

#### **Форми репрезентації знань про освіту: освітні політики, філософські парадигми і моделі освіти**

У контексті нашого дослідження едукологія – інтерсуб'єктивна репрезентація того, що ми знаємо про освіту і яка виправдана відповідними дисциплінарними дослідженнями. Теодор В. Фрік (Університет Індіани) [5] вважає, що освітні дослідження повинні привести до едукології як сукупності певних типів знання. Репрезентація знань про освіту, як правильно встановлює цей автор, здійснюється у формах індексального знання (тобто унікальних описів), практичного (специфічних описів "як зробити" – how-to-do) і теоретичного (універсальних, абстрактних, узагальнюючих описів). Індексальними знаннями (виразами) в лінгвістиці вважаються такі, зміст яких залежить від мовної ситуації, тобто визначається часом, місцем і обставинами висловлення (наприклад, такі вирази, як "ти", "там", "завтра" тощо – індексальні). За Гарфін-

келем, метою традиційної соціальної науки є підстановка об'єктивних виразів на місце індексальних, у чому, власне, і полягає раціональне наукове пояснення [6].

Описи освіти, типи питань у дослідженні, які можна поставити, залежно від їх відношення до цінностей, услід за [7, Steiner, 1988] Т. В. Фрік поділяє на три типи: неаксіологічні ("що це є або було?"); інструментальні ("для чого це годиться?") й есенціальні (intrinsic) ("чи справді це є вартісним?").

Розглядаючи декартів добуток цих типів описів освіти, Т. В. Фрік розрізняє дев'ять типів едукологічних знань: {індексальне, не-аксіологічне}, {індексальне, інструментальне}, {індексальне, есенціальне}, {практичне, не-аксіологічне}, {практичне, інструментальне}, {практичне, есенціальне}, {теоретичне, не-аксіологічне}, {теоретичне, інструментальне}, {теоретичне, есенціальне}.

Наводячи приклади й аналізуючи ці типи репрезентацій едукологічного знання, Т. В. Фрік стверджує, що різні методи дослідження необхідні, щоб виправдати ці різні види едукологічного знання і підкреслює важливість аксіологічно-есенціальної едукології. Це – повноправна галузь едукологічного дослідження, яка є критичною стосовно майбутнього освіти. Т. В. Фрік висуває доречні запитання: "Що, якщо ми ефективно досягаємо неправильних освітніх цілей? Що повинні вивчати студенти? Що ми повинні зробити в освіті і якою повинна бути освіта?".

Ці питання є не емпіричними, а філософськими й життєвими, бо поліпшення конкурентоспроможності учнів чи студентів залежить від освіти. Підвищення ефективності "поганої" освіти, зауважує Фрік, не розв'язує проблеми, як і створення ефективнішої вогнепальної зброї не усуває проблеми кривди людей.

#### **Критерії програмності**

Із різних можливих ліній розгляду цих питань ми обираємо шлях упорядкування едукологічних репрезентацій за ступенем рівня їх програмності, тобто здатності визначати діяльність відповідно до сформульованих імперативів. Скористаємося окремими положеннями узагальненого розгляду поняття програми, проведеного В. Л. Абушенком [8]. Як відомо, програма (грецьк. programme – оголошення, розпорядження) – спосіб покрокової (поетапної) організації діяльності з розгортання якого-небудь змісту, а також з організації і реалізації пізнавальних (дослідницьких) змістів і процедур. Кінцева мета програми завжди формулюється як можлива, бажана, належна, така, що співвідноситься з яким-небудь ідеалом і припускає варіативні шляхи свого досяг-

нення без гарантій своєї реалізації. Програма припускає своє перевизначення, перезавдання, уточнення при реалізації кожного з етапів (кроків) – як у сенсі утримання продукування нових змістів, що вимагають постійної рефлексії над собою, так і в розумінні відстеження процедур діяльності й оцінки їхньої ефективності.

Поняття програми як способу організації і реалізації дослідницьких та пізнавальних змістів і процедур досліджується в рамках соціології знання. Скажімо, Д. Блур у книзі "Знання і соціальні представлення" (1976) [9] подав розуміння знання як визначеного культурного ресурсу, що дає змогу упорядковувати дійсність і здійснювати контроль над нею, зокрема шляхом оволодіння комунікаціями. Таке розуміння припускає соціально підтримувану санкцію щодо можливих способів роботи зі знанням і постійну модифікацію наявних понятійно виражених змістів знання. Така санкція може бути у формі "сильної програми", яка визначається не тільки своїми потенціалами раціонально організовувати знання, але і, програмуючи дії людей, задає визначені соціальні порядки.

Едукологічні репрезентації розглянемо за ступенем рівня їх програмності, тобто міри їх впливу на освітню реальність.

"Освітні політики" і відповідні їм стратегії освіти є репрезентаціями з найвищою мірою програмовості, оскільки вони є зобов'язуючими і включають різні механізми примусу, що змушують суб'єктів освіти слідувати їхнім настановам.

"Філософія освіти", "парадигма освіти" – це ре-презентації, які здебільшого нікого ні до чого не зобов'язують, хіба що в освітньому процесі від студентів вимагається відтворити на іспитах ті чи інші їх фрагменти.

"Моделі освіти" як репрезентації наслідків реалізації певних варіантів освітньої політики є сформованими за допомогою знакових систем розумові аналоги (логічні конструкції), що схематично відображають освітню практику загалом чи окремі її фрагменти. Окремі моделі освіти, якщо вони покладаються в основу певної освітньої політики, можуть здобути високий рівень програмності.

Едукологія як загальна репрезентація знань про освіту, різноманітні дослідження про майбутнє освіти, дидактичні знання також має відповідну міру "програмовості" залежно від культурних особливостей і традицій суспільства. Таке широке поле освіти залишається фрагментизованим, із багатьма прогалинами, а нерідко нашаруваннями інформаційних повторень як цінних конструктивних знань, так і тривіальних істин. Едукологія, філософія освіти, покликані забезпечити

ефективний обіг освітніх репрезентацій знань, самі виявляються заручниками встановлених культур репрезентацій знань. Для виходу з цієї кризи необхідне переосмислення понять основних елементів і компонентів поля освіти.

### Моделі освіти

П'ять класичних форм модельного пізнання: техніко-конструкторське, фізико-теоретичне, біологічне, економіко-математичне, глобальне моделювання [10, Новик, 1965] доповнюються ще однією – педагогічним моделюванням. Моделі освіти поділяють на три види: а) описові, що дають уявлення про завдання, структуру, основні елементи освітньої практики; б) функціональні, що відображають освіту в системі її зв'язків із соціальним середовищем; в) прогностичні, що надають аргументовану картину майбутнього стану освітньої практики [11].

Розвиток освіти, як показав В. І. Гінецинський, здійснювався через такі її типи, як магіко-ритуалістський, калакогатайський, теологістський, гуманітаристський, пансофістський, раціоналістський, інтелектуалістський, ергономістський, комплексистський, культурологістський, кожний із яких мав свій особливий центр інтеграції культури і світу знань [12, 1989] і, безперечно, відповідні моделі. Розглядаються чотири основні моделі педагогічної діяльності: теоцентрична, соціоцентрична, натурцентрична і антропоцентрична [13].

Оскільки моделей реально існуючих способів освітньої діяльності може бути виділено безліч, постає завдання їх систематизації, що обумовлює необхідність вичленювання своєрідних узагальнених метамоделей, які належить розглядати як базові моделі освіти. Базові моделі освітнього процесу абстраговано виражають глибинні, родові, сутнісні особливості основних типів педагогічно організованої взаємодії між учителем, вихователем, наставником і учнем, вихованцем, вихованцем у ході досягнення цілей освіти.

Сукупності груп базових моделей освіти уможливають типологізувати педагогічні системи, мікроконцепції, теорії, технології, методики минулого й сьогодення, виявляти їхні фундаментальні подібності і розходження, що "затемнюються" різноманіттям зовнішніх індивідуальних ознак. Зміст типологізації як пізнавальної процедури не у встановленні співвідношення зовнішніх видимих рис між порівнюваними об'єктами, а у виявленні їх загальних глибинних родових ознак, у розкритті внутрішнього зв'язку між ними, що вказує на їх дійсне сутнісне співвідношення. Співвідношення авторитар-

ності та свободи, якого дотримуються у вихованні певних країн, Дені де Ружмон покладає критерієм розрізнення трьох моделей освіти, які в другій третині ХХ ст. панували у Європі, СРСР та США.

І у наш час існуючі "класичні" освітні моделі умовно поділяють на модель європейську, американську, радянську і японську [14; 15]. В Україні на II Всеукраїнському з'їзді працівників освіти (2001) згадувалися, однак, лише "відомі дві основні моделі розвитку освіти. Одна – англо-американської орієнтації, за якої освіта є особистою справою кожної людини, а сама її система належить до індустрії послуг. (...) Друга модель – німецько-російська, якій віддається перевага і у нас, – базується на державній відповідальності за освіту, її доступності для всіх верств та проширенні населення незалежно від економічного стану та соціального статусу" [16].

Те, що російська освіта багато запозичила в німецької, на нашу думку, не надає права інтегрувати в наш час моделі російської і німецької освіти в одну модель, зважаючи як на тяжкий спадок у російській і українській освіті радянської моделі освіти з усіма її компонентами – змістом, формами і менеджментом, так і на обставини соціального мегапорядку. О. Зінов'єв, здійснюючи у Мюнхені в 1993 р. аналіз феномена "західництва" ("вестернізму"), вказує, що існуюча на Заході освіта майже повністю є продуктом західництва, а те, що дісталось їй від минулого, було перероблено і складає незначну частку в ній. О. Зінов'єв вважає, що на Заході могутні виховні засоби фактично поставлені на службу одуріння, ідеологічного обтісування і розбещення багатомільйонних мас людей [17].

Із такої точки зору цікавим є питання про взаємозалежність між моделлю розвитку суспільства та панівною у ньому моделлю освіти. Моделі розвитку суспільства, вказує В. Романова, не є дзеркальними відображеннями моделей освіти, а взаємозалежними елементами єдиної системи, спонукуваною національною політикою – державною волею досягнення позначених цілей розвитку оптимальним чином. На її думку, на модель розвитку суспільства впливає не тільки модель освіти, але і спрямованість національної політики. Тому для трансформації моделі розвитку суспільства є необхідним, але не єдиним засобом для її успішного проведення, цілісне і цільове реформування моделі освіти. Панацеї не буває, зате буває комплексний національний підхід до вирішення проблем шляхом визначення мети і засобів, необхідних для її досягнення.

Концепція Державної програми розвитку освіти на 2006 – 2010 рр., схвалена роз-

порядженням КМУ від 12 липня 2006 р. № 396-р., пропонує проблематичний вибір варіанта розв'язання проблеми реформування освіти у формі "змішаної моделі розвитку освіти в Україні, що базується на поєднанні переваг утворювальної і руйнівної моделей". В основу реформування освіти за змішаною моделлю в цій концепції покладаються "принципи інноваційного розвитку пріоритетних організаційних структур та надання певної допомоги тим з них, що здатні до саморозвитку", оскільки "упровадження інновацій потребує менше зусиль для гармонізації нормативно-правової бази та розроблення організаційно-розпорядчого механізму діяльності навчальних закладів і найбільше відповідає сучасному стану суспільства та галузі освіти зокрема". У статтях автора [18; 19] обґрунтовано, що взаємозв'язок рівнів інноваційності суспільства і якості освіти не є однозначним процесом. Україна ще не визначилася у пріоритетах при виборі освітньої моделі з набору австрійського, голландського, англійського, американського, японського, якогось ще досвіду. Насильно і швидко упровадити нову модель освіти чи виростити поруч з існуючою нову неможливо. Освіта ментально пов'язана з людьми, які живуть на певній території, з їх культурою. Тому тут найважливішим є формування механізмів трансформації способів репрезентації знань.

Сучасну освітню практику адекватно описує "дієтологічна" модель освіти, за допомогою якої П. Фрейре подав інтерпретацію процесу репрезентації знань в освітньому просторі як ієрархічної системи, у якій авторитетність присвоюється насамперед акторам, котрі виробляють знання, тобто експертам, ученим і дослідникам. Ці експерти визначають ті "істини", яких потрібно навчати учнів насамперед, або "нагодувати", згідно з термінами Фрейре. Далі в цій ієрархії знаходяться розроблювачі навчальних планів, які розподіляють знання на освітні порції. За ними слідує адміністративні працівники і чиновники, котрі роблять вибір між цими порціями. Учителі з'являються наприкінці як інструменти розподілу "освітньої їжі" серед учнів. Учні ж повинні просто засвоювати знання, визначені освітніми порціями.

#### Критика "дієтологічної" моделі освіти

Критику П. Фрейре такої системи освіти поглиблює соціальний конструкціонізм, зокрема, К. Дж. Джерджен вказує:

По-перше, так розподілене знання неминує призводити до специфічних уявлень про правильне, і у цьому сенсі ієрархія знання веде до тоталітаризму, або, у

термінах Фуко, посилюються відношення влади, у яких споживач знань є пішаком.

По-друге, ієрархічна модель придушує контекстуальні і прагматичні умови, що надає значення мові чи текстам акторів-авторитетів. Унаслідок цього втрачаються життєвість мови, її практична значущість і здатність породжувати нове у відповідній спільноті.

По-третє, оскільки авторитетні дискурси розглядаються як священні продукти "наших кращих розумів", вони прагнуть до монологічної циркуляції в ієрархії. Тобто вони не подаються від груп адміністраторів до спільнот учителів і учнів як запрошення до обговорення і доповнення.

По-четверте, монологічні практики виробництва знання і цінностей конфронтують із діалогічними. Кінцевою точкою монологічної освіти є ученя, який поглинає те, що йому пропонується, і у підсумку він копіює авторів-авторитетів. Якими би талантами, новими ідеями або спеціалізованою освітою не володів індивід – усе це заборонено вводити в діалог. Учені і керівники встановлюють навчальні плани і методи для шкіл, що позбавляють учителів голосу [20]. Із погляду конструкторів, стандартизовані навчальні плани, що доводяться школам, роблять учителів професійно непридатними. Оскільки вчителі сприймаються як техніки, здатні лише реалізувати готові плани, вони втрачають здатність рефлектувати більш значущі освітні проблеми і пропонувати власні рішення чи ефективно їх доповнювати. К. Дж. Джерджен цитує думку Ароновіца і Жиру: багатьма сучасними освітніми реформами вчителі зводяться до статусу чиновників нижчої ланки, головне завдання яких полягає у реалізації нововведень, придуманих експертами вищого рівня з кола державної і освітньої бюрократії [21].

Альтернатива конструкторів щодо ієрархічної моделі авторитетності знання полягає в десакралізації знання і у звільненні від моделі пошуку універсального знання відповідно до загальних навчальних планів. Вони вважають важливим створення контекстуально специфічних значеннєвих просторів, які враховуватимуть інтереси всіх сторін у конкретній освітній ситуації, тобто пропонують рух від монологу до діалогу або від ієрархії до гетерархії – мережевої ситуації діалогу, взаємовпливів, узгодження і синергізму інтересів, коеволуції учасників, рівних за статусом, яка базується на унікальності місця, часу і походження кожного із них.

Із конструкторістської перспективи будь-яке знання бачиться як вибудоване в деякій перспективі гетерархії і ціннісно навантаженим. Тому входження у певну

галузь знання – це входження у специфічну форму життя. Таке входження саме по собі не є кроком до демократії; це знаходження одного голосу можливою ціною інших. У цьому розумінні пропонувані тут аргументи підтримують сучасні рухи у бік плюралізму в освіті, що намагаються відкрити можливості для тих, хто традиційно був виключений із виробництва знання. Дослідники, наприклад, вважають, що "справжня реформа навчальних планів повинна відбуватися в тих інститутах і тими, хто тісніше за всіх пов'язаний з життям учнів: учителями, адміністраторами, самими учнями і іншими членами громади".

Замість того, щоб розглядати вчителів як техніків, навчених поширювати авторитетне знання, пропонується посилити роль "учителів як творців навчальних планів".

Замість того, щоб приймати експертні пропозиції як і чого навчати, учителі знаходять власні дані і самостійно ставлять освітні питання, що приведе до більш контекстуально специфічного використання знання. Із процесу створення навчальних планів не повинні вилучатися учні, батьки або навіть суспільство. У їхньому змісті мають надаватися учням засоби для демократичного життя і бачення можливостей загального соціального контексту, навчальний план повинен залучати учнів до ухвалення актуальних рішень на підставі загальності рівності і справедливості.

Конструкторістська модель належить до групи моделей постсучасної освіти. Ідея постсучасної освіти, наскільки відомо, майже не осмислюється в сучасному українському освітньому просторі.

### Моделі постсучасної освіти

Значення ідей постмодернізму для освіти систематично розглянули Ароновіц і Жиру в книзі "Постсучасна освіта" [21]. Колективна монографія "Education and the Postmodern Condition" (1995) запропонувала осмислення значення концепції Ліотара в англomовному світі стосовно освіти. У ній була здійснена експлікація проблем легітимізації знання, суб'єктивності, ідентичності, людської свободи і соціальної діяльності для розвитку критичної педагогіки, гетерономної політики освіти. Аналіз освітньої ситуації за допомогою "постмодерністських" понять, таких як "домінування", "приховані навчальні плани", "політичний контроль", "влада", "ідентичність", "знання", "освіта", "звільнення", обіцяв рятівний вихід із "катастрофи освіти" [22].



Однак, уже незабаром західні філософи освіти визнали, що вони дуже багато часу віддали безплідним пошукам виразного центрального ядра філософського постмодернізму як концепції стану радикальної плюральності. Ця робота допомагала їм побачити дійсність більш складною, ніж її уявляв модернізм, і скласти комплексне уявлення про соціальні, культурні, політичні та економічні відношення в освіті, але в кінцевому результаті постсучасна освіта залишалася усього лише ідеєю, що виражає місію існуючої системи освіти в сучасному світі. Певної стратегії або хоча б окремої педагогічної технології постсучасної освіти створити не вдалося.

Як можна дізнатися з багатьох творів її теоретиків і практиків, рамковими принципами постсучасної освіти проголошуються антифундаментальність, екологізація, рефлексизація, "композиціонізм", сублімація, тенденція до холистичності. Ці принципи поширюються ними на всю сферу освіти, однак дуже рідко трапляються спроби конкретно окреслити специфіку постсучасної освіти у викладанні конкретних навчальних дисциплін, на що вказано у [23, Клепко, 2000, С. 5 – 12].

Спроби конструювання постсучасної освіти з точки зору постмодернізму як скептицизму до гранднартивів, або з розрізнення трьох форм мислення – метафізичної, модерністської і різоматичної (Ж. Дельоз, Ф. Гаттарі) – виявилися неконструктивними. Ліотар, який першим почав говорити про необхідність постсучасної освіти, зазначив, що в ситуації постмодерну ми все одно не можемо позбутися того або іншого порядку навчання [24, Ліотар, 1995, С.32]. В. Вельш указує, що "і стосовно концепції "різома" залишаються відкритими побажання – побажання уточнення і побажання послідовності. Наприклад, у авторів панує тенденція знову охопити все відповідно до однієї структури – на цей раз структури різоми, а також не визнавати права старіших уявлень про модель (кореневище, множина коріння). Навряд чи тоді це може бути тим, що уявляли під множиною. Різоматичній моделі слід би, щонайменше, допустити інші форми мислення – можливо, "інфікуючи їх" [25, С.371].

Таким чином, при послідовному запитуванні ідеї постсучасної освіти, багато моментів ще чекають відповіді. Але одну з її концепцій потрібно запозичити – сумнів постмодерну, сумнів, який висловив ще У. Джемс про ілюзорну єдність і всезнання миттєвого Всесуб'єкта. Із цього сумніву виникає вимога В. Вельша, що "розумність повинна реалізувати себе в переходах" і що такі переходи можуть відбуватися, не стираючи відмінності.

Тим самим концепція різоми просуває трохи уперед насущне завдання теми розуму – мислити розум як здатність переходів. Вона містить спонукання до концепції трансверсального розуму.

Згадані вище рамкові принципи постсучасної освіти дуже рідко намагаються використати у викладанні конкретних навчальних дисциплін. Розглянемо це на прикладі фізики. Як відомо, фізика як наука сьогодні представлена класичними, сучасними і постсучасними теоріями. Постає філософсько-освітнє і дидактичне питання, яким чином повинна бути подана постсучасна фізика школяреві. Спроби об'єднувати класичні і сучасні парадигми фізики в навчанні, інтегрувати сократівський метод із лабораторним вивченням фізики вважаються несумісними з відкритим характером постсучасної освіти. Сократівське запитування не дає змоги учневі, залежному від зовнішніх питань, активно творити "власне знання", а тому визнається не ефективним. Водночас розуміння класичної фізики є передумовою до розуміння сучасної і постсучасної фізики. У такій ситуації постсучасною освітою оголошується використання евристичних методик в умовах самоорганізації групової роботи учнів. В. Долл (1993) доводить, що моделі навчання Піаже і розроблені способи застосування цих моделей при навчанні природничих наук можуть бути інтегровані з постсучасною думкою [26]. Розробляється трьохетапний цикл навчання: дослідження, концептуальний винахід і розширення ідеї. Ці етапи відповідають принципам Піаже – асиміляції, порушенню рівноваги, пристосуванню і організації. Викладачам рекомендується забезпечувати взаємодоповнювальність підходів, не об'єднувати модернізм і постмодернізм, але використовувати потенції кожного з метою викладання класичної і сучасної фізики і знаходити на цій основі можливості вийти за їх межі.

І хоча вже написані панегіричні статті "На спомин постмодернізму", переконливих прикладів ефективності педагогічних систем, які можна було б кваліфікувати як форми постсучасної освіти, ми не знаходимо. Навпаки,

дослідження показують, що академічні успіхи учнів знижуються із зростанням обсягу використання ними Інтернету, все настійніша вимога зваженої оцінки реальних можливостей сучасних технологій у навчальному процесі. Причини неефективності освітнього простору бачаться не в низькій його віртуалізації, а в тому, що в навчальних закладах дуже багато часу витрачається даремно, що не завжди навчають думати й аналізувати самостійно. Багато батьків дедалі переконливіше показують ефективність домашнього навчання (яке ніяк не назвеш неначебто постмодерністським, хоча, можливо, це саме воно). В умовах

домашнього навчання дітям під силу стати студентом ВНЗ у 12 років. Такий освітній результат не забезпечує сьогодні жодна технологія масової освіти.

Завдання постсучасної освіти в соціокультурних умовах України, говорячи словами В. Нікітіна, є створення поруч із традиційною системою освіти "іншої системи освіти", через становлення якої і будуть зроблені потрібні зміни. Постсучасна освіта в Україні бачиться такою, що реїфікує префікс "пост" у смислі Ліотара, за яким він "означає не рух на зразок *come back, flash back, feed back*, тобто рух повторення, але деякий "ана-процес", процес аналізу, анамнезу, аналогії, анаморфози, який переробляє щось "первісно забуте" [27]. Бо, здається, саме реалії пригноблення, які аналізував Фрейре на прикладі Латинської Америки, є "первісно забутими" як у сучасній педагогіці України, захопленої псевдоінноваціями, так і у світовій освіті.

Українські дослідники обґрунтовують, що в наш час співіснують тільки дві моделі інституцій освіти: 1) авторитарна (традиційна) модель – вектор інтересів влади повністю домінує над вектором інтересів суспільства, які утискаються до рівня відновлення існуючої соціальної стратифікації та відновлення робочої сили, а вектор інтересів особистості, яка не належить до владних соціальних груп, мінімізується майже до нуля; 2) особистісно орієнтована (гуманістична) модель, у якій збалансовані вектори інтересів основних суб'єктів розвитку освіти, влади – з одного боку, і особистості та суспільства – з іншого, за умови розвиненості демократичної правової держави та громадянського суспільства [28, С.6]. Зрозуміло, що так визначені моделі освіти є лише полюсами великої сукупності діючих і можливих моделей освіти.

Підбиваючи підсумок модельного напряму педагогічного знання, можемо сказати, що та чи інша модель освіти репрезентує реальність, а не відображає її. Репрезентація, і в цьому операційна сила цього поняття для освітнього простору, вказує на те, що зовнішній світ і його сприйняття людиною, яким би точним, повним і "правильним" воно не було, ніколи не збігаються. Не використовується повною мірою й інформаційний аспект поняття "модель", що підкреслюється у визначенні М. М. Моїсєєвим моделі як "спрощеного, ... упакованого знання, що несе цілком певну, обмежену інформацію про предмет (явище), ... як спеціальної форми кодування інформації. На відміну від звичайного кодування, коли відома вся вихідна інформація і ми лише переводимо її на іншу мову, модель, яку б мову вона не використовувала, кодує і ту інформацію, що її люди раніше не знали. Можна сказати, що модель містить у собі потенційне

знання, яке людина, досліджуючи її, може надбати, унаочнити і використати для своїх практичних життєвих потреб. Для цих цілей у рамках самих наук розвиваються спеціальні методи аналізу. Саме цим і обумовлена передбачувальна здатність модельного опису" [29, С. 166 ].

Експліковані моделі освіти – якщо застосувати концепцію М. Вартофського щодо моделі як "майбутньої практики" – орієнтують на аналіз своїх позицій і посилення проектної функції розроблених моделей освіти.

### Дидактичне знання

Іншим пластом едукологічних репрезентацій є дидактичне знання. Як об'єкт історико-філософської рефлексії дидактика вважається найбільш теоретично впорядкованою галуззю педагогічного знання [30]. Огляд проведення дидактичних досліджень у США [Г. Д. Дмитрієв, 2006], у ФРН [Л. І. Писарева, 2003; 31] підтверджують цю ніби неспростовну тезу. Проте, як зазначає І. І. Логвинов, "минуло більше ніж 300 років із часу написання Я. А. Коменським "Великої дидактики", а теорії навчання (а саме так у даний час визначається термін "дидактика"...) як не було, так і немає, якщо... трактувати теорію... як форму організації наукового знання" [32].

Обґрунтування тези про нетеоретичність дидактичного знання І. І. Логвинов проводить шляхом встановлення характерних рис репрезентації дидактичного знання – дидактичних текстів, яким притаманні: а) модальні граматичні форми, б) з'єднання можливостей і потреб людини, в) демонстрація узагальнених зразків поведінки, г) принципи (замість законів) використання наочно-образних, а не понятійних засобів репрезентації знань [Там само]. Спроба змінити таку репрезентаційну структуру дидактичного знання наприкінці 19 ст. у рамках експериментальної дидактики (В. А. Лай, Е. Мейман [33]) не змогла стати поворотним пунктом у переході загальної дидактики на рейки формування наукового знання.

Сучасна дидактика здобуває статус наукового знання швидше на межах її інтеграції з більш розвинутими теоретичними дисциплінами. Прикладом є самостійний напрям у сучасній науці про рухову активність – дидактична біомеханіка, об'єктом вивчення якої є штучно організований, осмислений процес діяльності людини, спрямований на ефективну її підготовку до вирішення складних рухових завдань у сфері її соціальних і професійних інтересів. Предмет дидактичної біомеханіки – рухові дії людини, їх цільова орієнтація і фізичні закономірності, процесуальна і змістовна структури, а також

біологічні і фізичні закономірності й умови їх виконання. Основні теоретичні концептуальні положення дидактичної біомеханіки як науки базуються на постулатах М. О. Бернштейна [34] про те, що кожна "вправа є, по суті, не повторення освоєної дії, а її побудова" [35].

Чому освітні дослідження не мають широкого впливу на освітню практику і здебільшого виявляються малокорисними і мало фінансуються? Статтю з постановкою цього питання під назвою "Жахлива репутація освітніх досліджень" написав К. Каестл (1993) [36]. Незважаючи на значне просування теорії і методів, Х. Бурхардт і А. Х. Шoenфелд (2003) стверджують, що з того часу ситуація не поліпшилася, дослідження в освіті тепер поважають ще менше, ніж десятиріччя тому [37]. У "Стратегічному плані на 2002 – 2007 рр." Департаменту освіти США (2002) вказується: "На відміну від медицини, сільського господарства та індустріального виробництва, освітня сфера значною мірою базується на засадах ідеології та професійного консенсусу. У такому стані вона схильна до примх і не здатна до загального прогресу, який впливає із застосування наукового методу і систематичної інкасації та використання об'єктивної інформації в розробленні політики. Необхідно змінити освіту, зробивши її галуззю, що базується на доказах (evidence-based)" [38, С.48].

Така ситуація характерна не лише для США, а і для України. Про обсяг і зміст досліджень щодо освіти в Україні дають уявлення щорічні звіти НАПНУ [39], Академії наук вищої школи України [40], а про їх недостатню ефективність дізнаємося із аналітичних документів, що ставлять за мету експертну оцінку стану освіти України.

Х. Бурхардт і А. Х. Шoenфелд причини обмеженої значущості освітніх досліджень для освітньої практики вбачають у браку гідних довіри моделей використання освітніх досліджень на практиці, у тому, що традиції освітніх досліджень (гуманітарні (humanities), наукові (science) і технічні (engineering) підходи) не чітко спрямовані на ефективні моделі зв'язку досліджень і практики. Перебудова системи досліджень із метою підвищення їх ефективності вимагає значних змін у практиках репрезентації знань у діяльності дослідників, узгодження зусиль між дослідженням, проектуванням, дослідно-конструкторською роботою, політикою і практикою. Не менш важливою є свідомо зміна цінностей в академічній системі з метою спонукання освітніх дослідників до розвитку відповідних умінь такої роботи.

Досвід ефективних моделей "дослідження-практика" у медицині і техніці

потребує низки заходів для утвердження в освіті ефективних моделей репрезентації дидактичного знання.

На наш погляд, сучасна дидактика здобуватиме статус наукового знання за умови інтеграції з більш розвинутими теоретичними дисциплінами в аспектах дослідження проблем репрезентації знань – психології та лінгвістики.

У рамках інтеграції педагогічної психології і дидактики для забезпечення формування когнітивних структур особистості перспективним є використання моделі інформаційного тезауруса для упорядкування індивідуальної бази декларативних знань з урахуванням внутрішніх закономірностей репрезентації в семантичній пам'яті ментального досвіду; "процедуралізація" декларативних знань з опорою на системну пізнавальну парадигму; стимулювання навчальної діяльності на "перекодування" змісту навчальних завдань [41, Заярна, 2001]. Методика індивідуалізації змісту навчання за критеріями: домінуюча репрезентативна система, раціональність – ірраціональність мислення, тип інформаційного метаболізму постає на базі системного підходу до розвитку дидактичної системи [42, Стефаненко, 2002].

На шляху інтеграції лінгвістики і дидактики уточнюється термінологія репрезентації знань в освітньому просторі при експлікації понять "дидактична комунікація", "дидактичний текст", "прецедентний тезаурус", "параметри дидактичного дискурсу" [43, Олешков, 2006]. Розглядаючи дискурс як семіотичний процес сукупної комунікативної діяльності взаємодіючих сторін у рамках комунікативної ситуації і виниклі в результаті цієї діяльності й реалізовані в семіотичному просторі за допомогою вербальних і невербальних знаків тексти, що мають визначену структуру, жанрові особливості і прецедентний тезаурус, М. Ю. Олешков комунікативну стратегію визначає як когнітивний процес, у якому мовець співвідносить свій комунікативний намір із конкретним вибором послідовності (черговості) висловлень. Дидактична комунікація – це система комунікативних стратегій і тактик (технік), призначена для оптимізації комунікативної взаємодії в рамках освітнього середовища уроку, а також використовувані при цьому засоби зв'язку – форми, способи, канали спілкування. Одиницями комунікації є: комунікативний акт як комплекс комунікативно обумовленого стимулу продуцента мови і адекватної реакції реципієнта в екстралінгвістичних умовах ситуації вербального спілкування; комунікативний (інтерактивний) хід (мовний чи немовний) – мінімально значимий елемент комунікативної взаємодії, що регулює процес досягнення загальної інтенції комунікантів; трансація – послідовність комунікатив-

них актів як комплекс спільних дій комунікантів для досягнення макроінтенції. Дидактичний текст (продукт і результат дискурсивної діяльності комунікантів, що розвивається в динаміці) інтерпретується як типова, що має діалогічну природу, форма організації комунікації і мовної поведінки в усній дидактичній взаємодії. Комунікативний намір (інтенція) визначає зміст дискурсивно реалізованого тексту, а стратегія – вибір найбільш прийняттого способу реалізації цього змісту. Для обґрунтування моделі комунікативного процесу в рамках дидактичної взаємодії комунікантів в освітньому середовищі уроку пропонується враховувати ряд істотних ознак, таких, як "інваріантні" (комуніканти, "предмет мови", "канал" спілкування, сфера комунікації, місце комунікативної взаємодії, хронотоп тощо) і "змінні" (комплексна дидактична мета, інтенція, форма комунікації, тип і структура дискурсу, комунікативні стратегії і тактики).

### Перформативні підручники

Інший напрям інтеграції зусиль дидактики з лінгвістикою і методологією наукових досліджень є забезпечення зсуву функції репрезентації знань із дескриптивної до перформативної, зокрема, удосконалення репрезентаційної системи підручників, які покликані навчати вміння знати, "яку формулу необхідно застосувати" у тій чи іншій ситуації навчання. Практично жоден підручник такої мети не ставить, автори підручників лише описують та пояснюють зміст відповідного предмета, не враховуючи шкільної потреби навчати застосовувати "концентровані форми знання", наприклад, формули.

Тексти підручників мають бути перформативними.

Поняття перформативності увів Дж. Остин стосовно висловлень, які не просто описують деякі дії, але самі є діями [Austin, 1962]. Перформатив (англ. performative, від лат. *performs* – дію) – вислів, що дорівнює дії, вчинкові. Перформатив входить у контекст життєвих подій, створюючи суспільну, комунікативну чи міжособистісну ситуацію, що спричиняє певні наслідки (напр., оголошення війни, декларації, заповіту, клятви, присяги, вибачення, адміністративні та військові накази тощо). Вимовити "Я клянусь" означає зв'язати себе клятвою. Відповідна дія здійснюється самим мовленнєвим актом [44].

Ю. Б. Грязнова, визначаючи "перформативний текст" як "тип тексту, що актуалізується в ситуації комунікації, що є насамперед комунікативною дією, а по-друге, дією саморепрезентації, репрезентації себе через актуалізовані способи мислення і діяльності" [45, Грязнова,

1998, С.14], в історії розвитку методологічних досліджень науки виділяє чотири базові форми організації тексту: дескриптивну, нормативну, самовизначення і перформативну. Ю. Б. Грязнова фіксує "зсув функції тексту з дескриптивної до перформативної" як наслідок загального культурного зрушення від наукової до комунікативної раціональності і вказує такі характеристики перформативного тексту – саморепрезентаційність, експериментальне моделювання, проективність, організаційність, діалогічність; автентичність репрезентації; топічна і позиційна організованість [там само]. Якщо порівняти ці характеристики із сучасними уявленнями про підручники, то знайдемо подібні вимоги. Проте поняття "перформативний підручник" ще не розроблене, а вже за аналогією з перформативним текстом створюються "перформативні сайти – сайти, які своїм устроєм демонструють те, чому вони присвячені". Б. В. Марков та В. А. Подорога вказують на перформативність текстів Ніцше. "Ніцше хотів створити "книгу-бомбу", що підриває класичну культуру. Книга як зібрання афоризмів руйнує "структурність структури", децентрує мислення і розкриває становлення змісту в аспекті не стільки змісту або форми, скільки в аспекті інтенсивності [46]. В. А. Подорога вважає, що "Ніцше створював не тексти, а скоріше різноманітні процедури читання тексту... Те, що можна було б назвати книгою Ніцше, утворює таку значеннєву довжину, що заволодіває світом залежно від зміни режимів читання, таку книгу, яка, поки її читають, пишеться безупинно" [47, С.215].

### Висновки

Тут можливо відзначити, ймовірно, найосновніший умовивід нашого дослідження. У рамках будь-якого визначення поняття знання – чи лише як феномена свідомості, чи як елементу Світу-3 К. Поппера, чи як суми або фрагмента інформації бібліотек і комп'ютерних баз – "ми знаємо все лише усі разом". Проблема полягає в недосконалості наших репрезентаційних систем знання та норм їх функціонування. Наприклад, можна зосереджуватися на точності репрезентації кількості сторінок цитованих джерел, а інші дослідники у цей час зосереджуватимуться на уточненні своїх моделей. Іншими словами, проблема в стихійності і невпорядкованості зв'язку свідомості з буттям.

Поліморфізм знання має потенціал трансформації в "голограму знання", тобто здобуття такої репрезентації, яка буде посилення для оволодіння суб'єктом, а освіта – зберігати її та надавати технологію огляду такої голограми всезнання.

Це не є ідеал аристотелівського досконалого знання, це швидше діагноз стану репрезентацій знань за наданих умов та інструментів його встановлення. Поки що освітній простір постає конгломератом уламків такої "голограми всезнання". В одних його топосах ("місцях") самонадіяно сподіваються, що істина відкривається однією мовою і що ця мова є адекватною панівній ситуації, а інші голоси її зовсім не проясняють. У інших топосах, знаючи про домінантні режими репрезентації поліморфізму знання, самонадіяно сподіваються бути щасливими без досягнення різноманітності цих домінантностей. Треті абсолютизують антиглобалістські настрої до анігіляції локального. Четверті намагаються посліплено глобалізувати локальне. Всезагальність конфуціанського принципу "людей не примусиш до знання", здається, є не переборною.

Для гарної освіти, тобто оптимальної репрезентації знань в освітньому просторі, вже є всі компоненти – гарні парадигми, концепції, програми і стратегії. Єдиним гальмівним фактором є недосконалість їх репрезентація, коли рамки, що панують в окремих розумах чи осередках виробництва знання, урізують і викривляють їх оптимізаційну сутність.

Постмодернізм, який абсолютизує поліморфізм знання і створює тексти, експериментуючи з тонкими структурами людської свідомості, піддає їх дедалі більшому розтягуванню і намагається відоме висловити алегорично, бо пряма мова імперативна, а реалізм є найтоншою глибиною структурою буття, яку не можуть знехтувати і філософи, якщо вони є реальними людьми. Розуміючи нульову силу аргументів прямої мови, вони намагаються надати метапрограми і метастратегії на зразок нейролінгвістичного програмування. Заміна ними метанаративів – факт удосконалення наших репрезентаційних систем знання, що полягає у їх зламі.

Отже, "гра з реальністю", як схарактеризував Бодріяр репрезентацію, тобто зв'язок свідомості з буттям, у наш час завершується. В одних просторах буття – нудною нічиєю, в інших – тріумфами злетів людського знання, ще в інших – катастрофами і трагедіями, викликаних незнанням. Людський розум вже все має для катарсису і здійснення його "телосу", йому бракує лише констеляції у майстерності конфігурації цих наявних компонентів. Комунікативний розум як концепт Ю. Хабермаса надає нам шлях для досягнення констеляцій – діалог і полілог репрезентацій знання.

Освіта має першою із соціоекономічних сфер виробництва духовності перевести концепцію у проект

і реальність освітнього простору, навчаючи методів "створювати не тексти, а, радше, різноманітні процедури читання тексту".

І очікування на розвиток дидактичного знання, враховуючи сучасне явище "небажання читання", зводяться до здобуття рекомендацій, яким чином в освітньому просторі з'являтимуться "не тексти, а радше різноманітні процедури читання тексту".

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Steiner E. *Educology of the free* / Elizabeth Steiner. – New York : Philosophical Library, 1981. – 69 p.

2. *Educology for Developing Democracies on Earth. Contributing Paper 3 in Philosophy of Educology* [Електронний ресурс] // *International Journal of Educology*. – 2004. – Режим доступу : <http://www.era-usa.net/contributingpapersset2.html> (27.11.2008).

3. Кузьменко О. М. До проблеми становлення освітології в Україні [Електронний ресурс] // *Освітлогічний дискурс. Електронне наукове фахове видання*. – 2011. – № 1(3). – Режим доступу : [http://innovations.kmpu.edu.ua/ENFV/2010\\_1/10ksappu.pdf](http://innovations.kmpu.edu.ua/ENFV/2010_1/10ksappu.pdf).

4. Корнетов, Г. Б. *Парадигми базових моделей образовательного процесса* / Г. Б. Корнетов // *Педагогика*. – 1999. – № 3. – С. 43-49.

5. Frick T. *Epistemology of Educology: A Framework for Knowledge Claims about Education* / Theodore W. Frick. – Bloomington : Indiana University, 2008. – 39 p. / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.indiana.edu/~tedfrick/educologicalFramework.pdf>.

6. Гарфинкель Г., Сакс Х. *О формальных структурах практических действий* [Електронний ресурс] / Garfinkel H., Sacks H. *On Formal Structures of Practical Actions* // *Theoretical Sociology: Perspectives and Developments* / McKinney J. C., Tiryakian E. A. (eds.). – N. Y. : Appleton-Century-Crofts, 1970. – P. 337-366. – Режим доступу : <http://lib.socio.msu.ru/l/library> (25.07.2008).

7. Steiner E. *Methodology of theory building* / Elizabeth Steiner. – Sydney : Educology Research Associates, 1988. – x, 165 p.

8. Абушенко В. Л. *Программа* [Електронний ресурс] // *Новейший философский словарь: словарь* / [сост. и гл. ред. А. А. Грицанов]. – 3-е изд., испр. – Минск : Книж. Дом, 2003. – 1279 с. – Режим доступу : <http://www.philospedia.com/>

9. Bloor D. *Knowledge and social imagery* / David Bloor. 2nd ed. – Chicago : University of Chicago Press, 1991. – xi, 203 p.

10. Новик И. Б. *О моделировании сложных систем* / И. Б. Новик. – М. : Мысль, 1965. – 335 с.

11. Онушкин В. Г. *Образование взрослых: Междисциплинар. слов. терминологии* / В. Г. Онушкин, Е. И. Огарев; Рос. акад. образования, Ин-т образования взрослых. – СПб., Воронеж. : ИОВ : ВИПКРО, 1995 – 231, [1] с.

12. Гинецинский В. И. *Знание как категория педагогики: Опыт пед. когнитологии* / В. И. Гинецинский, ЛГУ. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1989 – 142, [2] с.

13. Фомичева И. Г. *Концептуальные образовательные модели – основа полипарадигмальной систематизации педагогических знаний* / И. Г. Фомичева // *Образование в Сибири*. – 1998. – № 1. – С. 179-185.

14. Романова В. *Модели образования в современном мире* / Валентина Романова / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://dia>

logs.org.ua/crossroad\_full. php?m\_id=1498.  
(17.08.2004).

15. Старостин А. М. Новые модели образования в современном мире : Факторы формирования и тенденции развития / А. М. Старостин // *Философия права*. – 2007. – № 5. – С. 22 – 26.

16. Виступ Президента України Л. Д. Кучми на II Всеукраїнському з'їзді працівників освіти 8 жовтня 2001 року // II Всеукраїнський з'їзд працівників освіти, 7 – 9 жовтня 2001 року / В. Г. Кремень (голов. ред.). – К. : ЗАТ "НІЧЛАВА", 2001. – 229 с.

17. Зиновьев А. А. Запад. Феномен западнизма / Александр Зиновьев. – М. : Торг. изд. обнне "Центрполиграф", 1995 – 460, [1] с.

18. Кленко С. Ф. Інноваційні ідеї демократизації і менеджменту школи / С. Ф. Кленко // *Антологія адаптованого досвіду, або Для чого існують програми освітніх обмінів*. – Рівне : "Перспектива", 2004. – С. 16-31.

19. Кленко С. Ф. Освіта, яка заохочує до запинань, або Таємниця парадокса "Innovation Societies" – "MisEducation" / С. Ф. Кленко // *Післядипломна освіта в Україні*. – 2005. – № 1. – С. 6-11.

20. Gergen K. J. Social construction and the educational process // *Constructivism in education* / L. P. Steffe and J. Gale (Eds.). – Hillsdale, NJ : Erlbaum., 1995. (рос. переклад : Джерджен Кеннет Дж. Социальное конструирование и педагогическая практика [Электронный ресурс] / Пер. с англ. А. Корбута. – Режим доступа : <http://charko.narod.ru/tekst/alm4/dg.html>).

21. Aronowitz S. Postmodern Education : Politics, Culture, and Social Criticism / Stanley Aronowitz and Henry A. Giroux. – Minneapolis : University of Minnesota Press, 1991. – ix, 205 p.

22. *Education and the postmodern condition* / edited by Michael Peters ; foreword by Jean-François Lyotard. – Westport, Conn. : Bergin & Garvey, 1995. – xliii, 225 p. – (Critical studies in education and culture series).

23. Кленко С. Ф. Постсучасна освіта : очікування, проект і доля у контекстах сучасності / С. Ф. Кленко // *Науковий вісник*. – № 12. Серія "Філософія". – Х. : ХДПУ, 2000. – Вип. 6. – С. 5-12.

24. Лиотар Ж.-Ф. Ситуація постмодерну // *Філософ. і соціолог. думка*. – 1995. – № 5-6. – С. 15-38.

25. Welsch W. Vernunft : die zeitgenössische Vernunftkritik und das Konzept der transversalen Vernunft / Wolfgang Welsch. – Frankfurt am Main : Suhrkamp, 1996. – 983 s. (Series: Suhrkamp-Taschenbuch Wissenschaft, 1238).

26. Doll W. E. Jr. Ghosts and the curriculum // *Curriculum visions* / W. E. Jr. Doll, N. Gough (Eds.). – New York : Peter Lang, 2002. – P. 23-74.

27. Лиотар Ж.-Ф. Заметки о смыслах "пост" (Постмодерн в изложении для детей, 1983) / Ж.-Ф. Лиотар // *Иностранная литература*. – 1994. – № 1.

28. Подмазін С. І. Особистісно орієнтована освіта (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філос. наук : спец. 09.00.03 / С. І. Подмазін. – Д., 2006. – 34с.

29. Моисеев Н. Н. Математика в социальных науках // *Математические методы в социальном исследовании* : [Сб. статей] / АН СССР, Ин-т социол. исслед.; [Редкол.: Т. В. Рябушкин (отв. ред.) и др.]. – М. : Наука, 1981. – 334 с.

30. Кузьменко В. В. Принципи дидактики як об'єкт історико-філософської рефлексії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.05 / В. В. Кузьменко. – Д., 2003. – 18 с.

31. Клафкі В. Критично-конструктивна дидактика на початку ХХІ ст. / Вольфганг Клафкі / *Wolfgang Klafki* // *Постметодика*. – 2006. – №1 (65).

32. Логвинов И. И. Природа дидактического знания / И. И. Логвинов // *Педагогика*. – 2000. – N 6. – С. 13-18.

33. Степаненко А. В. Педагогічна діяльність і погляди Ернста Меймана : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / А. В. Степаненко. – К., 2008. – 20 с.

34. Бернштейн Н. А. Биомеханика и физиология движений : избр. психол. тр. / Н. А. Бернштейн ; под ред. В. П. Зинченко ; Рос. акад. образования, Моск. психол.-соц. ин-т. – 3-е изд., стер. – М. : МПСИ ; Воронеж : МОДЭК, 2008. – 687 с.

35. Лапутин А. Н. Дидактическая биомеханика : истоки и перспективы / А. Н. Лапутин // *Теория и практика физической культуры*. – 1996. – № 11.

36. Kaestle C. The awful reputation of education research / C. Kaestle // *Educational Researcher*. – 1993. – Vol. 22. – No. 1. – P. 23-31.

37. Burkhardt H., Schoenfeld A. H. Improving Educational Research : Toward a More Useful, More Influential, and Better-Funded Enterprise // *Educational Researcher*. – 2003. – Vol. 32. – No. 9. – P. 3-14.

38. United States Department of Education strategic plan, 2002-2007. – Washington, DC: The Department, 2002. – 84 p.

39. Звіт про роботу Академії педагогічних наук України за 2002 рік / Упорядники Ляшенко О. І., Полонська Т. К. – К. : АПНУ, 2003. – 276 с.

40. Звіт про діяльність Академії наук вищої школи України в 2000 році / М. І. Дубина (відп. ред.). – К. : АПНУ, 2000. – 160 с.

41. Заярна І. М. Формування когнітивних структур особистості як проблема педагогічної психології : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 / І. М. Заярна. – К., 2001. – 20 с.

42. Стефаненко П. В. Теоретичні і методичні засади дистанційного навчання у вищій школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13. 00. 04 / П. В. Стефаненко. – К., 2002. – 37 с.

43. Олешков М. Ю. Системное моделирование институционального дискурса (на материале устных дидактических текстов) : автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра филол. наук : спец. 10.02.19 "Теория языка". – Нижний Тагил, 2007. – 42 с.

44. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. – М. : Сов. Энциклопедия, 1990. – 685 с.

45. Грязнова Ю. Б. Перформативные тексты в методологии науки : автореферат дис. на соискание ученой степени кандидата философских наук : спец. 09.00.08 / Ю. Б. Грязнова. – М., 1998. – 16 с.

46. Марков Б. В. Ницше в России и на Западе. От Гегеля к Ницше, революционный перелом в мышлении XIX века : [Электронный ресурс]. – СПб. : "Владимир Даль", 2002. – Режим доступа : <http://anthropologia.spbu.ru/ru/texts/markov/levit.html#n43b>.

47. Подорога В. А. Метафизика ландшафта : Коммуникатив. стратегии в филос. культуре XIX-XX вв. : [О С. Киркегоре, Ф. Ницше, М. Хайдеггере] / В. А. Подорога; Рос. АН, Ин-т философии. – М. : Наука, 1993. – 317, [2] с.

Стаття надійшла в редакцію 15.08.2011 ■

Бібліографічний опис цієї статті:

Кленко С. Ф. Едукологічні репрезентації знань: моделі освіти і дидактика / С. Ф. Кленко // *Постметодика*. – 2011. – № 4(101). – С. 2-12.

Тематика 14 – 18 пунктів приміток до видання стенограм публічних виступів Макаренка (1936 – 39) стосується, зокрема, його намірів написати методику комуністичного виховання; причини відмови у 1937 р. від участі у підготовці підручника педагогіки на кафедрі педагогіки МДУ; доручення НКВС, яке виконували комунари-дзержинці в 1933 р. і у зв'язку із цим непрямого визнання Макаренком катастрофічних наслідків голоду в Україні. Примітки пояснюють сучасному читачеві обставини життя педагога-письменника, сприятимуть створенню наукової біографії Макаренка, вільної як від кон'юнктурних спотворень його висловлювань на догоду політичній ідеології, так і від підмін та замовчувань самим Макаренком фактів своєї біографії.

Тематика 14 – 18 пунктов примечаний к изданию стенограмм публичных выступлений Макаренко (1936 – 39) касается, в частности, его намерений написать методику коммунистического воспитания; причины отказа в 1937 г. от участия в подготовке учебника педагогики на кафедре педагогики МГУ; поручения НКВД, которое исполняли коммунар-дзержинцы в 1933 г. и в связи с этим косвенного признания Макаренко о катастрофических последствиях голода в Украине.

Примечания объясняют современному читателю обстоятельства жизни педагога-писателя, способствуют созданию научной биографии Макаренко, свободной как от конъюнктурных искажений его высказываний в угоду политической идеологии, так и от подмен и умолчаний самим Макаренко фактов своей биографии.

Themes of items 14 - 18 of notices in the edition of transcripts of public speeches by Makarenko (1936 - 39) are about, in particular, its intention to write a methodology of communist education, reasons for his refusal to participate in the preparation of textbook in pedagogy in the Moscow State University Department of Education in 1937; orders of NKVD fulfilled by Communards-dzerzhynski in 1933 and in connection with that indirect Makarenko's recognition of disastrous famine in Ukraine.

Notices explain to the modern reader the circumstances of life of the teacher-writer, help to shape Makarenko's scientific biography that is free from conformist distortions speaking in favor to political ideology, and against Makarenko's substitution and concealing of his biography facts.



УДК 371.4(477.53)

## НА ПУТЯХ К НАУЧНОЙ БИОГРАФИИ А. С. МАКАРЕНКО (продолжение\*)

Г. Хиллиг

14. Доклад "Основы политического воспитания в советской школе" в Московском педагогическом училище ([лето 1938 г.]). РГАЛИ, 332-4-181.

Прим. 4: "Вот цель воспитания у нас и может быть так сформулирована – воспитание борца-коллективиста". "Борец-коллективист" – такую формулу использовала Н. К. Крупская в своем докладе на I Всероссийском съезде по всеобучу (22.02.1931 г.), опубликованном под загл. "Борьба за качество школьной работы" (М. – Л., 1931). Там говорится: "Мы растим в нашей школе борцов и строителей социализма, борцов со старым строем, покоившимся на эксплуатации, борцов со старыми предрассудками и всяческим дурманом, борцов-коллективистов, умеющих сознательно относиться к окружающей жизни, понимающих, что кругом делается, и принимающих сообща, организованно непосредственное участие в социалистической стройке".

Прим. 7: "Благодаря несогласию с украинским Наркомпросом мне пришлось уйти из колонии им. Горького". Главный упрек НКП УССР в адрес зав. колонией Макаренко относился к "военизации" данного воспитательного учреждения, а также к самовластью членов его совета командиров и в связи с этим превышению их полномочий, например, применению физических наказаний.

Прим. 8: "[...] когда я перешел в комму-ну им. Дзержинского, туда в течение месяца перебежали все воспитанники коммуны [колонии. – Г. Х.] им. Горького". См. док. № 5, прим. 21.

Прим. 9: "[...] прокурор Харьковского округа привлек меня к ответственности за развал колонии им. Горького. И только письмо А. М. Горького защитило меня от уголовной ответственности". Подтверждения этого события до сих пор нет.

Прим. 16: "К нам приехала немецкая делегация. Мне позвонили по телефону,

\* Початок у "ПМ", 2011, № 1–3.

чтобы я был осторожен, т.к. эта делегация была явно фашистская. [...] И все показал, кроме секретных цехов [...]". В связи с реорганизацией структуры управления "Дзержинки" (весной 1932 г.) ее производственная часть – "секретные цехи" – была передана в ведомственное подчинение АХУ НКВД УССР (см. док. № 2, прим.9). Это касалось электроинструментального и фотоаппаратного заводов коммуны.

15. Встреча с учителями начальных и средних школ Ленинграда и Ленинградской области в Областном доме учителя (16.10.1938 г.). Рукописный отдел Росс. национ. библиотеки, С.-Петербург, Р1-17-408, пост. 1947 г., № 1; также: РГАЛИ, 332-4-177.

Прим. 6: Один из слушателей: "А.С.Макаренко говорил мне, что когда он написал эту книжку, он не считал ее художественным произведением и забросил на чердак, и только потом кто-то из его друзей ее оттуда вытащил". Речь идет о начальнике финансовой части коммуны им. Дзержинского К. С. Кононенко (см. док. № 12, прим.5).

Прим. 8: "Что касается единственного ребенка, то у педагогов это тоже редкое явление (смех), и если даже он единственный, то опасность плохого воспитания не так велика, ибо отец или мать – педагог". Критика Макаренко в отношении семей, имеющих только одного ребенка, и его требование об увеличении членов столь малых семей с целью образования коллектива, была отвергнута в статье литературного критика К. Лавровой, вышедшей в июле 1938 г.: "[...] предлагаемая писателем панацея направлена, как нам кажется, против воображаемого зла"; задача же была напротив, "искать пути организации подлинно социалистической семьи, независимо от числа детей" (ж. "Книга и пролет. революция", 1938 г., № 5-6, с.190).

Прим. 9: "Значит, со стороны "Книги для родителей" я если и боюсь вас, то не очень, а вот со стороны "Педагогической поэмы" и других моих писаний, я боюсь, что вы будете меня ругать". Вполне очевидно, что опасения докладчика связаны с вышедшим в конце 1937 г./ начале 1938 г. в журнале "Октябрь" романом "Честь", против которого в первую очередь выступил с тремя публикациями в июне 1938 г. литературный критик К. Малахов. Так, в "Правде" (1938 г., № 155, 07.06, с. 4) он обвинял Макаренко в "искажении русской истории" и "амнистировании шовинизма".

Прим.17: "И я, дав слово Алексею Максимовичу писать только правду [...]". Та-

кое обещание Макаренко А. М. Горькому в действительности связано не с данным эпизодом (удар Задорову), а с изначально запланированным включением истории о коммуне им. Дзержинского в качестве 3-й части в "ПП". Дословно в письме писателю от 07.03.1934 г. говорится: "Для окончания "Поэмы" здесь нет хорошей правды, врать не хочу, окончить же 28-м годом тоже как будто неудобно". (Переписка, с.79).

Прим.18: "Поднимается ли у нас в нашей педагогической теории вопрос о таком "пустяке", как школьный центр? – Не поднимается, и мы совершенно не знакомы с этим вопросом [...]". О "школьном центре" в таком смысле действительно речь не идет в соответствующих законах и распоряжениях о советской школе.

Прим.19: "И так я "играл" 16 лет, и не в этом только случае, а во многих случаях, в ту самую пресловутую военизацию, за которую меня в свое время "ели", – в этих командиров, в эти салюты и т.д.". Используемая в колонии им. Горького военизация была остро раскритикована на Всероссийской конференции работников детских домов в Москве (ноябрь 1927 г.), а также в Харькове (март 1928 г.) на специальном заседании Украинского научно-исследовательского института педагогики (УНДПИ), посвященному обсуждению воспитательных планов, составленных Макаренко для коммуны им. Дзержинского.

Прим. 22: "[...] и буду и дальше считать на месте директора [...]". Здесь речь идет о первом публичном заявлении Макаренко о вступлении в должность директора одной из средних школ г. Москвы. После обнародования разгромной критики на произведение "Флаги на башнях" ("ФнБ") (декабрь 1938 г. / январь 1939 г.) Макаренко хлопотал о такой должности, которую он намеревался занять к началу нового 1939/40 уч. года.

Прим. 25: "У меня был такой помощник – Тимофей Денисович Татаринов". Воспитатель-учитель колонии им. Горького с лета 1925 г. Руководил работой школы и в первые годы деятельности коммуны им. Дзержинского. В документе "Характеристики на работников учебно-воспитательной части Коммуны (2 апреля 1935 г.)" (см. док. № 6, прим. 6) говорится: "Татаринов Тимофей Денисович (1894 г.р., обр. высшее, в уч.-восп. части с 1934 г.). Т[ов]. Татаринов Т. Д. преподаватель химии рабфака. Лучший педагогический работник в Коммуне. Добросовестный. Знающий. Умеющий обращаться с коммунарами. Старый работник с беспризорными. Пользуется авторитетом среди коммунаров и среди преподавателей. Принимает участие



в общественной работе. Никогда не считается со временем. Предан Коммуне. Неоднократно был премирован денежными и благодарностями. Награжден грамотой Харьковским Облисполкомом за ликвидацию беспризорности". (ДАХО, р.4511-1-11, л.45.)

Прим. 27: *"Какие у меня были дети? Приходят родители – отец и мать, похожие даже на ответственных [работников], приходят такие нежные и ласковые. "Нельзя ли как-нибудь нашего сына взять?" – "Почему вы хотите его к нам поместить?" – "Да, знаете, не ночует дома, матери грубит, украл радиоаппарат, продал облигации" и т.д. И вот, когда возьмешь [его], то говоришь: "Я возьму, но чтобы вас и близко не было, и машины вашей чтобы не было, и чтобы бензина вашего не было слышно!" (Смех.)"*. Согласно другой версии данного эпизода (см. док. № 20), здесь речь шла о сыне чекиста: "Приезжает с ромбом муж с женой без ромба (смех)".

Прим. 32: *"Года три я думаю писать большую книгу о коммунистическом воспитании, уже не художественную книгу, а самую настоящую учительскую"*. До сих пор мы не располагаем сколько-нибудь достаточной информацией о том, что Макаренко в то время вновь хотел вернуться к своему намерению написать методике коммунистического воспитания и для достижения этой цели ожидал финансового обеспечения.

16. Обсуждение повести "Флаги на башнях" в Ленинградском дворце культуры им. С. М. Кирова (18.10.1938 г.). РГАЛИ, 332-4-179, лл.1-15.

Прим. 2: *"До колонии я в школе был преподавателем истории"*. См.: ПС 7, с. 310, пр. 3: "А. С. Макаренко говорит, вероятно, о своей работе в школе в 1917 – 1920 гг. в Крюкове и Полтаве. В дореволюционной школе он преподавал преимущественно русский язык, русскую литературу, черчение и рисование". Как свидетельствует преподаватель истории Полтавского учительского института В. Н. Тарасов, любимый предмет Макаренко во время учебы там же была "гражданская история – всеобщая и русская". После окончания этого заведения он собирался изучать историю в Московском университете (Известия АПН РСФСР, вып. 38, М., 1952, с.150). Очевидно, он полагал, что действовавшие в царской России правила приема в вузы будут пересмотрены после Февральской революции. Однако, распоряжением Временного правительства (циркуляр Министерства просвещения от 13.06.1917 г.)

выпускникам учительских институтов предоставлялось право поступления в университет только после сдачи дополнительных экзаменов по латинскому и одному из новых иностранных языков (Журн. мин. нар. просв., ч.70, 1917, отд. I, с. 69-70).

Своим "любимым предметом" Макаренко называет историю также и в ходатайстве о повышении квалификации в Москве (август 1922 г.). В приложении "Вместо коллоквиума" он написал: "Почти на память знаю Ключевского и Покровского. Несколько раз прочитывал Соловьева. Хорошо знаком с монографиями Костомарова и Павлова-Сильванского. Нерусскую историю знаю по трудам Вишпера, Аландского, Петрушевского, Кареева. Вообще говоря, вся литература по истории, имеющаяся на русском языке, мне известна" (ПС 1, с. 9-10). Поэтому не удивительно, что прибл. 75 % книг из личной библиотеки педагога-писателя в Кременчугском музее А. С. Макаренко относятся к предмету "история".

Прим. 3: За расплывчатыми формулировками Макаренко – нужно было бы "писать педагогику завтрашнего дня" – по всей вероятности, скрывается его досада на ликвидацию мастерских в школах РСФСР. См. комментарии в ПС 7, с. 310, пр. 4: "Имеются в виду встречи и беседы А. С. Макаренко с И. А. Каириным, тогда заведующим кафедрой педагогики Московского государственного университета им. М. В. Ломоносова. (См.: Каиринов И. А. Незабываемое. – Учительская газета, 1978, 28 марта.) Основным пунктом расхождений, вызвавшим отказ А. С. Макаренко от участия в подготовке учебника педагогики, был, очевидно, вопрос о трудовом воспитании школьников, их участии в производительном труде, без чего он не мыслил полноценного коммунистического воспитания. В тот период преподавание труда в школе и организация производственного труда учащихся были отменены (приказ Наркомпроса РСФСР "Об отмене преподавания труда в школе" от 4 марта 1937 г.). А. С. Макаренко и в те годы продолжал отстаивать воспитательное значение общественно полезного, производительного труда детей и подростков". Каиринов, "в 1937 – 48 зав. кафедрой педагогики МГУ", действительно был "одним из организаторов коллективной разработки учебника педагогики для вузов (изд. 1939, среди авторов Е. Н. Медынский, Н. К. Гончаров, К. И. Львов и др. [...])" (РПЭ 1, с. 409). А имя М. В. Ломоносова Московскому университету было присвоено лишь после смерти Макаренко – в 1940 г. (там же, с.596).

17. Доклад на совещании в Научно-практическом институте спецшкол и детдомов Наркомпроса РСФСР (20.10.1938 г.). РГАЛИ, 332-4-180, лл.1-45.

Прим. 2: *"Мне пришлось в 1933 году выделить около 100 коммунаров на очень тяжелую, трудную, нервную, специальную работу по поручению правительства Украины, когда мои коммунары работали в течение нескольких месяцев в труднейших условиях вне коммуны"*. Эта "специальная работа" была связана с подготовкой визита французского политического деятеля Э. Эррио в СССР (август 1933 г.; см. док. № 13, прим. 4). Коммунары-дзержинцы помогали НКВД УССР очищать от беспорядочников улицы, по которым планировался маршрут гостя (Одесса – Киев – Харьков). Приведенное здесь высказывание докладчика – это единственное, хотя косвенное и затемненное признание Макаренко о катастрофических последствиях голода в Украине. О том, как коммунары реагировали на данное поручение, есть воспоминания коммунаров, а также педагогов "Дзержинки".

Прим.18: *"Я провел 8 походов"*. В действительности было четыре похода и два лагеря (см. док. № 10., прим.8).

Прим. 20: *"Работая 4 часа в день на производстве, воспитанники коммуны им. Дзержинского окупали учителей, театры, походы, костюмы, свое содержание и еще дали чистой прибыли государству 5 миллионов рублей"*. О "чистой прибыли" от производства "Дзержинки" см. док. № 2, прим.29.

Прим.24: *"За 16 лет я не имел у себя в штате заведующего учебной частью"*. Как видно из постановления СНК УССР "Типовые штаты опытных детских учреждений Народного Комиссариата Просвещения по Отделу Социального воспитания", опубликованного в "Собрании узаконений и распоряжений Рабоче-крестьянского правительства Украины" (1924, № 26-27, с. 544-51, здесь: с. 544), "Труд. Колония в Полтаве на 120 чел." (как и другие соответствующие учреждения с большим числом воспитанников) кроме заведующего (Макаренко) должна была иметь и должность "пом. заведующ.", Учебная часть при этом вообще не выделяется.

Прим. 30: *"Я эту книгу (о чудаках и дураках) заканчиваю, и скоро она выйдет из печати"*. Это типичное макаренковское преувеличение. Рукопись такой книги, не считая отдельных записей, в наследии педагога-писателя не сохранилась.

18. Встреча с учителями Фрунзенского района г. Москвы (08.02.1939 г.). РГАЛИ, 332-4-183.

Прим.1: *"Первые 16 лет я работал в нормальной школе, в заводской школе"*. С 1905 по 1914 и с 1917 по 1919 гг. (в целом 11 лет) Макаренко работал не в заводской, а в железнодорожной школе.

Прим. 3: *"Но за последние годы 1932, 193[3]–1935-й [...] многие родители начали обращаться к нам с просьбой принять их детей"*. Здесь речь идет о детях привилегированных лиц, в первую очередь чекистов.

Прим. 5: *"В 1935 г. мне поручили ликвидировать беспорядочность и безнадзорность на Украине"*. Имеется в виду второстепенная должность Макаренко в ОТК НКВД УССР в Киеве; см. док. № 2, прим.9.

Прим. 6: *"Второй том ["КДР"] сейчас закончен и сдан в печать"*. В анкете о творческих планах писателей, опубликованной в "Лит. газете" от 10.02.1939 г. (№ 8, с. 4), Макаренко сообщает, что он продолжает писать "Кдр", второй том которой он "должен закончить [...] к 1 мая: таковы мои обязательства перед редакцией журнала "Красная новь". Однако второй том и следующие тома этого произведения Макаренко так и не написал.

Прим. 7: *"Во втором томе говорится о политико-моральном воспитании ребенка в семье и, конечно, в школе, поскольку семью от школы отделять нельзя"*. Такова реакция автора на упрек рецензентов "Кдр", что в данном произведении игнорируется ведущая роль школы в педагогическом процессе (см. док. № 2, прим.34).

Прим. 8: *"Тов. Молотов будет докладывать на партийном съезде о необходимости коммунистического воспитания, о том, что только на базе коммунистического воспитания может быть построен коммунизм"*. Имеются в виду тезисы доклада председателя СНК СССР В. М. Молотова "Третий пятилетний план развития народного хозяйства СССР (1938 – 1942 г.г.)" на XVIII съезде ВКП(б) (10 – 21.03.1939 г.), одобренные в основном Политбюро ЦК партии (опубликованы 30.01.1939 г. в "Правде", № 29, с.1-2). Экземпляр отдельного издания тезисов находится в личной библиотеке педагога-писателя (Музей А. С. Макаренко, Кременчуг)\*\*.

Прим. 9: *"У меня был заместителем Дидоренко [Татаринев – Г. С. М.] и в колонии им. Горького, и в коммуне им. Дзержинского"*. Здесь Макаренко перепутал двух своих близких ему по духу сотрудни-

ков: Дидоренко С. А. – чекист, завхоз комуни ім. Дзержинського, и Татаринів Т. Д. (см. док. № 15, прим. 25).

Прим.12: "Надо сказать, что я со своими ребятами совершил 8 походов". В действительности было четыре похода и два лагеря (см. док. № 10, прим. 8).

Прим.16: "Я считаю, что труд для ребят полезен и необходим. Я при этом ссылаюсь на Маркса, который говорил, что дети с четырнадцатилетнего возраста могут принимать участие в общественно-полезном труде". Здесь докладчик ссылается на следующее положение К. Маркса из "Инструкции" I конгрессу Интернационала (Международное товарищество рабочих) в Женеве в 1866 г.: "При разумном общественном строе каждый ребенок с 9-летнего возраста должен стать производительным работником так же, как и каждый трудоспособный человек [...]" (см.: Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т.16, с.197). Однако, как в этом, так и в последующих своих выступлениях, Макаренко "поправляет" Маркса, повышая возрастной ценз "производительного работника" до 14 лет. Докладчик, вероятно, знал о дискуссии Ленина с Крупской по поводу производительности труда и политехнического образования школьников при разработке 2-й программы РСДРП. Победила ленинская позиция – "не ранее 14 лет...". Во всех советских собраниях сочинений педагога-писателя слова К. Маркса восстановлены без комментария.

Следует еще отметить, что за два года до настоящего доклада (04.03.1937 г.) было принято постановление Наркомпроса РСФСР "Об отмене преподавания труда в школе", где речь шла о ликвидации мастерских в общеобразовательных школах этой республики (см. также док. № 16, прим.3).

Прим. 23: "По случаю награждения меня орденом [...]". Указом Президиума Верховного Совета СССР от 31.01.1939 г. "за выдающиеся успехи и достижения в развитии советской художественной литературы" 172 писателя награждены орденами, среди них: 21 чел. – "орденом Ленина", 49 (в т.ч. и Макаренко) орденом "Трудового красного знамени" и 102 – орденом "Знак почета" ("Правда", 1939, № 31, 01.02, с.2).

Продовження у "ПМ", 2011, № 5

Стаття надійшла в редакцію 1.04.2011 ■

Бібліографічний опис цієї статті:

Хілліг Г. На шляху до наукової біографії А.С. Макаренка / Г. Хілліг // Постметодика. – 2011. – № 4(101). – С. 13–17.

## \*\*\*ВІД "ПМ":

### У Кременчуці після реконструкції відкрився музей Макаренка

28 листопада 2011 року міський голова Олег Бабаєв урочисто відкрив після реконструкції музей А. С. Макаренка. Ще навесні під час одного з об'їздів міста мер побував у музеї і був вражений його станом. Олег Бабаєв знайшов можливість виділити з бюджету міста 70 тис. грн на ремонт музею та дав відповідні доручення. За словами керівника міського управління освіти Геннадія Москалика, "будинок не опалювався з 1988 року, тому, щоб зберігати експонати, необхідно було провести опалення. Але це виявилось завданням не з простих, адже садиба повинна була залишитися зовні і всередині такою, якою вона була за життя родини Макаренків. Тому опалення провели під підлогою". Після ремонту також повністю оновлено експозиції музею, і тепер кременчужани та гості міста можуть побачити експонати, які раніше ніколи не виставлялися. Директор музею А. С. Макаренка охоче провела екскурсію для керівників міста. "Наступного року тут встановлять ще й ворота, подібні до тих, які раніше були у будинку Макаренків", – цитує О. Бабаєва прес-служба Кременчуцької міської ради.



<http://www.poltava.pl.ua/news/12881/>

[http://vestnik.in.ua/photo/photo\\_culture/1879-otkrytie-muzeya-im-makarenko-posle-remonta.html](http://vestnik.in.ua/photo/photo_culture/1879-otkrytie-muzeya-im-makarenko-posle-remonta.html)

*Проведено контент-аналіз додатку до наказу МОНМСУ № 553 від 09. 06. 2011 р. "Про підсумки Всеукраїнської естафети педагогічних інновацій "Нові горизонти української школи". Представлено в зручному вигляді для запозичення в роботі кращі, з точки зору учасників регіональних делегацій, інновації в середній і дошкільній освіті регіонів України.*

*Проведен контент-аналіз приложения к приказу МОНМСУ № 553 от 09. 06. 2011 г. "Об итогах Всеукраинской эстафеты педагогических инноваций "Новые горизонты украинской школы". Представлены в удобном для заимствования в работе виде лучшие, с точки зрения участников региональных делегаций, инновации в среднем и дошкольном образовании регионов Украины.*

*A content analysis of the annex of the MESYSU Order № 553 dated 09.06.2011 "On the results of the Ukrainian Relay of Pedagogical Innovations "New Horizons of the Ukrainian school". Presented in a convenient form for borrowing the best, from the point of view of the regional delegations members, innovations in the secondary and preschool education through regions of Ukraine.*

УДК 37.014.5



## **БЛІЦ-АНАЛІЗ ПЕДАГОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ: ЗА ПІДСУМКАМИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ЕСТАФЕТИ "НОВІ ГОРИЗОНТИ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ"**

*О. В. Стоцька*

З метою вивчення та впровадження інноваційних форм роботи, спрямованих на розвиток загальної середньої та дошкільної освіти відповідно до наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 28.03.2011 № 286 протягом квітня – травня 2011 р. проведено естафету, яка складалася з двох етапів: першого – відвідування регіональною делегацією іншої області та другого – прийом делегації освітян із визначеного в наказі регіону.

Очікувані результати: отримання та узагальнення інформації про досвід роботи регіональних управлінь освіти і науки, закладів освіти щодо організації дослідно-експериментальної роботи педагогічних колективів, здійснення контрольної-аналітичної діяльності, впровадження сучасних педагогічних інновацій у навчально-виховний процес, організації планування роботи та поповнення загальноукраїнської скарбнички інновацій.

В інформаційно-аналітичній записці Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України "Про підсумки Всеукраїнської естафети педагогічних інновацій "Нові горизонти української школи" зазначається: "До складу делегації входили керівники регіональних управлінь освіти, їх заступники, які за своїми посадовими обов'язками відповідають за розвиток загальної середньої та дошкільної освіти регіону, спеціалісти управління, відповідальні за діяльність загальноосвітніх та дошкільних навчальних закладів, начальники управління/відділу освіти міської та районної державних адміністрацій, директор загальноосвітнього закладу, завідувач дошкільного навчального закладу, представники регіонального інституту післядипломної педагогічної освіти та регіональної освітянської преси.

Підбиваючи підсумки перебування в інших областях, регіональні делегації за "круглим столом" обмінювалися думками щодо шляхів інноваційного розвитку загальної середньої та дошкільної освіти, виконання завдань, визначених рішенням підсумкової колегії Міністерства від 20 серпня 2010 р., та перспективних планів упровадження інновацій у навчальний процес. Крім того, керівники делегацій та представники Міністерства взяли участь у брифінгах та прес-конференціях для регіональних ЗМІ.

Учасники естафети зазначили, що проведення першої Всеукраїнської естафети педагогічних інновацій "Нові горизонти української школи" стало змістовним заходом, який дав можливість ознайомитися з кращими інноваційними регіональними проектами. Це сприятиме впровадженню нових ідей у практичну діяльність.

Як результат обміну досвідом, майже всі регіони підписали Угоди про співробітництво, що спрямовані на розвиток освітніх систем із застосуванням сучасних педагогічних технологій. На сьогодні регіональні управління освіти почали розробляти плани спільних заходів щодо виконання двосторонніх угод."

### **Підсумки Всеукраїнської естафети на Полтавщині**

Згідно з наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 286 про проведення Всеукраїнської естафети педагогічних інновацій у Полтавській області 11-13 травня

перебувала делегація освітян із Івано-Франківської області.

Гості побували в освітніх закладах Полтавського, Миргородського, Диканського, Шишацького районів та м. Полтави. Тут їм було представлено інноваційний досвід запровадження обласної програми "Школа майбутнього" в Полтавському обласному ліцеї-інтернаті для обдарованих дітей сільської місцевості імені А. С. Макаренка; роботи з обдарованою молоддю у Шишацькій обласній гімназії-інтернаті для обдарованих дітей; створення здоров'язбережувального освітнього простору та впровадження методики Марії Монтесорі в контексті реформування дошкільної освіти у спеціалізованому навчально-виховному комплексі № 10 м. Полтави. За сприяння ГУОН Полтавської ОДА відбулися зустрічі з начальниками відділів освіти названих районів.

Цілу низку інновацій системи освіти Полтавщини, які гості не змогли побачити за короткий час візиту, представлено в дайджесті "Нові горизонти освіти України у Полтавській області", яку підготували у ПОПППО спеціально до візиту франківських колег<sup>1</sup>.

Гостям презентували роботу Головного управління освіти і науки Полтавської ОДА, Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського, провели екскурсію Полтавою, музеями історії освіти області та А. С. Макаренка у с. Ковалівці.

Підсумував візит "круглий стіл" у Головному управлінні освіти і науки Полтавської ОДА з питань інновацій в управлінській діяльності та 13 травня 2011 р. "круглий стіл" у ПОПППО щодо результатів презентації освіти Полтавщини для делегації Івано-Франківщини в рамках Всеукраїнської естафети педагогічних інновацій, участь у якому взяли начальник відділу початкової та дошкільної освіти департаменту загальної середньої освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Панасюк Тамара Вікторівна, делегація освітян Івано-Франківської області, керівники Головного управління освіти і науки Полтавської ОДА, ректорат та працівники Полтавського ОПППО, представники ЗМІ. Ректор ПОПППО Віталій Володимирович Зелюк привітав учасників "круглого столу", наголосив на важливості співпраці між освітянами різних регіонів України.

Повідомляючи про результати Всеукраїнської естафети педагогічних інновацій "Нові горизонти української школи", представник міністерства високо оцінила досвід Полтавщини зі створення моделей Школи майбутнього; зі свого боку, учасники естафети подякували Міністерству освіти, молоді та спорту в особі Т. В. Панасюк за організацію такої форми освітянської співпраці. За словами керівника прикарпатської делегації, першого заступника начальника головного управління освіти і науки Івано-Франківської облдержадміністрації Івана Васильовича Будзака, "започаткування естафети – це добра справа, адже живим оком можна побачити більше, ніж із публікацій".

У подальшому перебігу "круглого столу" гості ознайомилися з основними ідеями і планами, над запровадженням яких у школах області працює ПОПППО<sup>2</sup>.

Значний інтерес, а почасти й здивування присутніх викликав виступ І. В. Будзака, адже гість повідомив про приклади досвіду освіти Івано-Франківщини, які не мають аналогів в Україні. Наприклад, у Прикарпатті цілковито збережено мережу МНВК, які зараз є дуже популярні серед школярів. Захоплення полтавців викликав факт, що в Івано-Франківській області за роки незалежності збудовано 134 школи.



Івано-франківська делегація у ПОПППО



Фрагмент "круглого столу"



Начальник відділу початкової та дошкільної освіти департаменту загальної середньої освіти МОНМСУ Т. В. Панасюк високо оцінила досвід Полтавщини зі створення моделей Школи майбутнього. Зліва направо: Т. В. Панасюк (МОНМСУ); І. В. Будзак (ГУОН Івано-Франківської ОДА); С. В. Горбаньова (ГУОН Полтавської ОДА)



Академік В. Р. Ільченко дарує івано-франківцям видання з педтехнології "Довкілля"

<sup>1</sup> Із дайджестом "Нові горизонти освіти України у Полтавській області" можна ознайомитися на С. 31-59 цього номера "ПМ".

<sup>2</sup> Детальніше читайте, будь ласка, у статті В. В. Зелюка в цьому номері "ПМ" (С. 30)



*Виступає перший заступник начальника ГУОН Івано-Франківської держадміністрації І. В. Будзак*



*Обмін досвідом між представниками дошкілля Полтавщини й Франківщини*



*Зацікавлений діалог тривав і після "круглого столу"*

Ці та інші успіхи, за словами І. В. Будзака, стали можливі завдяки Програмі розвитку освіти Івано-Франківщини на 2002 – 2015 роки. У результаті реалізації програми значно поліпшено динаміку результатів команди Івано-Франківщини на IV етапі Всеукраїнських учнівських олімпіад: діє система матеріального стимулювання (призери олімпіад отримують упродовж року щомісячні стипендії 600 грн, а педагоги, які їх підготували, – щомісячну надбавку обсягом 50 % окладу з бюджету ОДА та обласної ради); покращено якість харчування, забезпечення шкіл теплом, стан забезпечення шкіл комп'ютерами; багато коштів виділяється на програму "Спортивний зал", у рамках якої будуються спортзали ангарного типу.

У планах франківців – створення Освітнього порталу на допомогу вчителям. Колеги готові поділитися з полтавцями успішним досвідом моніторингу знань учнів через Інтернет, активного проведення учнівських Інтернет-конференцій, запропонували організувати Інтернет-конференції з полтавськими педагогами, аби продовжити розпочате у перебігу естафети спілкування.

Під час обговорення почутого полтавці висловлювалися про те, що варто придивитися до методики підтримки вчителів, яка діє в Івано-Франківській області, цікавилися, як саме вдалося колегам збудувати більше ніж сотню нових шкіл.

Наступним етапом "круглого столу" став обмін інноваціями в галузі видання педагогічної літератури. Кожен із франківців отримав пакет видань Полтавського ОШПО, натомість І. В. Будзак подарував колективу ПОШПО кілька науково-методичних видань народознавчої та історичної тематики.

Особливий інтерес викликала тема підручників з історії рідного краю, тим паче що в залі були присутні автор посібника "Історія Прикарпаття", завідувач відділу суспільних дисциплін лабораторії суспільно-філологічних дисциплін Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти Острівський Валерій Васильович та автор навчально-методичного комплексу, який включає серію підручників "Історія Полтавщини" для 6 – 11 кл. загальноосвітньої школи, керівник Центру дослідження історії Полтавщини Полтавської облдержадміністрації Білоусько Олександр Андрійович. "Історія рідного краю – це канати, які зв'язують нас у єдине ціле", – сказав Олександр Андрійович,

а його думку про актуальність підручників такого штибу підтримав франківський колега. Гостей "круглого столу" зацікавила видавнича інновація полтавських освітян – створення під керівництвом О. А. Білоуська 12-томної "Полтавіки. Полтавської Енциклопедії", унікальність якої, зокрема, в тому, що вписує в історичний контекст краю досвід сучасників – видатних полтавців.

Спілкування творчих особистостей із Івано-Франківська та Полтави не обмежилось самим заходом, адже діалог тривав і після "круглого столу". Завдяки такому зацікавленому спілкуванню кожен учасник отримав позитивний заряд натхнення для майбутньої праці, знайшов одnodумців та взірцевий досвід.

Найцінніше із цього досвіду узагальнено в інформаційно-аналітичній записці МОНМСУ "Про підсумки Всеукраїнської естафети педагогічних інновацій "Нові горизонти української школи".

### **Аналіз педагогічних інновацій української освіти**

За підсумками естафети департаментом загальної середньої та дошкільної освіти укладено інформаційно-аналітичну записку "Про підсумки Всеукраїнської естафети педагогічних інновацій "Нові горизонти української школи". (Додаток до наказу МОНМСУ № 553 від 09.06.2011р.). Ці матеріали будуть використані під час підготовки підсумкової колегії Міністерства з питань розвитку загальної середньої та дошкільної освіти у 2010/2011 навчальному році та завдань на 2011/2012 навчальний рік. При розробленні плану роботи департаменту загальної середньої та дошкільної освіти на 2012 рік будуть передбачені заходи, спрямовані на вивчення та узагальнення інноваційних форм роботи в регіонах.

Для зручності сприймання і встановлення номенклатури інновацій у дошкільній і за-

гальній середній освіті України текст "Інформаційно-аналітична записка за підсумками проведення Всеукраїнської естафети педагогічних інновацій "Нові горизонти української школи" ([www.mon.gov.ua/images/.../09.../553.doc](http://www.mon.gov.ua/images/.../09.../553.doc)) подається у вигляді таблиці на С. 23–29.

За цим бліц-аналізом педагогічних інновацій української освіти можна встановити основні тенденції розвитку їх системи:

1. Области – лідери за кількістю інновацій, представлених у тексті інформаційно-аналітичної записки: Миколаївська, Одеська. В ар'єргарді – Житомирська, Тернопільська (Діаграма 1).

2. За результатами проведеної естафети найбільш численними групами інновацій у дошкільній і середній освіті є чотири: ІКТ; профільне навчання; розвиток обдарованих дітей; національне, естетичне виховання, міжкультурна освіта. Найменш численною – позакласна робота і впровадження проектно базованої навчальної діяльності. Довідка подає 23 приклади позитивного досвіду у сфері підвищення престижу праці вчителя та післядипломної освіти (Діаграма 2).

"Технології інклюзивної освіти та інформаційно-комунікаційні технології впроваджуються в кожному регіоні. В усіх регіонах запроваджуються інновації щодо підвищення престижу праці вчителя, післядипломної освіти та підвищення кваліфікації педагогічних працівників", – пишуть автори записки, хоча текст документа таких підтверджень не містить.

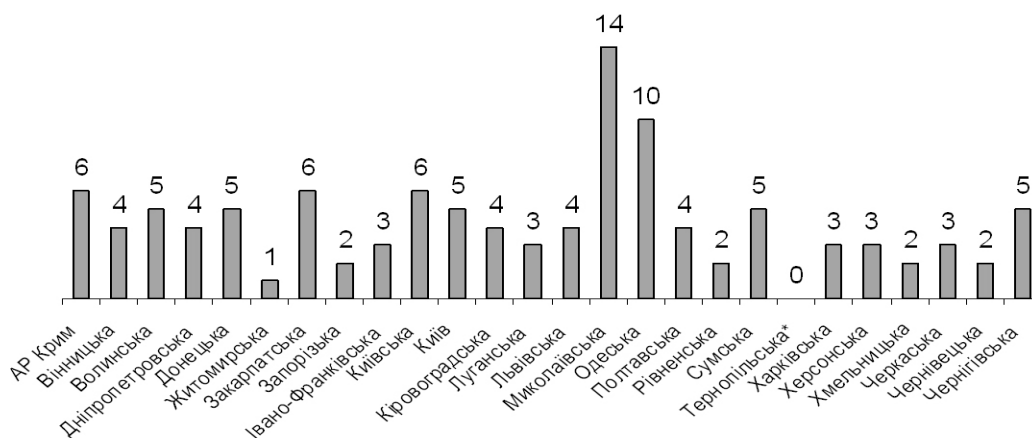
3. Низка інновацій не має аналогів в інших регіонах (тобто естафета виявила справді "родзинки" інноваційного досвіду на місцевому рівні):

- ♦ Інтелектуальні олімпіади для старших дошкільників (Мукачеве).
- ♦ Моніторингові дослідження навчальних досягнень учнів в on-line режимі (Івано-Франківська обл.).
- ♦ Профільне навчання за індивідуальними освітніми траєкторіями в авторських школах М. П. Гузика (Одеська обл.) та Г. Матвєєвої (Миколаїв).
- ♦ Освітнє середовище для розвитку обдарованості (гімназія біотехнологій № 177 м. Києва).
- ♦ Учнівські археологічні дослідження в рамках навчальної практики за сприяння наукових установ (Полтавська обл.).

Не завжди з повідомлення видно, у чому полягає інноваційність:

- ♦ Реалізація міжнародних проектів у навчальних закладах (Львівська обл.).
- ♦ Реалізація регіональних освітянських програм (Закарпатська обл.).
- ♦ Регіональні експериментальні педагогічні майданчики (Луганська обл.).
- ♦ Створення банку даних на кожного учня (Київська обл.).
- ♦ Створення належної матеріально-технічної бази шкіл-інтернатів (Дніпропетровська обл.).
- ♦ Упровадження альтернативних педагогічних систем (Школа-гімназія № 6 м. Вінниці).
- ♦ Альтернативні форми надання дошкільної освіти (Хмельницька обл.).
- ♦ Фінансування обласною владою програм розвитку освіти (Рівненська обл.).
- ♦ Удосконалення мережі дошкільних навчальних закладів, Центрив розвитку дитини та приватних закладів освіти (Житомирська обл.).

У таблиці-переліку інновацій ми не вмістили розділ про родзинки в управлінні освітою, оскільки в тексті записки не ясно сформульовано всі повідомлення на тему впровадження нових технологій управління освітою:



\* унаслідок нечіткого формулювання досвіду Тернопільської області: "Досвід виховної роботи педагогів Тернопільщини буде поглиблено вивчено, адаптовано та впроваджено в систему освіти Дніпропетровської області. ... В основу реформування системи освіти Тернопільщини відповідно до Національної доктрини покладена духовність".

Діаграма 1. Кількість інноваційних форм роботи, представлених у тексті інформаційно-аналітичної записки МОНМС за результатами естафети

♦ Квадрант-аналіз як форма управлінського аналізу для розвитку системи моніторингу якості освіти та організації освітнього маркетингу (Департамент з гуманітарних питань Харківської міськради, науково-методичний педагогічний центр).

♦ Перехід з режиму функціонування закладу в режим розвитку (Хмельницький ліцей № 17).

♦ Планування основних напрямів розвитку закладу згідно з Концепцією розвитку (Сумський НВК: загальноосвітня школа І ст. – дошкільний навчальний заклад № 11 "Журавонька").

♦ Інновації в управлінській діяльності (Рівненська обл.).

♦ Інноваційні технології навчального процесу (спіралеподібна система, сходинкова система [...]) (Кам'янець-Подільський ліцей).

♦ Школа професійної майстерності "Азбука управління" (поєднання адміністративного контролю, моніторингу, прогнозування діяльності кожного навчального закладу та координації навчально-виховного процесу в них. Підвищення кваліфікації керівників з основ управлінської майстерності, маркетингу) (ГУОН Чернівецької облдержадміністрації та місцеві органи управління освітою).

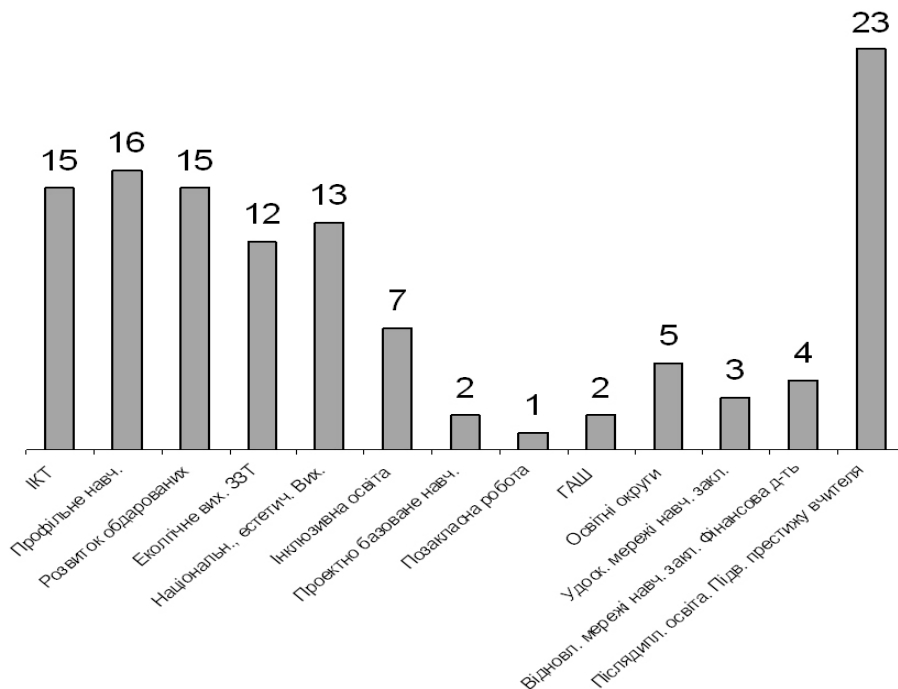
Довідка містить принаймні 7 випадків дублювання інформації (повторюється інформація про інноваційні технології в областях: Запорізькій, Дніпропетровській, Сумській, Миколаївській, Чернігівській, Донецькій).

### Висновки

Проведення першої Всеукраїнської естафети педагогічних інновацій дає платформу для обміну досвідом освітян і шанс поживлення інноваційного руху в шкільництві України. Досвід організації такої естафети можна співвіднести з досвідом ЄС (програми Евридика (1980), Сократ (1995), Леонардо да Вінчі (1994) та інші)<sup>3</sup> щодо розвитку співробітництва й мобільності в країнах-членах, порівняння інноваційних ідей та перспективних практик як основи європейської кооперації у галузі освіти.

Аналіз довідки засвідчує той чи інший рівень активності просування кожного регіону України у сфері освітніх інновацій. Хоча треба враховувати, що моніторинг, яким є проведена естафета, висвітлює лише найосновніші досягнення регіонів, є неповним (як видно на прикладі описаного вище діалогу з обміну досвідом, що відбувся у Полтавській області).

Здобутком естафети стало те, що було "знайдено" кілька значних інноваційних досягнень на місцевому рівні. Хоча існують і недоліки. Проблемою є таке формулювання інноваційної ідеї її презентантами, яке не показує її суті, і це стосується досить значної кількості повідомлень. Тому при представленні досвіду роботи можна рекомендувати написання релізів приймаючою стороною з чітким називанням теми і сутності перспективного досвіду. Це доцільно врахувати при проведенні регіональних естафет у кордонах областей.



Діаграма 2. Групи інновацій в дошкільній, середній і післядипломній освіті України

<sup>3</sup> Локшина О. І. Етапи розвитку стратегії Європейського Союзу у галузі освіти. Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em2/content/07loiuet.html>



**Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі, управлінні, оцінюванні якості освіти**

Використання всевітньої освітньої мережі «Партнерство в навчанні» для створення умов для творчої, науково-пошукової та дослідно-експериментальної роботи в ЗНЗ.	Сумська обл.
Школа-лабораторія інформаційних технологій Київського ОІПОПК.	Ірпінська ЗОШ I – III ст. № 13 Київської обл.
Обласна освітня мережа - проект "Формування єдиного інформаційного простору регіону".	Запорізька обл.
Функціонування інформаційних порталів та веб-сайтів у закладах освіти для створення єдиного освітньо-інформаційного середовища в області.	Полтавська обл.
Дослідно-експериментальна робота "Втілення інноваційних технологій у навчально-виховний процес на уроках природничо-математичного циклу загальноосвітньої школи".	ЗНЗ № 19 м. Ужгорода.
Проект «Інтершкола» (впровадження інноваційного механізму навчання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій на основі партнерства між освітніми закладами, недержавними установами і громадянським суспільством).	Херсонська обл.
Електронний обіг шкільної інформації для батьків та учнів.	Херсонська обл.
Пілотний проект організації освітнього онлайн-округу та відпрацювання системи взаємодії із освітніми центрами Південного регіону.	Овідіопольський НВК "Загальноосвітня школа – гімназія", Одеська обл.
Система проведення Інтернет-турнірів на всеукраїнському рівні.	Одеська обл.
Експериментальне запровадження моніторингових досліджень навчальних досягнень учнів в on-line режимі.	ЗНЗ Івано-Франківщини.
Створення електронної бази даних для викладання біології.	Хмельницький обласний спеціалізований ліцей-інтернат поглибленої підготовки в галузі науки.
Модернізація методичної та навчально-виховної роботи на засадах сучасних ІТ.	Луцький НВК (школа-ліцей) № 9.
Проведення відеоконференцій, здійснення швидкого дво- та багатостороннього зв'язку, забезпечення інформування місцевих органів управління, керівників навчальних закладів тощо завдяки високому рівню оснащення системи організації управління освітою.	Дніпропетровська обл.
Комплексний підхід до надання освітніх послуг та створення єдиного інформаційного освітнього простору.	Черкаська обл.
Реалізація моделі "Школа майбутнього" із застосуванням інформаційних технологій.	Одеська обл.



**Профільне навчання**

Система індивідуально-профільної освіти та програма "Школа – вищий навчальний заклад". Відхід від традиційних методик.	Експериментальний НВК "Школа майбутнього" м. Ялти.
Реалізація індивідуальної траєкторії розвитку кожного вихованця в навчально-виховному процесі.	Авторська М. П. Гузика експериментальна спеціалізована I – III ст. школа – комплекс № 3 м. Южного Одеської обл. (у структуру закладу входять багатoproфільні класи гімназії, ліцею, загальноосвітні та спортивні класи, групи коледжу, школа мистецтв).
Профільне навчання у старших класах, класи технологічного профілю. Надання разом з атестатом про повну загальну середню освіту свідоцтва про отримання робочої професії.	ЗНЗ № 159 ім. В. В. Лобановського м. Києва.
Диференціація форм і змісту навчання в умовах багатoproфільної гімназії.	Києво-Святошинська районна класична гімназія, лабораторія особистісно орієнтованого навчання КОШОПК.
Профільність у навчанні як траєкторія розвитку економіки, науки, культури міста.	Комунальний заклад "Обласна спеціальна школа-інтернат II-III ступенів "Обдарованість" Харківської облради.
Модель багатoproфільного навчання з поглибленим вивченням трудового навчання, система поєднання допрофільної та професійної підготовки учнів.	НВК (загальноосвітня школа № 2 – центр позашкільної освіти – ПТУ) м. Южного Одеської обл.
Модель договірних відносин між учасниками навчально-виховного процесу, об'єктами соціально-економічної інфраструктури міста.	НВК (загальноосвітня школа № 2 – центр позашкільної освіти – ПТУ) м. Южного Одеської обл.
Модель багатoproфільного навчання в умовах сільської місцевості.	Кам'янський НВК "Загальноосвітня школа I – III ступенів – гімназія" Одеської обл.
Безперервна економічна освіта: пошук та впровадження найкращих варіантів програм та методів профільного та допрофільного навчання.	Гімназія "Інтелект" м. Горлівки Донецької обл.
Організація профільного навчання за індивідуальними освітніми траєкторіями.	Миколаївська спеціалізована школа I – III ступенів мистецтв та прикладних ремесел, експериментальний навчальний заклад Всеукраїнського рівня "Академія дитячої творчості", Авторська школа Ганни Матвеевої. Сумська обл.
Профілізація старшої школи.	Кримська гімназія-інтернат для обдарованих дітей Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим.
Білінгвальне навчання з поглибленим вивченням іноземних мов.	Волинська обл.
Профільне навчання.	Рівненська обл.
Профільне навчання.	Кіровоградська обл.
Упровадження профільного навчання.	Сумська обл.
Реалізація допрофільного навчання.	

**Розвиток обдарованих дітей**

Проект «Інтелектуальний розвиток дітей дошкільного віку».	ДНЗ № 35 «Віночок» м. Вінниці.
Інтелектуальні олімпіади для старших дошкільників.	м. Мукачеве.
Створення гімназії-інтернату для обдарованих дітей як центру розвитку цілісно обдарованої особистості та організації навчання за особистісно орієнтованими технологіями.	Кримська гімназія-інтернат для обдарованих дітей Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим.

Експериментальна робота "Створення розвивального середовища для математично обдарованих учнів початкової школи".

Миколаївський муніципальний колегіум Миколаївської міськради.

Комплексно-цільова програма «Обдаровані діти»

Ужгородська загальноосвітня спеціалізована школа-інтернат із поглибленим вивченням окремих предметів Закарпатської облради.

Літня школа для обдарованої учнівської молоді (для переможців Всеукраїнських учнівських олімпіад із базових дисциплін).

Миколаївська обл.

Освітнє середовище для розвитку обдарованості: оздоровчий комплекс, індивідуальний робочий план, авторські програми, інтегровані курси, допрофесійна підготовка, система виховної роботи, науково-дослідницька робота, школа повного дня та система роботи з обдарованими дітьми.

Гімназія біотехнологій № 177 м. Києва.



Особистісно орієнтоване навчання, модульно-рейтингова технологія, творча діяльність учнів за підтримки вчителів та науковців.

Економіко-правовий ліцей м. Києва (працюють творчі групи).

Розвиток творчих здібностей інтелектуально обдарованих старшокласників, підготовка їх до науково-практичної діяльності.

Багатопрофільний ліцей при Донецькому національному університеті (одночасно є навчально-виховним закладом і науково-дослідною лабораторією, генерує й апробує педагогічні та управлінські інновації).

Система пошуку, відбору та роботи з обдарованою сільською молоддю в Обласному педагогічному ліцеї для обдарованої сільської молоді.

Обласний педагогічний ліцей для обдарованої сільської молоді Чернігівської обл.

Система роботи з обдарованою молоддю з природничо-математичних дисциплін.

Рішельєвський ліцей м. Одеси.

Створення ситуації успіху: авторські навчальні плани та програми, спрямовані на багатогранний розвиток обдарованих дітей.

Загальноосвітній спеціалізований санаторний інтернатний заклад II-III ст. «Ерудит» для обдарованих дітей м. Донецька.

Управління розвитком обдарованості учнів в умовах навчально-виховного комплексу.

Щасливський НВК Київської обл.

Робота з творчою та обдарованою молоддю, функціонування олімпіадної школи при обласному інституті післядипломної освіти.

Луганська обл.

Мережа навчальних закладів для обдарованої молоді.

Хмельницька обл.

**Екологічне виховання. Здоров'язбережні технології**

Екологічне виховання. Формування гуманної взаємодії дитини з природним довкіллям. Екологічні стежини.

Олександрійський ДНЗ № 1 Вознесенського р-ну Миколаївської обл.

Упровадження технології ціннісного ставлення до власного здоров'я у дітей старшого дошкільного віку в дитячих садках.

Черкаська обл.

Здоров'язбережні технології.

ДНЗ «Орлятко» с. Чистеньке Сімферопольського району Криму.

Здоров'язбережні технології.

ДНЗ № 801 Києва.

Здоров'язбережні технології.

ДНЗ – центр розвитку дитини «Росинка» Київської обл.

Здоров'язбережні технології.

ДНЗ № 35 «Віночок» м. Вінниці.

Здоров'язбережні технології.	Миколаївський ДНЗ № 148.
Здоров'язбережні технології.	Баштанський ДНЗ «Віночок» Миколаївської обл.
Виховання здорової і компетентної особистості, створення рівних стартових умов для навчання в школі дітей старшого дошкільного віку.	Волинська обл.
Здоров'язбережні, здоров'яформувальні і здоров'язміцнювальні технології у навчально-виховному процесі.	Чернігівська обл.
У кожному районі області – "Школа безпеки" з метою набуття дитиною практичних навичок поведінки в надзвичайних ситуаціях.	Київська обл.
Енергозбережні технології.	Одеська обл.
<b>Національне, естетичне виховання, міжкультурна освіта</b>	
Національне виховання дошкільників на засадах ідей Софії Русової.	Навчальний заклад № 13 м. Ніжина Чернігівської обл.
Авторська програма виховання дітей у полікультурному середовищі "Виховання культурою".	ДНЗ № 35 "Віночок" м. Вінниці.
Експериментальна робота "Формування національної свідомості учнів колегіуму засобами кобзарського мистецтва".	Миколаївський муніципальний колегіум Миколаївської міськради.
Технології патріотичного виховання учнів засобами музейної педагогіки.	Черкаська обл.
Художньо-естетичне виховання.	Гімназія гуманітарно-естетичного профілю № 31 м. Чернігова
Формування складових особистості вчителя, учня, "Школи діалогу культур", культури випускника школи.	Горлівський НВК "Загальноосвітня школа І – III ступенів № 14 – багатопрофільний ліцей "Лідер" Донецької обл.
Вивчення родоводу кожного учня і здійснення виховного впливу засобами етнопедагогіки з урахуванням педагогічного досвіду кожної сім'ї через символічну «клас-родину» – авторська система виховної роботи з формуванням національної свідомості і самосвідомості учнів, батьків, учителів.	Луцький НВК "Гімназія № 14".
Системне впровадження в навчально-виховний процес регіонального етнографічного компоненту.	Івано-Франківська обл.
Формування шанобливого ставлення до державної символіки, підтримка та розвиток національних традицій регіону.	Дніпропетровська обл.
Експериментальна апробація навчання учнів початкової школи материнською (болгарською) мовою з наступним переходом на навчання державною мовою.	Кам'янський НВК "Загальноосвітня школа І – III ступенів – гімназія" Одеської обл.
Школа народних мистецтв.	Загальноосвітня школа № 82 м. Львова.
Освітній проект "Формування мовної та мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку в умовах полілінгвізму".	ДНЗ с. Кам'яниця Ужгородського р-ну Закарпатської обл.
Освітній проект "Формування мовної та мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку в умовах полілінгвізму".	ДНЗ с. Обава Мукачівського р-ну Закарпатської обл.

**Інклюзивна освіта**

Адаптація учнів до соціального середовища через проектне навчання та формування готовності до професійного самовизначення дітей з особливими потребами.	Волинська область.
«Інклюзія» (обласний цільовий проект).	Львівська обл.
Адаптація учнів до соціального середовища.	Луцький навчально-реабілітаційний центр.
Адаптація учнів до соціального середовища через проектне навчання до формування готовності до професійного самовизначення дітей з особливими потребами.	Ужгородська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат I – III ст. Закарпатської облради.
Рівний доступ до якісної освіти для дітей з особливими потребами.	Дитячий будинок "Ромашка" Дніпропетровської облради (м. Нікополь).
Рівний доступ до якісної освіти для дітей з особливими потребами.	Білгород-Дністровський дитячий будинок змішаного типу для дітей дошкільного та шкільного віку.
Реалізація інклюзивної освіти, адаптація і соціалізація дітей із особливими потребами в ЗНЗ на засадах інтегративного підходу.	Луганська обл.

**Проектно базована навчальна діяльність**

Проектна діяльність та впровадження інноваційних методик в організації науково-дослідної та експериментальної роботи закладів нового типу.	Луганська обл.
Реалізація проектних технологій у ЗНЗ.	Київ.

**Позакласна робота**

Організація учнівських археологічних досліджень у рамках навчальної практики за сприяння наукових установ.	Полтавська обл.
--	-----------------

**Громадсько активні школи**

Організація повноцінної взаємодії педагогів і батьків у групах короткотривалого перебування в дошкільних навчальних закладах.	Запорізька обл.
Програма взаємодії педагогічного колективу та батьківської громадськості, спрямована на формування всебічно розвиненої гармонійної особистості.	Первомайський ДНЗ № 6 «Дзвіночок» Миколаївської обл.

**Освітні округи**

Робота освітніх округів.	Ріпкінський р-н Чернігівської обл.
Робота освітніх округів.	Сокальський р-н Львівщини/
Робота освітніх округів.	Новопраський освітній округ Олександрійського р-ну Кіровоградської обл.
Створення єдиного освітнього простору у межах сільського округу: раціональне використання навчально-методичної літератури, матеріально-технічної бази суб'єктів округу.	Жовтневий освітній округ № 2 Білопільського р-ну Сумської обл.
Діяльність освітніх округів.	Рівненська обл.

**Удосконалення мережі навчальних закладів. Фінансова діяльність**

Оптимізація мережі загальноосвітніх закладів.	Волинська обл.
Системне забезпечення доступності якісних освітніх послуг для населення у сільській місцевості.	Кіровоградська обл.
Збереження і розширення мережі позашкільних навчальних закладів.	Кіровоградська обл.



**Розбудова й відновлення мережі закладів освіти**

Проекти та програми відновлення роботи та будівництво дошкільних закладів.	Закарпатська обл.
Проекти та програми відновлення роботи та будівництво дошкільних закладів.	Волинська обл.
Програма відновлення роботи дошкільних навчальних закладів, що призупинили свою діяльність.	Департамент із гуманітарних питань Харківської міської ради,
Залучення коштів сільських та селищних рад для відкриття додаткових площ закладів освіти.	Київська обл.

**Інновації щодо підвищення престижу праці вчителя, післядипломної освіти та підвищення кваліфікації педагогічних працівників**

Популяризація передового педагогічного досвіду.	Сумська обл.
Створення школи професійної майстерності для керівників навчальних закладів та установ з основ управлінської майстерності, маркетингу.	Чернівецька обл.
Матеріальне стимулювання педпрацівників за фактичними результатами досягнень учнів та вихованців.	Івано-Франківська обл.
Безкоштовні Інтернет-технології в післядипломній освіті педагогів.	Полтавський ОІППО.
Курси підвищення кваліфікації на базі навчальних закладів.	Полтавський ОІППО.
Навчання вчителів в Інтернет-режимі та функціонування "телефону довіри".	Херсонська обл.
Модель моніторингу ефективності курсів підвищення кваліфікації педагогічних та керівних кадрів області.	Миколаївська обл.
Особистісно зорієнтована система професійного зростання вчителів.	Кирнасівська загальноосвітня школа I – III ст. Вінницької обл.
Перехід на сучасні програми підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників у сфері використання ІКТ на рівні європейських стандартів.	Миколаївська обл.
Єдине освітнє інформаційне середовище для навчальних закладів та установ освіти області.	Миколаївська обл.
Підвищення статусу педагогічного працівника: обласна педагогічна премія імені Августина Волошина обсягом п'ять тис. грн.	Закарпатська обл.
Підготовка фахівців «на високотехнологічному сучасному рівні» як фундамент інноваційної педагогічної діяльності.	Нікопольське педучилище Дніпропетровської обл.
Програма підвищення престижу праці вчителя на 2011 – 2015 рр.	Автономна Республіка Крим.
Проект "Дворічне стажування молодих спеціалістів галузі освіти при Миколаївському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти".	Миколаївська обл.
Проект "Створення системи безперервного підвищення кваліфікації педагогічних працівників шляхом запровадження кредитно-модульної форми навчання".	Харківська академія неперервної освіти

Тестування керівників навчальних закладів у режимі on-line з питань управлінської діяльності.	Чернівецька обл.
Система взаємостосунків із школами країн Західної Європи та досвіду стажування учителів за кордоном.	Спеціалізована загальноосвітня школа I – III ст. № 1 із поглибленим вивченням іноземної мови м. Горлівки Донецької обл.
Система засобів стимулювання педагогічного колективу до інноваційної діяльності.	Баштанська гімназія Миколаївської обл.
Системне впровадження та ефективне використання ІКТ у здійсненні освітньої, наукової та управлінської діяльності; інформаційна взаємодія установ освіти та учасників навчально-виховного процесу шляхом створення системи сайтів та формування мережних предметних спільнот).	Миколаївська обл.
Паспорт учителя: внесення даних про діяльність педагога в міжквестаційний період.	Сокальський районний методкабінет Львівської обл.
Володіння комп'ютерними технологіями – один із головних критеріїв атестації педагогічних працівників.	
Банк комп'ютерних уроків учителів.	Сокальський районний методкабінет Львівської обл.
Робота окружних психолого-педагогічних консультативних пунктів.	Сокальський районний методкабінет Львівської обл.
Щорічний Всекримський конкурс педагогічних інновацій, за результатами якого видається збірник.	Автономна Республіка Крим.

Стаття надійшла в редакцію 5.09.2011 ■

**Бібліографічний опис цієї статті:**

Стоцька О. В. Бліц-аналіз педагогічних інновацій української освіти: за підсумками Всеукраїнської естафети "Нові горизонти української школи" / Олена Вікторівна Стоцька // *Постметодика*. – 2011. – № 4. – С. 18–29.

*Аналізуються інноваційні здобутки освіти України у Полтавській області, ідентифіковані в рамках Всеукраїнської естафети педагогічних інновацій.*

*Анализируются инновационные достижения образования Украины в Полтавской области, идентифицированные в рамках Всеукраинской эстафеты педагогических инноваций.*

*Paper analyses the Ukrainian achievements in education innovation identified in Poltava region during Ukrainian pedagogical innovation relay.*

УДК 37.014.5



## ОСВІТА ПОЛТАВЩИНИ В РУСІ ДО НОВИХ ГОРИЗОНТІВ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

*В. В. Зелюк*

У експрес-дайджесті "Нові горизонти освіти України у Полтавській області" Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського відкриває здобутки освіти області у рамках Всеукраїнської естафети педагогічних інновацій "Нові горизонти української школи".

2010 року відзначено 70-річчя ПОППО, становлення якого розкрито в книзі "Історія Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (1940 – 2010 рр.)" – своєрідній енциклопедії післядипломної педагогічної освіти області. За внесок у розвиток національної освіти, впровадження сучасних методів навчання і виховання, наукову педагогічну діяльність наш трудовий колектив нагороджено Почесною грамотою Кабінету Міністрів України.

На карті ЗНЗ Полтавської області позначено 753 загальноосвітні навчальні заклади, діяльність яких відображено в коротких статистичних даних про систему освіти Полтавщини. Майже з кожним із 16 тисяч учителів області ПОППО встановив ділові стосунки, сприяючи зростанню їхньої професійної майстерності. Про досягнення окремих учителів та учнів – наш золотий фонд – читайте в розділі "Найуспішніші учні та вчителі-лідери області".

Упровадження ПОППО спільно з освітянами області окремих проектів оцінено золотом медаллю Другої Міжнародної виставки "Сучасні навчальні заклади – 2011"; срібними медалями Міжнародних виставок "Сучасні навчальні заклади – 2010" та "Інноватика в освіті України – 2010". Пишаємося другим місцем серед

усіх областей за рівнем підготовки 10 477 вчителів області за програмою Intel "Навчання для майбутнього".

На сучасному етапі інститут реалізує проекти "Громадсько активні школи", "Заклади освіти Полтавської області в Інтернеті" (13 % ЗНЗ мають веб-сайти); упроваджує програму автоматизації комплектації підручників, що рекомендована Міністерством для використання в Україні. Колектив ПОППО дбає про поліпшення умов навчання вчителів: у бібліотеці інституту за допомогою інформаційно-бібліотечної системи "Ірбіс" створюється електронний каталог літератури.

У наших планах на найближче майбутнє – по-перше, інвентаризація всіх інноваційних досягнень освітньої області та спільне укладання мегаплану інноваційного розвитку дошкільної й загальної середньої освіти Полтавщини на 2011–2015 роки, по-друге, забезпечення цілеспрямованої діяльності педагогічних колективів освітніх закладів області шляхом створення і реалізації планів їх розвитку, і, по-третє, здійснення обласного проекту "Емоційний інтелект і сучасна школа" з метою розвитку емоційної компетентності всіх учасників освітньої діяльності.

Запрошуємо ознайомитися із нашими досягненнями та планами. Працівники ПОППО відкриті до співпраці та готові надати додаткову інформацію.

*Стаття надійшла в редакцію 20.08.2011 ■*

*Бібліографічний опис цієї статті:*

*Зелюк В. В. Освіта Полтавщини в русі до нових горизонтів української освіти / В. В. Зелюк // Постметодика. – 2011. – № 4(101). – С. 30.*



*Розкриваються реалізовані та в стадії реалізації інноваційні ідеї та досягнення освіти Полтавщини, здобутки окремих відділів освіти і навчальних закладів за критеріями «Які в освіті області є інновації», «Що змінилося в освіті області за останній рік», «Що напрацьовано в області для поширення в Україні», «Стратегічні завдання освіти області», «Найуспішніші учні та вчителі-лідери області». Наводяться статистичні дані про систему освіти Полтавщини станом на 2010 р.*

*Раскрыты реализованные и в стадии реализации инновационные идеи и достижения образования Полтавщины, наработки отдельных отделов образования и учебных заведений по критериям «Какие в образовании области есть инновации», «Что изменилось в образовании области за последний год», «Что наработано в области для распространения в Украине», «Стратегические задания образования области», «Самые успешные ученики и учителя-лидеры области». Приведены статистические данные о системе образования Полтавской области по состоянию на 2010 г.*

*The paper tells about the implemented and under implementation innovative ideas and achievements of education of Poltava region in general and achievements of some district education departments and schools in items "What innovations are there in the education of Poltava region", "What has been changed in the education of Poltava region over the last year", "What results could be proposed for sharing over Ukraine", "Strategic aims of education in Poltava region", "The most successful students and leading teachers of Poltava region". Some statistics about education system of Poltava region in 2010 are given, too.*

УДК 37.091.39

## НОВІ ГОРИЗОНТИ ОСВІТИ УКРАЇНИ У ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

### І. ЯКІ В ОСВІТІ ОБЛАСТІ Є ІННОВАЦІЇ

#### 1. Створено "Громадські платформи освітньої реформи в Україні"

Із метою відкритого демократичного обговорення різними учасниками освітнього процесу – учителями, батьками, учнями, експертами і владою – освітнянських проблем у Полтавській області створено "Громадські платформи освітньої реформи в Україні" (рис. 1).

Унаслідок дії однойменного українсько-нідерландського проекту у 2007 – 2009 рр. Полтавським ОІППО спільно з Міжнародним центром удосконалення шкільництва / APS International (Утрехт, Нідерланди), Міжнародним фондом "Відродження" (Київ) та Одеським інститутом удосконалення вчителів запропоновано шляхи удосконалення конкурсу підручників та запровадження вільного ринку підручників.

Запропоновано розробити проект Державної цільової програми "Український підручник" (аналітичний звіт "Навчальне книговидання в Україні. Системні проблеми та варіанти змін" (2007), <http://upper.org.ua/library/127.html>). Працівниками ПОІППО створено й упроваджено у Полтавській області інноваційну технологію організації забезпечення навчальною літературою закладів освіти (див. розділ. III п. 3).

#### 2. Моделювання школи майбутнього навчальними закладами області

35 ЗНЗ області працюють у режимі експериментально-пошукової діяльності з розроблення моделей "Школи майбутнього". Найкращий досвід – у Кременчуцькому ліцеї № 11 (переможець Всеукраїнського конкурсу зі створення навчального середовища "1 учень – 1 комп'ютер"), Кременчуцькому ліцеї № 4 (удосконалено систему управління інноваційним пошуком), Полтавській ЗОШ № 18 (громадсько активна школа), Новоаврамівській гімназії Хорольського району (впроваджується модель особистісного розвитку школяра), обласному ліцеї-інтернаті для обдарованих дітей із сільської місцевості ім. А. С. Макаренка, с. Ковалівка Полтавського р-ну (діє обласний експериментальний проект "Школа майбутнього"). Пошуки директорів інноваційних навчальних закладів узагальнено в 71-й публікації.

# КАНОН ПОЛТАВСЬКОЇ ГРОМАДСЬКОЇ ПЛАТФОРМИ

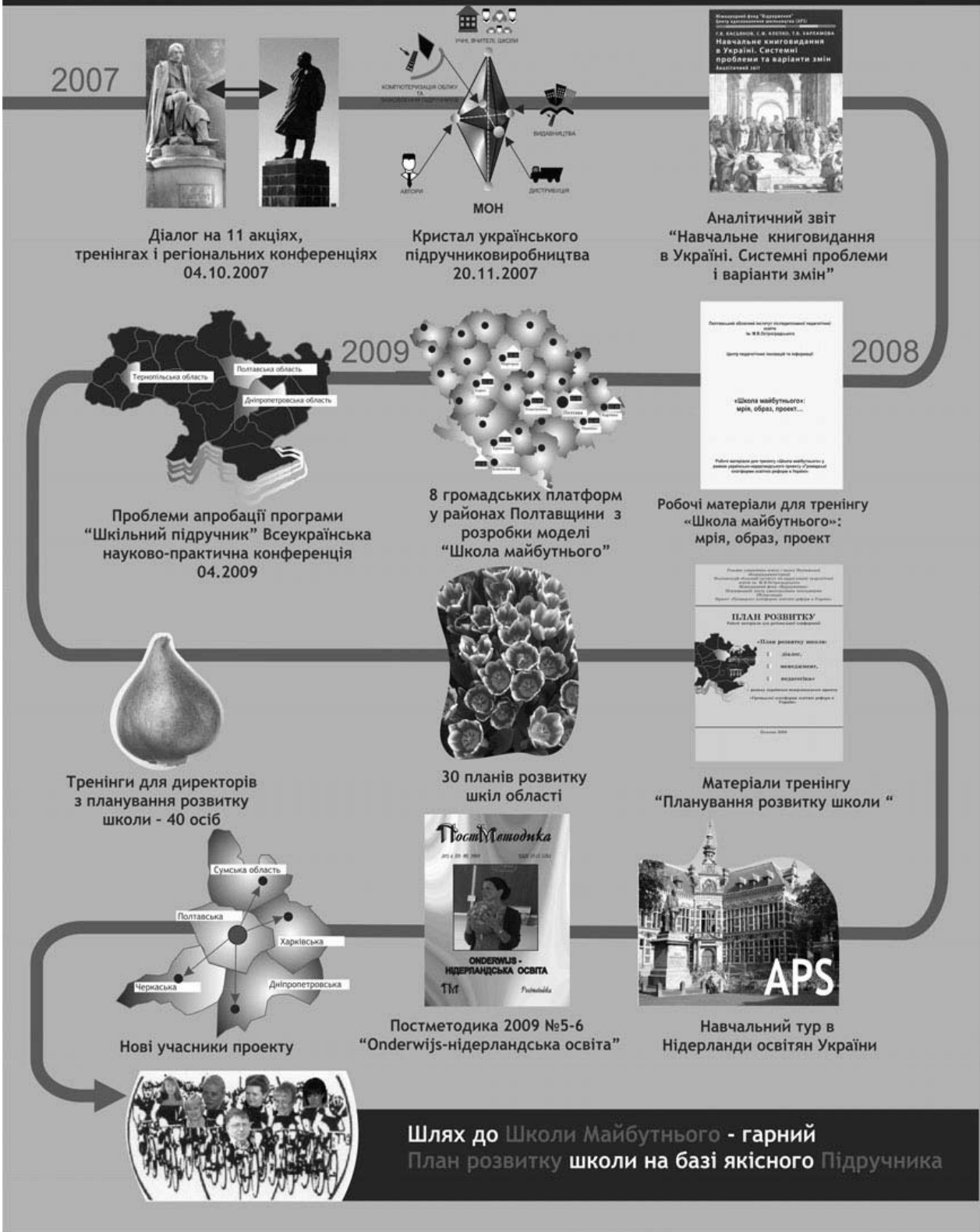


Рис. 1. Канон Полтавської громадської платформи освітніх реформ: хронологія і результати розгортання на Полтавщині українсько-нідерландського проекту "Громадські платформи освітньої реформи в Україні". Розробка О. В. Стоцької, А. В. Дружиніної

### 3. Модернізація роботи навчально-виховних закладів за допомогою укладання планів розвитку

Усі загальноосвітні та дошкільні навчальні заклади області модернізуються за допомогою укладання планів розвитку (наказ ГУОН від 19.01.2011 № 27 "Про створення планів розвитку загальноосвітніх і дошкільних навчальних закладів"). Заклади освіти працюють відповідно до "Методичних рекомендацій щодо створення планів розвитку загальноосвітніх і дошкільних навчальних закладів" (2010), розроблених Полтавським ОІППО і розміщених на офіційному веб-сайті ПОІППО.

На курсах підвищення кваліфікації у 2010 – 2011 рр. проведено навчання 152 директорів ЗНЗ і 119 заступників ЗНЗ із проблем планування розвитку школи. У 2010 – 2011 рр. із проблем самооцінювання освітніх закладів та планування їх розвитку кафедрою менеджменту освіти ПОІППО здійснено навчання 80 представників Рад громадсько активних шкіл із 20 ЗНЗ, позашкільних та дошкільних закладів області в рамках семінарів обласного проекту "Розвиток Полтавської обласної мережі ГАШ: форми, зміст, переваги", під час обласного семінару проведено консультування завідуючих РМК.

Здобутки з питання планування розвитку школи узагальнено у виданнях ПОІППО "Інноваційні ідеї, технології навчання як основа створення "Школи майбутнього" (2007 р.), "Інноваційний розвиток різноманітності навчального середовища учнів" (2011 р.), "Оцінювання як поліпшення роботи школи. Робочі матеріали для тренінгу" (2009 р.), "Тренінги з планування розвитку сучасної школи" (Постметодика, 2009), "План розвитку сучасної школи: діалог, менеджмент, педагогіка" (2009 р.), "Планування роботи школи як мистецтво досягнення вищого рівня роботи", "Стратегія розвитку школи як філософія бачення майбутнього (Постметодика, 2010), "Школа успіху: уроки проекту "Громадські платформи освітньої реформи в Україні 2007 – 2009" (2010).

У спецвипуску "План розвитку школи" журнал "Постметодика" (2010, № 1) надрукував кращі плани розвитку шкіл, що перемогли в обласному конкурсі 2009 р. Це Кременчуцький ліцей № 11, Кременчуцький ліцей № 4, Комсомольська ЗОШ № 1, Комсомольська ЗОШ № 2, Абрамівська ЗОШ Машівського району. У спецвипуску "ПМ" "Конструємо школу майбутнього" (2010, № 3) представлено технології розбудови школи майбутнього з точки зору керівників інноваційних закладів Полтавської області. pdf-версії журналів подаються на веб-сайті ПОІППО (<http://www.ipe.poltava.ua/pm/postmetod.html>) та Центральної наукової бібліотеки імені В.І.Вернадського [http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/Postmetodyka/index.html](http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Postmetodyka/index.html)).

### 4. Навчальні заклади області шукають власний шлях у інноваційній дослідно-експериментальній діяльності

На сучасному етапі в області проводиться 3 експерименти всеукраїнського значення, 7 – регіонального, розроблено 17 експериментальних проектів місцевого рівня. В експериментальній роботі задіяно 46 загальноосвітніх навчальних закладів області, або 7 % загалу. Найуспішнішими є розроблені науковцями м. Полтави експерименти всеукраїнського рівня: "Формування лідерської компетентності учня та вчителя для життя в інноваційному суспільстві" (Кременчуцький ліцей № 11); "Упровадження здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітнього навчального закладу як умова формування культури здоров'я учнів" (загальноосвітня школа № 12, м. Кременчук); регіонального рівня – "Методична система формування компетентності учнів із фізичної географії" (учасники – 10 ЗНЗ області).

Результати цих експериментів – створення моделі підготовки компетентного випускника, розроблення й апробація тренінгових курсів для старшокласників із проблем формування культури здоров'я учнів.

Підвищення рівня компетентності учнів із фізичної географії в експериментальних класах відбувається завдяки впровадженню дидактично обґрунтованої методики формування фізико-географічних знань, що передбачає їх відбір і структурування відповідно до потреб шкільного курсу географії на засадах оновлення змісту географічної освіти як складової освітньої галузі "Природознавство"; дотримання оптимального поєднання репродуктивних та творчих способів засвоєння знань; використання в навчанні ситуацій комунікативно-розвивальної взаємодії.



Рис. 2. Упровадження Програми розвитку дитини дошкільного віку методистами центру природного розвитку дитини ПОПППО

### 5. 10 років працює методичний тренінговий центр природного розвитку дитини

Із 2001 року на базі спеціалізованого навчально-виховного комплексу (СНВК) № 10 м. Полтави працює *методичний тренінговий центр природного розвитку дитини ПОПППО імені М. В. Остроградського*. Співпраця Полтавського ОПППО з дошкільним закладом є інновацією в системі післядипломної педагогічної освіти, що сприяє впровадженню інноваційних методик у роботу ДНЗ Полтавщини. Завданням Центру є забезпечення допомоги педагогічним працівникам області в освоєнні та реалізації Базового компонента дошкільної освіти на основі зміни освітніх пріоритетів. Методисти Центру проводять навчальні тренінги для педагогів-"дошкільників" із проблем запровадження нової Програми розвитку дитини дошкільного віку (рис. 2).

### 6. Досягнення консенсусу в навчальних закладах: медіація, фасилітація, переговори

За сприяння центру практичної психології і соціальної роботи ПОПППО в області активно поширюється інноваційна технологія розв'язання та уникнення шкільних конфліктів, яка базується на врахуванні інтересів сторін конфлікту, сприяє підвищенню психологічної компетентності всіх учасників навчально-виховного процесу. У Полтаві та Лубнах, Кременчуцькому, Пирятинському, Решетилівському районах Центром психології і соціальної роботи ПОПППО та пирятинським районним ЦППСР проведено серію тренінгів "Базові навички медіатора шкільної служби розв'язання конфліктів". Підготовлено 250 координаторів-дорослих, 180 медіаторів-підлітків.

У навчальних закладах області діє 60 шкільних служб порозуміння. Це суттєво зменшує кількість зафіксованих скарг, непорозумінь у шкільному середовищі.

### 7. Проведення експертизи психологічного, соціологічного інструментарію

В області налагоджено механізм проведення експертизи психологічного, соціологічного інструментарію. Створено 25 районних (міських) та одну обласну (при Центрі практичної психології і соціальної роботи ПОПППО) експертні комісії. Упродовж 2010 р. позитивну експертну оцінку отримали 76 програм для використання в навчальних закладах практичними психологами, соціальними педагогами (65 корекційно-розвивальних і тренінгових, 5 навчальних, 6 просвітницьких та 6 методичних посібників).

### 8. Підготовка педагогічних працівників до проведення ЗНО у пунктах тестування в області

У 2008-2011 рр. у результаті навчальних семінарів, інструктивних нарад, інструктажів працівниками відділу зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти ПОПППО підготовлено 8 553 педагогічних працівників для роботи у пунктах тестування в області.

## 9. Поширення безкоштовних Інтернет-технологій в освіті Полтавщини

Безкоштовні Інтернет-технології – це відкриті для використання та часткової інсталяції веб-середовища. Освіта Полтавської області використовує безкоштовні Інтернет-технології у післядипломній освіті педагогів ("Форум інформатики Полтавщини" – <http://it-pl.at.ua/>, "Хімічна освіта Полтавщини" – <http://chemportal.poltava.ua/>), у роботі над проектами "Заклади освіти Полтавської області в Інтернеті" (однойменна сторінка на сайті <http://www.ipe.poltava.ua>), для розширення традиційної навчально-виховної бази та здійснення онлайн-комунікації (шкільна освітня мережа "Щоденник"), підвищення кваліфікації педагогічних кадрів із ІКТ та новітніх педагогічних технологій (Програма Intel® "Навчання для майбутнього", проект "Microsoft: партнерство у навчанні", конкурс "Учитель-новатор" у рамках програми "Партнерство в навчанні"), для навчання учнів правил безпечно користування мережею Інтернет (тренінги в рамках проекту "Онляндія – безпека дітей в Інтернеті").

Поширенню в шкільній освіті безкоштовних Інтернет-технологій сприяв візит професора кафедри навчання та управління курикулумом Мемфійського університету штату Тенесі США, спеціаліста в галузі впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті Алена Лі Едварда, який відповідно до Програми наукових обмінів імені Фулбрайта провів для учителів області та працівників інституту 33 лекційно-практичні заняття з теми "Безкоштовні технології та їх потенційний внесок в освіту": "Зміни в шкільній практиці та Інтернет", "Комп'ютери, технології, навчання та освітній процес", "Авторинг навчального програмного забезпечення".

За результатами навчання слухачами написано статтю "Professional Characteristics of Informatics Teachers in the Poltava, Ukraine Region". Практичними результатами навчання і приводом для гордості учителів за здобуті знання є створення вікі-статті "Викладання інформатики в Україні" ([http://uk.wikipedia.org/wiki/Викладання\\_інформатики\\_в\\_Україні](http://uk.wikipedia.org/wiki/Викладання_інформатики_в_Україні)) та її подальше спільне редагування, створення веб-сайту "Досвід інформатичної освіти США – освітянам Полтавщини" (<http://sites.google.com/site/probapera100/>), презентації з відповідями на запитання вчителів Полтави стосовно тенденцій розвитку комп'ютерних технологій, їх майбутнього і можливостей використання в шкільній практиці.

## 10. Обласні інформаційні портали

Формування єдиного освітнього інформаційного простору, поліпшення співпраці вчителів загальноосвітніх навчальних закладів Полтавщини забезпечують три обласні інформаційні портали: "Форум інформатиків Полтавщини" (<http://it-pl.at.ua/>), "Сайт фізиків Полтавщини" (<http://fizyka-poltava.at.ua/>), "Хімічна освіта Полтавщини" (<http://www.chemportal.poltava.ua/>). Розробляється сайт "Біологічна освіта Полтавщини". На сторінках веб-сайтів розміщені освітянські документи, методичні рекомендації, анонси та інформація про проведені семінари, форуми, "круглі столи", розв'язки та результати II та III етапів Всеукраїнських учнівських предметних олімпіад тощо.

В освітньому інноваційному проекті "Щоденник.ua" зареєстровано 61 (8 %) ЗНЗ Полтавщини. Окремі заклади (Комсомольська ЗОШ № 1, Полтавська ЗОШ № 3) є лідерами в Україні щодо активності використання учнями, вчителями, батьками освітнього інформаційного простору своїх ЗНЗ. Створюване інформаційне середовище дає можливість об'єднати у спільний веб-простір ГУОН, ПОІППО, відділи (управління) освіти та ЗНЗ.

Методистами ПОІППО проведено консультування працівників Рівненського, Львівського ОІППО стосовно упровадження проекту "Щоденник. ua".

У результаті діяльності проекту "Заклади освіти Полтавської області в мережі Інтернет" створено 172 веб-сайти в закладах освіти (на початок дії проекту – 9 сайтів) (див. [http://www.ipe.poltava.ua/index.php?option=com\\_content&task=view&id=41&Itemid=47&mosmsg=%C7%E1%E5%F0%E5%E6%E5%ED%EE+%F3%F1%EF%B3%F8%ED%EE](http://www.ipe.poltava.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=41&Itemid=47&mosmsg=%C7%E1%E5%F0%E5%E6%E5%ED%EE+%F3%F1%EF%B3%F8%ED%EE)).

Мають веб-сайти: 30 із 30 відділів (управлінь) освіти (100 %); 25 із 25 ЗНЗ – учасників проекту "Рівний доступ до якісної освіти" (100 %); 7 із 7 ЗНЗ – учасників проекту "1 учень – 1 комп'ютер" (100 %); 778 із 778 загальноосвітніх навчальних закладів області зареєстровано у мережі інформаційно-маркетингового центру (100 %): [http://www.c2n.info/sector/soc\\_sector.php?kved=80.21&country=1&region=116](http://www.c2n.info/sector/soc_sector.php?kved=80.21&country=1&region=116)

### 11. Спеціальні дослідницькі групи педагогів області

Завданням СДГ "Методика формування економічних знань учнів у процесі навчання географії" (9 учасників, науковий керівник А. А. Шуканова, к.п.н., доцент кафедри географії та краєзнавства ПНПУ імені В. Г. Короленка) є: теоретичне обґрунтування, розроблення та експериментальна перевірка змістовної та процесуально-методичної компоненти формування економічних знань учнів 9 – 10 класів у процесі вивчення суспільної географії.

Підсумком роботи 8 учасників спеціальної дослідницької групи "Методичний супровід профільного навчання хімії" (науковий керівник Шиян Н. І., д.п.н., професор ПНПУ імені В. Г. Короленка) стали методичні рекомендації для організації допрофільної підготовки і профільного навчання учнів із хімії та навчальні посібники: "Хімія. 7 клас" (автори О. О. Буйдіна, Л. О. Севастьян, О. О. Комашко, Н. В. Тупиця); "Хімія. 8 клас" (автори О. О. Буйдіна, Л. О. Севастьян, О. О. Комашко, Н. В. Тупиця); "Хімія. 11 клас: Профільне навчання на основі індивідуального вибору школярем рівня вивчення предмета" (Н. І. Шиян, О. О. Буйдіна, Л. О. Севастьян, Л. Ф. Сосновська, Н. В. Тупиця, Т. П. Базавлук, Є. Г. Стародубцева).

Для викладання у профільних класах учасниками СДГ підготовлено методичний посібник із навчання біології в 10 класах суспільно-гуманітарного, художньо-естетичного і спортивного напрямів (Козак І. О. Біологія 10 кл. Поурочне планування. Конспекти уроків [Текст]: метод. посіб. для вчителів біології / І. О. Козак, Т. І. Веста, Т. О. Феоктистова, Л. С. Чірікова-Зоріна. – Полтава : ПОППО, 2008. – 208 с.).

### 12. Застосування комплексу сучасних дидактичних концепцій до навчання дорослих у системі післядипломної педагогічної освіти

У контексті науково-дослідницької роботи кафедри педагогічної майстерності ПОППО "Удосконалення педагогічної майстерності в умовах особистісно зорієнтованої освіти" та загальної наукової проблеми ПОППО "Моделі взаємозв'язку наукових досліджень і освітніх практик в умовах трансформації українського суспільства" впроваджується інноваційна ідея реалізації сучасних підходів (проектного, кредитно-модульного, андрагогічного, індикаторного, розподіленого) до навчання дорослих у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Кафедра педагогічної майстерності ПОППО у вересні 2011 р. на Полтавщині провела XII Міжнародний "Тиждень освіти дорослих" в Україні: "Ноосфера для освіти зрілої людини" і в його рамках Міжнародну науково-практичну конференцію "Самоосвіта і розвиток емоційного інтелекту як фактор удосконалення педагогічної майстерності вчителя".

### 13. Формування інтересу учнів до навчання як основоположного мотиву їх пізнавальної діяльності

У стані розроблення – науково-дослідна робота кафедри педмайстерності ПОППО "Формування і розвиток інтересу учнів до навчання засобом його розвитку в учителів загальноосвітньої школи". Розроблено питальник для шкільних учителів щодо визначення рівня розвитку інтересу учнів до навчання. Результати опитування засвідчують, що високий рівень пізнавального інтересу мають 19,2 % учнів області, 51,1 % – середній рівень, а 29,7 % – низький. Перспективою означеного дослідження є вдосконалення дидактичного забезпечення занять викладачів кафедри педмайстерності з учителями у системі підвищення кваліфікації.

**14. Модернізація освітнього середовища – предметні кабінети, географічні майданчики, живі куточки**

32 % кабінетів біології загальноосвітніх навчальних закладів області мають ботанічні колекції або живі куточки, 13 % шкіл – парники або теплиці для вирощування розсади для пришкольніх ділянок.

У Власівській ЗОШ I – II ступенів Зінківського району, де навчається усього 49 учнів, більше ніж 30 років функціонує теплиця-зимовий сад. У ній добре плодоносять інжир і апельсини, квітнуть різні види тропічних рослин. Учні використовують можливість теплиці для проведення уроків, науково-дослідної роботи. Щорічно 1 – 2 випускники обирають професію агронома або вчителя-біолога.

Функціонування географічних майданчиків у школах дає можливість повніше реалізувати красназавчий принцип навчання. 24 % ЗНЗ області мають географічні майданчики і використовують їх для навчання й виховання школярів. Учителями Полтавщини напрацьований досвід із використання матеріальної бази шкільного географічного майданчика для забезпечення практичного спрямування шкільної географії (О. П. Крупка, Вирішальненська ЗОШ I – III ст. Лохвицького району; О. М. Борщ, Кошменівська ЗОШ I – III ст. Машівського району тощо).

Навчальний кабінет хімії – справді творча лабораторія учителя й учня, що забезпечує практичне спрямування змісту хімічної освіти, допомагає формувати ключові компетентності школярів. Модернізовано й оновлено навчально-методичну базу у 15 % навчальних закладах області. Вона використовується для проведення семінарів та курсів підвищення кваліфікації ПОППО.

**15. Карта зоряного неба Полтавщини**

Учням і вчителям астрономії області Полтавською гравіметричною обсерваторією Національної академії наук України щороку надається карта зоряного неба Полтавщини. Обсерваторію постійно відвідують слухачі курсів підвищення кваліфікації вчителів фізики та астрономії, географії.

**16. Курси підвищення кваліфікації на базі навчального закладу**

Від 2002 року популярні курси підвищення кваліфікації "Розвиток та саморозвиток творчого потенціалу педагога" для педагогічних працівників ВНЗ I – II рівнів акредитації. Проведення курсів на базі навчального закладу зменшує витрати на їх фінансування. Проведено 20 таких курсів для 504 осіб.



*Теплиця-зимовий сад Власівської ЗОШ I-II ст. Зінківського району*



*Навчальні кабінети хімії, біології в закладах Чутівського, Шишацького районів*

### 17. "Школа-родина"

Результатом роботи обласної спеціальної дослідницької групи "Школа-родина" є упровадження однойменної технології в Хорольській гімназії-родині, Полтавській школі-родині № 8, Кременчуцькій школі-родині № 8; класах-родинах, які є у більшості шкіл області та ДНЗ м. Полтави, а також створення клубу "Родинний затишок" у м. Комсомольськ.

### 18. Довідник "Педагогічні системи, технології. Досвід. Практика"

Довідник "Педагогічні системи, технології. Досвід. Практика" (Полтава: ПОІППО, 1999; 2007) з описом 294 прогресивних педагогічних технологій має гриф Міністерства освіти і науки України, видрукуваний у двох виданнях і наявний у кожній школі області. У довіднику зазначено, що в школах області вчителями застосовується 136 предметних технологій і методик. Заплановано доповнення та вдосконалення довідника.

### 19. "Антологія краєзнавства Полтавщини"

Навчальний посібник "Антологія краєзнавства Полтавщини" (Полтава: ПОІППО, 2002, 2005, 2005, 2007) витримав 4 перевидання, має загальний наклад 2 000 примірників. Узагальнює краєзнавчі матеріали (історичні, літературознавчі, географічні, мистецькі) для поліпшення уроків рідного краю.

### 20. Науково-методичний журнал "Постметодика"

Науково-методичний журнал "Постметодика" (видавці: УОіН Полтавської ОДА, ПОІППО) видається з березня 1993 року (Реєстрове свідоцтво: ПЛ № 51 від 17 лютого 1994 року). Фахове видання з педагогічних наук (Постанова Президії ВАК України № 1-05/7 від 09.06.1999 р., Постанова Президії ВАК України № 1-05/5 від 31.05. 2011 р.). ISSN 1815-3194. Індекс інтегрованості "Постметодики" в систему наукових комунікацій – 4 (за 10-бальною шкалою за версією НБУ імені В. І. Вернадського, 2009, [http://www.nbuv.gov.ua/portal/beta\\_rating.html](http://www.nbuv.gov.ua/portal/beta_rating.html)). Журнал видається 6 разів на рік. Передплатний індекс у каталозі "Укрпошти" 98670.

Усі номери журналу – у вільному доступі на веб-сайтах ПОІППО <http://www.ipe.poltava.ua/pm/postmetod.html> та НБУ імені В. І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/portal/SocGum/Postmetodyka/index.html>. Ознайомитися з "ПМ" можна у бібліотеці ПОІППО, центральних та обласних наукових бібліотеках України. Основна мета видання "ПМ" – цілеспрямована методична допомога педагогічній громадськості України. Стиль "ПМ" – видавати тематичні номери, присвячені актуальним питанням розвитку освіти: "Формальна і неформальна освіта". – 2011. – № 2 (99). – 64 с.; "План розвитку школи". – 2010 р. – № 1 (92). – 64 с.; "Конструємо школу майбутнього". – 2010. – № 3 (94). – 64 с.; "Onderwijs – Нідерландська освіта". – 2009. – № 5–6 (89–90). – 102 с.; "Уроки зарубіжної літератури і духовний розвиток учнів". – 2009. – № 3 (80) – 64 с.

### 21. "Імідж сучасного педагога"

За 1999-2011 роки видано 113 номерів науково-практичного освітньо-популярного журналу "Імідж сучасного педагога" накладом 14 600 примірників. Інноваційність поширення журналу полягає у пропаганді досвіду вищих, загальноосвітніх, професійно-технічних та дошкільних навчальних закладів із проблем інноваційної діяльності, педагогічного менеджменту, розвитку освіти дорослих тощо, а також у партнерських відносинах з обласними ІППО України (Запорізьким, Київським, Кіровоградським, Сумським, Харківським, Чернівецьким тощо) та понад 150 вищими навчальними закладами України та 13 зарубіжних країн, зокрема, Білорусії, Польщі, Німеччини, Італії, Росії, Чехії, США.



## 22. Формування лідерських компетентностей для інноваційного суспільства

Досвід учителів-лідерів Полтавщини з формування лідерської компетентності учнів вивчено та актуалізовано 2011 року. У ході науково-практичного семінару "Формування лідерських компетентностей в інноваційному суспільстві: експеримент і практика" на базі Кременчуцького ліцею № 11 педагогічний колектив під науковим керівництвом кафедри філософії і економіки освіти проводить експериментальну роботу з теми "Формування лідерських компетентностей учня та вчителя для життя в інноваційному суспільстві", розробляючи структурно-змістову модель формування лідерської компетентності школярів. Кафедра підготувала навчальний посібник "Формування лідерських компетентностей для життя в інноваційному суспільстві", де подається пояснення ключових термінів і визначаються основні завдання експериментальної роботи з формування лідерів серед учнів і вчителів.

## 23. Викладання основ здоров'я за методикою розвитку життєвих навичок

Із 2005 року на базі районних (міських) відділів освіти проводяться 5-денні семінари-тренінги з підготовки вчителів основ здоров'я до викладання за методикою розвитку життєвих навичок. Розпочалася робота 2005 р. за підтримки Міжнародного Альянсу з ВІЛ/СНІДу в Україні. У 2009 – 2011 рр. навчання здійснюється виїзково за ініціативи ПОППО. У 2005 – 2010 рр. підготовлено 597 педагогів, які впроваджують означену методикою більше ніж у чотирьохстах навчальних закладах області. За цією ж методикою у 2010 р. 363 педагоги області пройшли підготовку до викладання інформатики на профільному рівні, отримавши сертифікати за успішне виконання завдань тренінгів за програмами "Основи Інтернету", "Основи візуального програмування", "Основи веб-дизайну", "Основи комп'ютерної графіки", "Основи створення комп'ютерних презентацій".

## 24. "Дебати" (World Schools Debate Format)

Гра "Дебати" на Полтавщині охоплює понад 3 020 підлітків (12 % старшокласників) у 285 дебатних клубах. Впроваджується новий – Всесвітній шкільний – формат гри (World Schools Debate Format). Для цього у 2010 – 2011 роках за сприяння молодіжної громадської організації "Дебатна Академія" підготовлено 64 тренери команд на семінарах-тренінгах "Полтавський дебатний березень" та "Різдяні Кременчуцькі дебати".

## 25. Філософія освіти на допомогу педагогам Полтавщини

Усі вчителі Полтавської області упродовж першого десятиліття ХХІ століття (2001–2011 рр.) опановують розроблений кафедрою філософії і економіки освіти навчальний модуль "Філософія освіти та інформаційні технології", озброюючись сучасною методологією інноваційної освітньої діяльності та розвиваючи власну комунікативну культуру. На допомогу у вивченні модуля розроблено і видано комплект навчально-методичної літератури.

## 26. Фестиваль проектних робіт школярів

ПОППО є організатором і учасником "Фестивалю проектних робіт школярів" у рамках регіонального науково-методичного семінару "Проектні технології навчання хімії". Із досвідом учителів області ознайомлює всеукраїнська газета "Хімія. Шкільний світ".

## 27. Обласні математичні змагання імені академіка М. В. Остроградського

Із 1995 р. у Полтавській області проводяться обласні математичні змагання імені академіка М. В. Остроградського. У 2006 – 2011 рр. у них взяли участь 984 учні (табл. 1). Математичне змагання як позакласна форма роботи забезпечує виявлення математично обдарованих учнів і сприяє розвитку в них інтелектуальних здібностей.

Зростає участь школярів області у Всеукраїнських інтерактивних конкурсах із природничо-математичних дисциплін (рис. 3).

Таблиця 1  
Кількість учасників обласних математичних змагань імені академіка М. В. Остроградського у Полтавській області

РІК	2006	2007	2008	2009	2010	2011
К-сть учнів	140	142	123	169	200	210
<b>Усього учасників</b>	<b>984</b>					

## 28. Обласна модель громадянської освіти

У 75 школах області (114 класів, 3 250 учнів) упроваджено курси громадянської освіти. 87 учителів, котрі викладають громадянську освіту, пройшли перепідготовку в рамках міжнародних проектів і вдало поєднують технології активного навчання, розвитку критичного мислення, проблемного навчання, що сприяє формуванню громадянської компетентності учнівської молоді.

## 29. "Історія Полтавщини" у змісті шкільної історичної освіти

Із 2005 – 2006 н. р. у ЗНЗ області викладається курс "Історія Полтавщини". Колективом полтавських істориків під керівництвом заслуженого вчителя України О. А. Білоуська розроблено Програму курсу "Історія Полтавщини", синхронне календарно-тематичне планування курсів історії, видано комплект підручників "Історія Полтавщини" для учнів 6 – 11 класів ЗНЗ. Програма і підручники схвалені вченою радою ПОППО та подані на затвердження Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. Навчально-методичний комплекс з історії Полтавщини не має аналогів і фактично є спробою вперше в Україні впорядкувати та інтегрувати знання про рідний край у зміст шкільної історичної освіти.

## 30. Фестиваль мов

Утверджуючи в освітній діяльності роль української та інших мов національних меншин, які поширені на території Полтавщини, до Міжнародного дня рідної мови Полтавським ОШПО у 2004 р. ініційовано щорічний фестиваль мов (м. Кременчук, м. Комсомольськ, Миргородський район), на якому звучить більше ніж 10 мов народів світу, популяризується їх культура та побут.

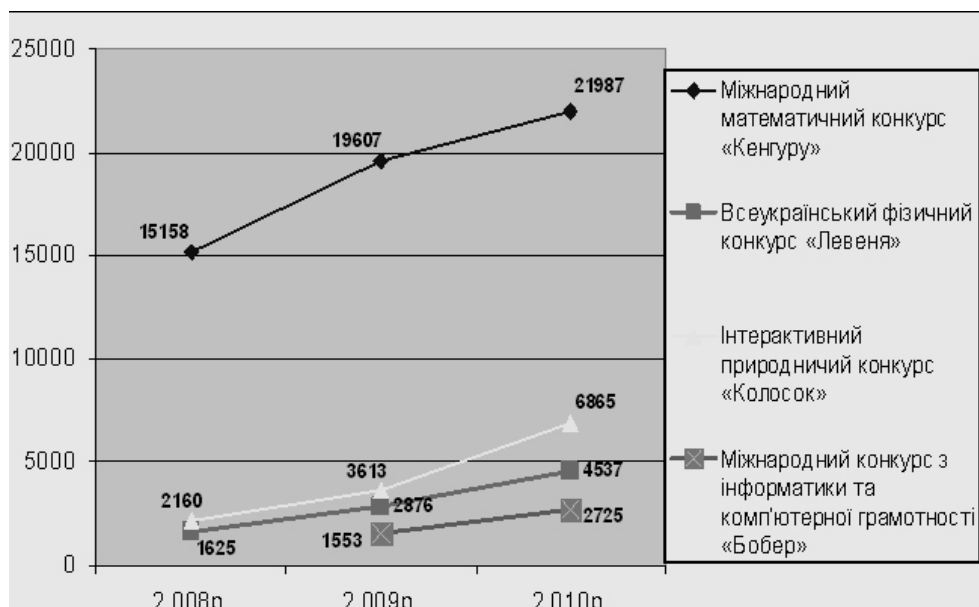


Рис. 3. Участь школярів області у міжнародних і всеукраїнських конкурсах

## II. ЩО ЗМІНИЛОСЯ В ОСВІТІ ОБЛАСТІ ЗА ОСТАННІЙ НАВЧАЛЬНИЙ РІК

### 1. Процес модернізації дошкільної освіти

На Полтавщині триває активний процес модернізації дошкільної освіти, спрямований на вдосконалення її змісту, гуманізацію цілей та принципів, осучаснення освітньо-виховних технологій, узгодження із потребами сучасного життя. Виховання здорової та компетентної особистості, забезпечення прав дитини на здобуття якісної дошкільної освіти є головними пріоритетами дошкільної освіти. 48 кращих освітян-дошкільників Полтавської області були делегатами I Всеукраїнського з'їзду педагогічних працівників дошкільної освіти. Ураховуючи важливість питання підвищення якості дошкільної освіти та зростання її ролі та місця в суспільстві, з метою вивчення проблем дошкільної освіти Полтавщини, вироблення узгоджених шляхів їх вирішення та обговорення проекту Регіональної програми розвитку дошкільної освіти Полтавщини до 2017 року, 14 грудня 2010 року проведено обласний форум "Розвиток дошкільної освіти Полтавщини", на якому 2011 рік проголошений роком Дошкілля.

### 2. Початкова школа – основа шкільної освіти

Педагоги Полтавщини будують роботу в галузі початкової освіти відповідно до програми розвитку освіти області. На Полтавщині активно використовуються прогресивні програми та технології навчання. Систему розвивального навчання (за Д. Ельконіним) застосовують 60 учителів у 10 школах; за системою розвивального навчання "Росток" (м. Суми) працюють 7 педагогів у 3-х школах області. Поширюється програма "Крок за кроком" (НВК № 26 "Перші кроки", НВК № 45, ЗНЗ I – III ст. № 34 м. Полтави). Педагогічну технологію "Навчання в русі" ефективно впроваджують у школах Кременчука, Пирятинського та Хорольського районів. Медико-педагогічну технологію "ПіснеЗнайка" застосовують у Степенській ЗОШ Полтавського р-ну; 68 % ЗНЗ області вивчають курс "Довкілля" (рис. 4 і 5).

Упровадження нових стратегій навчання, педагогічних технологій у початковій ланці школи, реалізація особистісно орієнтованого навчання зумовлює потребу в компетентних учителях. Кадровий потенціал початкової освіти області характеризується високим професійним рівнем учителів початкового навчання. Із 3 258 учителів початкових класів вищу освіту мають 2 547 (78,2 %), незакінчену вищу – 53 учителі (1,7 %), середню спеціальну – 656 (20,1 %). Учителів-методистів в області 178, старших учителів – 293, 1 заслужений учитель.



Рис. 4. Початкова освіта Полтавщини: уроки "Довкілля" у природі



Рис. 5. Переможниця обласного конкурсу "Учитель року – 2011" учитель початкових класів ЗОШ № 1 м.Кременчука Н. М. Короткова упроваджує гуманну педагогіку Амонашвілі у практиці роботи початкової школи

### 3. Полтавська область активно впроваджує інклюзивне навчання

Відповідно до наказу МОН України № 855 від 11.09.2009 року у ПОППО введено посаду методиста з питань інклюзивного навчання. В усіх містах (районах) області визначено працівників РМК (ММК), які займаються питаннями інклюзивного навчання.

У 2010 – 2011 н.р. кількість дітей з особливими освітніми потребами, охоплених інклюзивним навчанням у базових експериментальних закладах, зросла на 42 особи (2009 – 2010 н.р. – 54 дитини, 2010 – 2011 н.р. – 96 дітей) (рис. 6). У 2010 – 2011 н.р. відкрито додаткову спеціальну групу компенсуючого типу в СНВК № 26 "Перші кроки".

Полтавська область із 2001 року бере участь у Всеукраїнському експерименті "Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах". Базовими експериментальними закладами з питань інклюзивного навчання у Полтаві є СНВК № 26 "Перші кроки", де працюють тренінговий центр для педагогів і ресурсний центр для батьків, СНВК № 45, загальноосвітні навчальні школи № 34 та № 18.

Полтавська область спільно із Львівською та Київською з 2011 р. бере участь у проекті Всеукраїнського фонду "Крок за кроком" за підтримки Освітньої програми Міжнародного фонду "Відродження" "Використання Індексу інклюзії для розвитку інклюзивної школи".

### 4. Поліпшено здоров'язбережувальні фактори освітнього середовища

Важливим аспектом викладання є створення здоров'язбережувального середовища. Більше ніж в 400 навчальних закладах області викладають учителі за методикою розвитку життєвих навичок, що дає дітям можливість під час уроків більше спілкуватися з учасниками навчального процесу, рухатися, програвати різні ситуації, розвивати лідерські якості шляхом частої зміни складу малих груп, отримувати позитивні емоції та насолоду від навчання тощо. Уроки серед природи, передбачені програмами з природознавства та довкілля, а також такі, що проводяться за ініціативи вчителів біології при вивченні ботаніки, зоології на прикладі природних об'єктів, сприяють збереженню і зміцненню здоров'я школярів.

У області діє мережа Шкіл сприяння здоров'ю. Найкращими серед них є ЗНЗ № 12 Кременчука, № 26 Полтави, Хорольська гімназія № 2 та ін. Запровадження Щоденників навчальних досягнень та зміцнення здоров'я учнів дає можливість не лише відстежити, а й покращити їх стан здоров'я. Так, за результатами досліджень у ЗНЗ № 12 м. Кременчука, із 26 дітей із особливими потребами 9 перейшли на на-

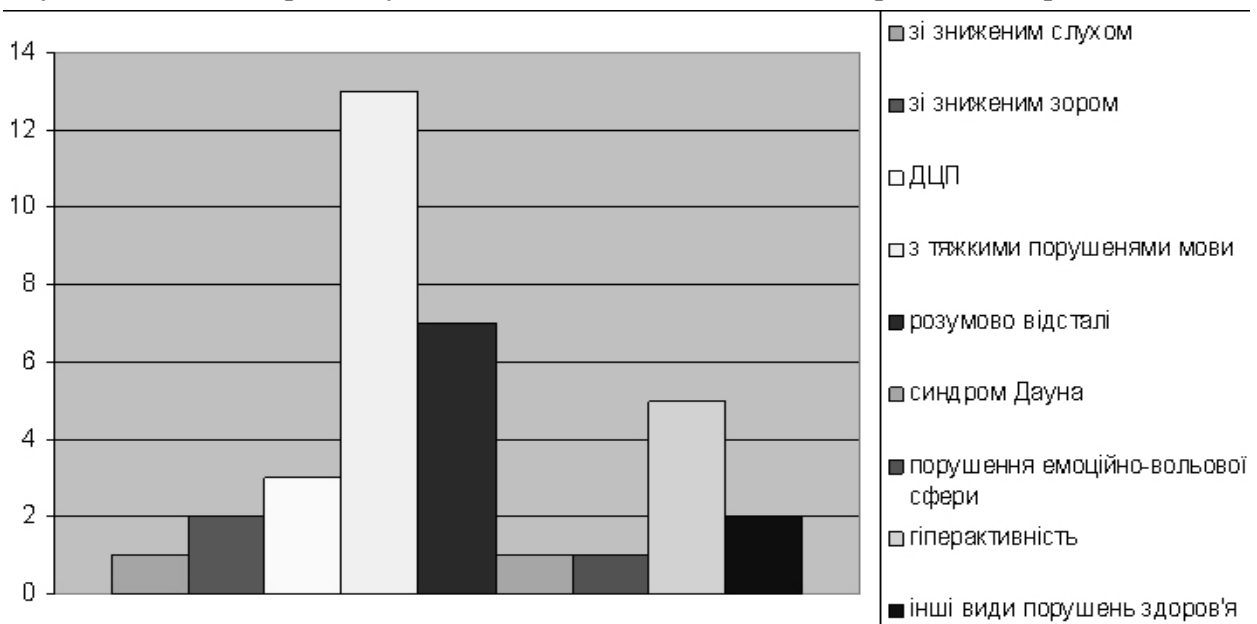


Рис. 6. Категорії дітей, які навчаються в інклюзивних класах базових експериментальних закладів м. Полтави

вчання в класи загальноосвітнього рівня. Запровадження кварцювання в класних кімнатах у загальноосвітніх навчальних закладах № 13 та № 24 м. Полтави знизило кількість захворювань серед учнів і вчителів, і ці навчальні заклади не потребували закриття на карантин. Досвід Полтавської ЗОШ № 13 свідчить, що у початкових класах з установленими кварцовими лампами в середньому учні хворіли в 3,7 рази менше, ніж учні інших початкових класів.

ЗОШ № 24 м. Полтави впроваджує у навчально-виховний процес здоров'язрозвивальні технології В. П. Базарного: навчання в русі; тренажери для очей (рис. 7 а), робота за партами-конторками (б), подушечки із цілющими травами (в), масажні килимки для ніг (г), робота із сенсорними хрестами та тримачами (д), письмо пером; екологічні прописи та панно; хорівий спів; перерви-прогулянки; роздільно-паралельне навчання, кварцювання. Встановлено позитивний вплив методики на збереження, зміцнення та покращення рівня здоров'я учнів (у 3 учнів 2 і 3 класу покращився зір, лікар скасував окуляри).

На базі ЗОШ № 24 Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, НАПН України, Інститутом педагогіки НАПН України, Науково-методичним центром інтеграції змісту освіти НАПН України та ПОППО у 2011 р. проведено Міжнародну науково-практичну конференцію "Теоретичні та методичні основи організації здоров'язберігального навчального середовища учнів загальноосвітньої школи та ВНЗ".

**5. 66,4 % учнів 10 – 11 класів охоплені профільним навчанням**

Профільне навчання у 2010 – 2011 н.р. упроваджується в 431 навчальному закладі області та охоплює 11 574 учнів 10 – 11 класів, це 66,4 % учнів (у 2009 – 2010 н.р. було охоплено 12 501 учнів 10 – 11 класів, що становило 67,7 %) (Табл. 2).

Зросла кількість навчальних закладів, у яких впроваджується профільне навчання, але охоплено меншу (на 1,3 %) кількість учнів порівняно з минулим навчальним роком. Також спостерігається зменшення кількості учнів 10–11 класів на 1 026 осіб (5,5 %) (2010 – 2011 н.р. – 17 427 учнів, 2009 – 2010 н.р. – 18 453 учні).

**6. Усунення гендерного диспаритету в освіті**

ПОППО проведено серію каскадних тренінгів із питань гендерної чутливості та обізнаності "Гендерні аспекти фахівця системи освіти", у яких взяли участь 547 педагогічних працівників області (3,5 % загальної кількості освітян). Тренінги є першим кроком до науково-методичної поінформованості освітян щодо усунення гендерного диспаритету в освіті.

**7. Стартував інноваційний проект "Упровадження АІБС "Ірбіс" у роботу бібліотеки ПОППО"**

У спеціальній навчально-педагогічній бібліотеці ПОППО імені М. В. Остроградського стартував інноваційний проект "Упровадження АІБС "Ірбіс" у робо-



а)



б)



в)



г)



д)

*Здоров'язрозвивальні технології  
ЗОШ № 24  
м. Полтави*

ту бібліотеки ПОІППО". Система надає типове інтегроване рішення в галузі інформатизації бібліотечних технологій. За допомогою автоматизованої інформаційно-бібліотечної системи "Іrbіс" створюється власний електронний каталог видань. Упровадження АІБС "Іrbіс" сприятиме інтеграції і координуванню галузевих бібліотечних інформаційних ресурсів мережі освітянських бібліотек, формуванню контент-бібліотечної веб-сторінки інститутського веб-сайту. Веб-сторінка регулярно підтримуватиметься та оновлюватиметься не тільки самим бібліотекарем, а й за допомогою користувачів.

## 8. У ПОІППО впроваджено систему управління якістю за стандартом ДСТУ ISO 9001:2009

ПОІППО – перший в Україні заклад післядипломної освіти, який успішно пройшов сертифікацію і підтвердив високий рівень якості менеджменту (2010). Сертифікат засвідчує, що система управління якістю стосовно надання освітніх послуг навчальними закладами, пов'язаними з одержанням вищої освіти на рівні кваліфікаційних вимог до перепідготовки, підвищення кваліфікації, яке здійснюється Полтавським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського згідно з чинними в Україні нормативними документами, відповідає вимогам ДСТУ ISO 9001:2009 (ISO 9001:2008, IDT).

Результати роботи колективу за стандартами ISO 9001:2009 узагальнено та систематизовано у вигляді збірника матеріалів СУЯ відповідно до вимог ДСТУ ISO 9001:2009 "Проектування регіональних освітніх систем підвищення кваліфікації педагогічних працівників: система управління якістю в ПОІППО". Видання призначене для щоденного використання керівництвом і персоналом інституту, широким загалом освітян області, впровадження і підтримки в робочому стані системи управління якістю.

## 9. Підвищення економічної компетентності управлінців

Із метою розвитку економічної компетентності працівників освіти різних ланок, зокрема керівників ЗНЗ, та забезпечення ефективної діяльності навчальних закладів у нових умовах фінансування кафедрою філософії і економіки освіти проводиться узагальнення теоретичних досягнень сучасної економіки освіти. Економічні аспекти розроблення програм та фінансових стратегій розвитку навчальних закладів, моделі та практики фінансування й залучення позабюджетних коштів, нова модель трудових відносин у системі загальної середньої освіти та визначення індикаторів розвитку шкільної освіти систематично розглядаються на семінарах "Економіка освіти та освітня діяльність", "Навчання в школі й економіка освіти". За результатами роботи семінарів розроблено рекомендації та видаються збірники матеріалів.

## 10. Єдиний інформаційний простір психологічної служби системи освіти

На сайті Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського у підрозділі "Центр практичної психології і соціальної роботи" створено веб-сторінку "Експертна діяльність психологічної служби". Тут розміщено нормативно-правові, теоретичні та методичні матеріали щодо експертної діяльності; повнотекстові корекційно-розвивальні, просвітницькі, навчальні програми, що пройшли експертизу та можуть застосовуватися у навчальних закладах різних типів.

Таблиця 2

Профільне навчання - розподіл за напрямками

Напрямок	Кількість учнів у 2009 – 2010 н.р.	Кількість учнів у 2010 – 2011 н.р.
Природничо-математичний	3 479 (27,8 %)	3 052 (26,4 %)
Суспільно-гуманітарний	1 941 (15,5 %)	2 012 (17,4 %)
Філологічний	2 850 (22,8 %)	2 673 (23 %)
Технологічний	3 961 (31,7 %)	3 514 (30,4 %)
Художньо-естетичний	84 (0,7 %)	75 (0,6 %)
Спортивний	186 (1,5 %)	248 (2 %)
<b>УСЬОГО охоплено</b>	<b>12 501</b>	<b>11 574</b>

**11. Шкільні євроклуби – крок до євроінтеграції**

За станом на 2010 рік на Полтавщині діє 103 шкільні євроклуби. Інформація про їх діяльність щорічно оновлюється на сайті ПОІППО. Продовж 2010 р. кількість євроклубів зростає на 25.

Шкільні євроклуби та Центри дитячої дипломатії Полтави, Кременчука, Комсомольська та Полтавського району застосовують міжнародний формат співпраці. До прикладу, у 2011 р. лише у Комсомольську проведено три Міжнародні форуми дитячої дипломатії ("Слов'янський союз дитячої дипломатії", "Центр молодіжного глобального партнерства" 6 – 8 квітня; "На шляху до Європейського дому" 12 – 13 травня).

**12. Впроваджуємо курс "Християнська етика в українській культурі"**

У навчальний процес загальноосвітніх навчальних закладів області впроваджується курс "Християнська етика в українській культурі" (кількість учнів, котрі вивчають цей курс, у 2010 – 2011 н.р. становить 7 744, або 18,5 % учнів початкових класів, табл. 3), тому важливим є його методичний супровід. Інститутом видано 6 методичних збірок; науково-методичною радою рекомендовано до друку нову збірку "Методичне забезпечення курсу християнська етика в українській культурі".

**13. Модернізація шкільних бібліотек**

Із метою модернізації шкільних бібліотек у інформаційно-бібліотечні центри (медіацентри) та впровадження автоматизованих інформаційних бібліотечних систем на курсах підвищення кваліфікації шкільні бібліотечні працівники набувають теоретичні знання та практичні навички із користування офісним пакетом "Windows" (у рамках програм "Intel: навчання для майбутнього" та "Microsoft: партнерство у навчанні"), застосування автоматизованих інформаційно-бібліотечних систем "Шкільний підручник", "Марк", "Ірбіс". Водночас, кількість таких бібліотек замала: лише 19 % комп'ютеризовано, використовують автоматизовані програми до 2 %.

**14. Найкращі результати учасників ЗНО**

За результатами проведеного тестування у Полтавській області у 2010 р. отримали високий бал (200) 19 учасників ЗНО, у 2009 р. – 22, у 2008 р. – 18. Менше ніж 124 бали із двох і більше предметів набрали у 2010 р. 8,1 % (по Україні 9,7 %), у 2009 р. – 7,4 % (по Україні 8,5 %), у 2008 р. 4,2 % (по Україні 6,4 %).

**15. Створено мегаплан інноваційного розвитку дошкільної і загальної середньої освіти Полтавської області на 2011 – 2015 рр.**

У ньому передбачено 75 інноваційних векторів розвитку освіти області та індикатори вимірювання досягнень. Проводиться його обговорення у педагогічних колективах, після чого він буде затверджений ОДА.

Мета Мегаплану – забезпечення подальшого інноваційного розвитку дошкільної і загальної середньої освіти Полтавської області, підвищення кваліфікації педагогічних кадрів на високому якісному рівні шляхом упровадження в обласному освітньому просторі інноваційних технологій і навчальних програм курсів підвищення кваліфікації, вивчення, узагальнення та обміну вітчизняним і зарубіжним досвідом.

*Таблиця 3*  
*Динаміка впровадження курсу "Християнська етика в українській культурі"*

Рік	Кількість		
	шкіл	класів	учнів
2009 – 2010 н.р.	136	326	4 260
2010 – 2011 н.р.	146	501	7 744

### III. ЩО НАПРАЦЬОВАНО В ОБЛАСТІ ДЛЯ ПОШИРЕННЯ ПО УКРАЇНІ?

#### 1. Створені системи підручників "ДОВКІЛЛЯ", "ІСТОРІЯ ПОЛТАВЩИНИ", "РОСІЙСЬКА МОВА", "ІНФОРМАТИКА"

1. Система підручників із педтехнології "Довкілля" для 1 – 11 кл. обумовлює неперервне формування образу світу, взаємодію учнів з об'єктами довкілля на уроках серед природи. На рівні результатів навчання розроблена критеріальна система визначення якості освіти (керівник авторського колективу д.п.н., академік, дійсний член Національної АПН України, професор, директор науково-методичного центру інтеграції змісту освіти Віра Романівна Ільченко).

2. Навчально-методичний комплекс включає серію підручників "Історія Полтавщини" для 6 – 11 кл. загальноосвітньої школи, 33-томний "Іменний звід Історії Полтавщини", комплекти кольорових репродукцій "Ілюстрована історія Полтавщини", методичні посібники для вчителів. Маючи у розпорядженні такий комплекс, Полтавська область забезпечила собі пріоритет щодо новітніх технологій упровадження курсу краєзнавства в навчальних закладах (ініціатор та автор – заслужений учитель України, керівник Центру дослідження історії Полтавщини Полтавської облдержадміністрації Олександр Андрійович Білоусько).

2. Система підручників "Російська мова" для 5 – 11 кл. (керівник авторського колективу Надія Францівна Баландіна, завідувачка кафедри загального та слов'янського мовознавства, журналістики Полтавського національного педагогічного університету, д.п.н., професор).

3. Підручники "Інформатика" для 9 та 10 кл. (автор – Віктор Васильович Шакоцько, заступник директора Кременчуцького педагогічного училища ім. А. С. Макаренка).

#### 2. Обласний форум учителів-апробаторів підручників (2010 р.)

Обласний форум учителів-апробаторів підручників (2010 р.) оцінив стан підручників для української школи; визначив перспективи розвитку системи підручкотворення. Щорічно в області апробується близько 30 підручників. У 2009 – 2010 н.р. 98 педагогів і 3 350 учнів здійснили апробацію 30 примірників навчальної літератури. Пропозиції Форуму щодо поліпшення книговидавництва – на сайті: <http://upper.org.ua/news/338.html>

#### 3. Поліпшення технології організації забезпечення навчальною літературою закладів освіти

Працівниками ПОППО створено й упроваджено у Полтавській області інноваційну технологію організації забезпечення навчальною літературою закладів освіти – статистично-аналітичну комп'ютерну програму електронного обліку навчальної літератури "Шкільний підручник" (<http://upper.org.ua/news/292.html>), апробовану впродовж 4 років на Полтавщині і рекомендовану Всеукраїнською науково-практичною конференцією 2009 р. до впровадження в усіх школах України.

#### 4. Майстер-класи кращих учителів Полтавщини

Для 5 областей України – Чернігівської, Кіровоградської, Миколаївської, Харківської, Черкаської проведено майстер-класи кращих учителів Полтавщини, зокрема заслужених учителів України Ю. В. Макашової (м. Кременчук), І. В. Мітіної (м. Комсомольськ), Героя України Т. І. Балагури (м. Полтава). На запити Миколаївської та Кіровоградської областей на базі ПОППО відбулися зустрічі з обміну досвідом між учителями Полтавщини та зазначених регіонів\*.

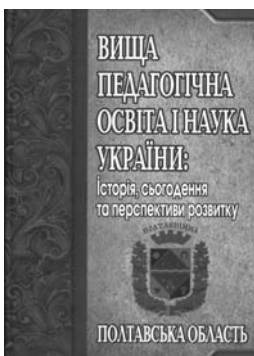
\* Детальніше – у статті Л. В. Цуркан на с. 62–64.



## 5. Майстер-класи для України

Спеціальна дослідницька група ПОІППО "Проектування як метод пізнання в освітній галузі "Технологія" (керівник В. Г. Чемшит) брала участь у спільному проєкті Полтавського ОІППО та Уманського ДПУ імені Павла Тичини "Удосконалення технологічної освіти у 12-річній школі" на базі Уманського ДПУ (28 травня 2010 р.), в рамках якого проведено майстер-класи учителів трудового навчання Полтавської області.

## 6. Комплексний аналіз основних віх вищої педагогічної освіти і науки Полтавської області



*Вища педагогічна освіта і наука України: історія сьогодення та перспективи розвитку. Полтавська область [Текст] / Акад. пед. наук України; Асоц. ректорів пед. ун-тів Європи; Ін-тут вищ. освіти; [за заг. ред. В. О. Пащенко, М. І. Степаненка, Б. В. Года]. – Полтава : ПОІППО, 2008. – 476 с.*

Монографія присвячена комплексному аналізу основних віх вищої педагогічної освіти і науки Полтавської області на тлі історії розвитку природничо-географічних і економічних умов Полтавщини. Послідовно розкрито багатство інтелектуально-культурного потенціалу краю, простежено історичний розвиток педагогічної освіти в регіоні. Проаналізовано сучасні проблеми та перспективи подальшого розвитку педагогічної освіти і науки Полтавської області.

## 7. Історія становлення та 70-річної діяльності Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського



*Історія Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського. 1940 – 2010 / В. В. Зелюк (голова ред. кол.) – Полтава : ПОІППО, 2010. – 576 с : фотоіл. – До 70-річчя Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського.*

Книга присвячена історії становлення та 70-річної діяльності ПОІППО – навчального закладу і науково-методичного центру, що сприяє професійному розвитку педагогічних працівників регіону. Історія інституту та системи післядипломної педагогічної освіти розкривається у різних ракурсах, історичних дослідженнях, аналізах сучасної діяльності підрозділів, спогадах співробітників, довідкових матеріалах та історичних документах, ілюстраціях і фото.

## 8. Музичне краєзнавство Полтавщини

До програми "Музичне краєзнавство" / Авт. О. О. Лобач, Л. Л. Халецька, рекомендованої Міністерством освіти і науки України (Лист № 1/11 – 787 від 18.03.2008 р.) видано хрестоматію "Музичне краєзнавство Полтавщини: від витоків до сьогодення" (Укл. О. О. Лобач, Л. Л. Халецька. – Полтава: ПОІППО, 2009. – 360 с.) та зібрано матеріали на допомогу вчителю (тематичні презентації, учнівські та студентські дослідження, відеофільми, конспекти уроків, тестові матеріали, сценарії виховних заходів).

#### IV. СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ - КУДИ НАМ ПОТРІБНО РУХАТИСЯ

1. Забезпечення режиму сприяння інноваційному пошуку на обласному, міському, районному рівнях шляхом конструктивної та регламентованої підтримки інноваційних ініціатив, організації науково-методичного супроводу інноваційних процесів під час їх реалізації.
2. Залучення освітян-практиків до різноманітних форм дослідно-пошукової роботи з метою посилення взаємозв'язку наукових досліджень і освітніх практик (науково-практичних конференцій, семінарів-презентацій чинних програм і проектів, "круглих столів" з актуальних проблем освіти, видання матеріалів за результатами апробації педагогічних новацій тощо).
3. Створення СДГ – тимчасових науково-дослідницьких творчих груп, які об'єднані навколо реалізації ключових педагогічних ідей.
4. Визначення базових навчальних закладів для апробації перспективних напрямів розвитку шкільної освіти регіону, проведення експериментальної роботи.
5. Створення в рамках ПОППО системи професійної підготовки освітян-практиків (директорів, заступників директорів, учителів, методистів районних (міських) методичних кабінетів) для здійснення інноваційних пошуків.
6. Координація інноваційних процесів у системі шкільної освіти регіону та стратегічне прогнозування (складання планів розвитку школи).
7. Формування інноваційної освітньої політики в регіоні, поступовий перехід до саморегульованої системи управління інноваційними процесами в області, адаптація системи до умов глобалізації.
8. Переорієнтація системи продукування інновацій на ринковий попит і споживача освітніх послуг.
9. Створення атмосфери суспільної значущості освітніх нововведень, стимулювання інноваційної активності освітніх закладів.
10. Створення привабливих умов для творців інновацій, забезпечення інформаційного доступу широких кіл громадськості, батьків до змін, що відбуваються в шкільній освіті регіону.

#### V. ПЕДАГОГИ-ЛІДЕРИ ТА НАЙУСПІШНІШІ УЧНІ ОБЛАСТІ

##### ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ



**Аструдінова Світлана Валеріївна**, методист дошкільного навчального закладу "Росинка" м. Комсомольська. Старший вихователь.

Нагороджена Листом подяки за участь у конкурсі педмайстерності "Методист – 99"; грамотами Комсомольського міського відділу освіти (2002, 2006); грамотою Полтавського обласного управління освіти і науки (2003); дипломом фіналіста конкурсу "Людина року" (2008).

Як уникнути помилок у вихованні дитини, виростити її чуйною, доброзичливою і відповідальною, з почуттям любові та поваги до батьків? Якими методами користуватися у сімейному вихованні дошкільників? Що треба знати і вміти батькам, аби забезпечити дітям вчасний і повноцінний розвиток та досягти мистецтва взаєморозуміння у сім'ї? Відповіді на ці та інші запитання Світлана Валеріївна Аструдінова подає у довіднику "Для мам і тат, що виховують малят", який має такі розділи:

1. Щоб були здоровими і міцними.
2. Педагогіка на кожний день.
3. Домашня ігротека.
4. Пізнаємо себе і своїх дітей.
5. Як підготувати дитину до школи.

Довідник буде корисним і вихователям, соціальним педагогам, психологам.



**Дроб'язко Олександр Володимирович**, завідувач Червонозаводського ДНЗ "Теремок" Лохвицького району Полтавської області.

Спеціаліст вищої категорії, вихователь-методист; голова методичного об'єднання завідувачів та методистів ДНЗ Лохвицького району.

Нагороджений Грамотою Міністерства освіти України за вагомий внесок у реалізацію регіональних освітянських програм (2000); Почесною грамотою Полтавського ОІППО імені М. В. Остроградського за кращу роботу у XII ярмарку педтехнологій "Творчі сходинок освітян Полтавщини – 2006" "Інтегровані заняття з художньої літератури в дошкільних групах" (2006); Грамотою Управління освіти і науки Полтавської ОДА за кращу роботу XII ярмарку педтехнологій "Творчі сходинок освітян Полтавщини" (2006).

Досвід роботи з театральної діяльності "Театральний дивограй" занесений у всеукраїнський реєстр інноваційних технологій.

#### ПОЧАТКОВА ОСВІТА



**Куріпта Валентина Іванівна**, учитель початкових класів ЗОШ № 36 I – III ст. м. Полтави. Учитель-методист.

Нагороджена Грамотами Полтавської обласної державної адміністрації (2006), Управління освіти і науки Полтавської облдержадміністрації (2006), Управління освіти Полтавського міськвиконкому (2006), Київської районної в м. Полтава ради (2006), Подякою міського голови (2008).

Переможець міського, обласного та лауреат Всеукраїнського конкурсу "Учитель року – 2006". Переможець Всеукраїнських конкурсів "Творчість освітян" (2002, 2003, 2007).

Лауреат VIII Всеукраїнського конкурсу "Творчість освітян – 2002" за розробку ігор добукварного та букварного періодів, нетрадиційне проведення батьківських зборів (має 20 публікацій із читання у періодичній пресі). Переможець конкурсів газети "Розкажіть онуку": за матеріали "Я навчаю і виховую" (2004), "Творча знахідка: нам гра допоможе навчати!" (2007). Автор кращої роботи XII ярмарку педтехнологій "Творчі сходинок освітян Полтавщини".

Автор посібника "Сценарії позакласних заходів для 1 – 4 класів" (2006). Постійний автор рубрики "Практика навчання" газети "Початкова освіта". Учасник Всеукраїнського конкурсу колективних робіт "Край, де я живу", нагороджена дипломом журналу "Початкова школа" за патріотичне та естетичне виховання учнів.

Нагороджена грамотою Видавничої групи "Основа" м. Харкова за творчий підхід у професійній діяльності та збагачення скарбниці педагогічного досвіду авторськими знахідками та ідеями (2010).



**Однорог Олег**, учень 3-Б класу Полтавської гімназії № 31.

Відмінник у навчанні, має високий рівень загальної ерудиції, уміє аргументовано відстояти свою позицію. Улюблене заняття – читання. Переможець III та IV етапів Всеукраїнського конкурсу знавців української мови імені Петра Яцика.

#### УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА



**Балагура Тетяна Іванівна**, учитель української мови і літератури Полтавського багатопрофільного ліцею № 1 імені І. П. Котляревського. Учитель-методист. Нагороджена грамотами МОН України, Герой України (2009).

Працює над проблемою "Розвиток творчих здібностей учнів як засіб самовираження особистості". Постійно має переможців міського, обласного етапів мовно-літературних конкурсів, олімпіад. 10 років керує літературною студією "Перевесло". Спільно з її учасниками видала 29 авторських збірок дитячих творів. У 2010 році її вихованці брали участь у Міжнародному конкурсі "Українська мова – мова єднання".

Має 49 публікацій у фахових виданнях, уклала 5 навчальних посібників.

Переможниця обласного конкурсу та лауреат Всеукраїнського конкурсу "Учитель року" у номінації "Українська мова та література".



**Макашова Юлія Валентинівна**, учитель української мови і літератури Кременчуцького ліцею інформаційних технологій № 31. Учитель-методист.

Нагороджена Грамотою МОН України, грамотами Кременчуцької міської ради. Заслужений учитель України (2009).

Працює над проблемою "Організація активного навчання та розвитку критичного мислення на уроках української мови та літератури". Проводить майстер-класи для словесників Кременчука та області, бере участь в обласних заходах, спрямованих на популяризацію та утвердження української мови. Результативно працює з творчо обдарованими учнями.

Переможниця обласного та всеукраїнського етапу конкурсу "Учитель року" у номінації "Українська мова і література".

## ІСТОРІЯ



**Дудка Людмила Георгіївна**, учитель історії Кременчуцького ліцею економічної, правової та лінгвістичної освіти № 11. Учитель-методист.

Нагороджена грамотами МОН України, управління освіти і науки облдержадміністрації, управління освіти Кременчуцької міської ради.

Працює над проблемою "Мультимедійні технології як засіб проблемного навчання на уроках історії". Створила персональний сайт: <http://histor11.ucoz.ru>

З 1996 р. опублікувала 22 наукові статті, 9 із яких у фахових виданнях з історії та педагогіки; презентувала історичну регіоналістику на двадцяти регіональних, всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

Переможниця Всеукраїнського конкурсу розробників тестових завдань (2009), обласних та номінант Всеукраїнських конкурсів "Учитель року" (2008, 2011) у номінації "Історія".



**Різніченко Володимир**, учень 10 класу Миргородської гімназії імені Т. Г. Шевченка.

Абсолютний переможець IV етапу Всеукраїнської олімпіади з історії (2009, 2010).

## ФІЗИКА



**Шушпанова Олександра Леонідівна**, учитель фізики вищої категорії Кременчуцького ліцею № 4. Старший учитель.

Переможець II етапу Всеукраїнського конкурсу "Учитель року" в номінації "Фізика" (2009).

Працює у класах фізико-математичного і хіміко-біологічного профілів, має вищу кваліфікаційну категорію. Досліджує проблему "Використання інформаційних технологій у курсі фізики".



**Яковлев Владислав**, учень 9-В класу Карлівської ЗОШ I – III ступенів № 1 Карлівського району Полтавської області. Нагороджений дипломом 2 ступеня IV етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з фізики 2010 – 2011 навчального року.

## ХІМІЯ



**Довгуша Галина Василівна**, учитель Котелевської ЗОШ I – III ст. № 4. Лауреат Всеукраїнського конкурсу "Композиція творчого уроку" та переможець Всеукраїнського огляду-конкурсу "Панорама творчих уроків", переможець конкурсу "Виховний захід сезону", оголошеного часописом "Позакласний час" (2010). Переможець II (обласного) і лауреат III (всеукраїнського) етапів конкурсу "Учитель року – 2011".

Методичні доробки неодноразово друкувала на сторінках всеукраїнських педагогічних видань "Хімія" видавництва "Шкільний світ", "Хімія" видавничої групи "Основа", "Все для вчителя".



**Резніченко Оксана**, учениця Кременчуцького ліцею № 4, – призер Всеукраїнської олімпіади з хімії у 2009 і 2010 роках (дипломи третього ступеня), призер IV етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з хімії у 2010 році. Активна участь школярки в роботі секції "Хімія" Малої Академії Наук принесла диплом 2-го ступеня в обласному етапі МАН у 2010 р. і абсолютну перемогу в обласному етапі у 2011 р. Призер міських олімпіад з української, англійської мов.

## БІОЛОГІЯ



**Остапенко Тамара Миколаївна** – учитель біології Красногорівської ЗОШ I – III ст. Великобагачанського району. Учитель має систему роботи з обдарованою молоддю. Її учні не раз ставали переможцями II, III та IV етапів Всеукраїнських олімпіад із біології, конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН. У 2011 р. її вихованка Калініченко Каріна стала абсолютною переможницею IV етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з біології.



**Овсянніков Андрій** – випускник Миргородської гімназії імені Т. Г. Шевченка. Призер IV етапів Всеукраїнських учнівських олімпіад з хімії та біології протягом 2008 – 2010 років. У 2010 р. Андрій став срібним дипломантом Міжнародної олімпіади з біології у Південній Кореї. У цьому ж році він вступив у Харківський Національний медичний університет і продовжує перемагати в студентських олімпіадах і конкурсах.

## ГЕОГРАФІЯ. ЕКОНОМІКА



**Павленко Сергій Костянтинович** – учитель географії та економіки Кременчуцької ЗОШ № 12. Учитель-методист.

Нагороджений Почесною грамотою Комітету Верховної Ради України з питань європейської інтеграції (2011). Переможець обласного та лауреат республіканського етапу Всеукраїнського конкурсу "Учитель року" в номінації "Географія" (2010). Учасник Всеукраїнської VII Асамблеї юних дипломатів "Україна європейська".



**Коротич Євгеній**, учень 10 класу Лубенської спеціалізованої школи I – III ст. № 6. Неодноразовий призер обласних і Всеукраїнських учнівських олімпіад із географії та економіки, конкурсу-захисту наукових робіт МАН протягом 2008 – 2011 навчальних років: 2008 – 2009 н. р. (8 клас) – I місце в обласній та III у Всеукраїнській олімпіадах з географії; 2009-2010 н. р. (9 клас) – II місце в обласному етапі МАН та II місце в обласній олімпіаді з економіки; 2010 – 2011 н. р. (10 клас) – I місце в обласній олімпіаді з економіки; II місце в обласній олімпіаді з географії; III місце у Всеукраїнській олімпіаді з економіки; III місце у Всеукраїнському конкурсі-захисті МАН (секція "економіка").

## МАТЕМАТИКА



**Ховрак Світлана Миколаївна**, учитель математики Кременчуцького ліцею № 4. Учитель-методист, спеціаліст вищої категорії.

Лауреат Всеукраїнського конкурсу "Учитель року – 2007".

Протягом 5 років підготувала 25 призерів міської олімпіади, 12 призерів обласної олімпіади, 3 переможці математичних змагань імені М. В. Остроградського, 4 призери III етапу Малої академії наук України.

Була запрошена для роботи на семінарі розробників тестових завдань (березень 2011), організатор – Альянс Глобального Розвитку, фінансується USAID.



**Ткачук Андрій**, учень 10 класу Полтавської гімназії № 17 Полтавської міської ради.

Триразовий переможець III етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з математики та лауреат IV етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з математики (2010, 2011).

Андрій учасник заочної фізико-математичної школи при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Переможець Міжнародного конкурсу "Flex" у номінації "Майбутній лідер" серед учнів у віковій категорії 15 – 17 років (2011).

## ІНФОРМАТИКА



**Лисенко Тетяна Іванівна**, викладач Кременчуцького педагогічного училища імені А. С. Макаренка.

Переможець конкурсу "Учитель року – 2002" в номінації "Інформатика", заслужений учитель України (2002); тренер Всеукраїнського рівня за програмою Інтел "Навчання для майбутнього" (2004); учасник Всеукраїнської конференції з питань інформатизації освіти (м. Херсон, 2005), присвяченій 20-річчю впровадження предмета "Інформатика"; призер конкурсу "Вчитель-новатор" (2006), учасник Міжнародного форуму вчителів-новаторів у м. Таллінн (2006); член журі Всеукраїнської учнівської олімпіади з інформатики (2007).

Нагороджена знаком "Василь Сухомлинський" (2008).

Співавтор підручників "Інформатика. 9 клас" – переможця Всеукраїнського конкурсу рукописів підручників (2009); "Інформатика. 10 клас" (рівні стандарт та академічний) – призера Всеукраїнського конкурсу рукописів підручників (2010) та "Інформатика. 11 клас" (рівні стандарт та академічний) – переможця Всеукраїнського конкурсу рукописів підручників (2011).

Учасник "круглого столу" Академії педагогічних наук України з питань інформатизації освіти, присвяченого 25-річчю впровадження предмета "Інформатика". Нагороджена цінним подарунком Верховної Ради України на честь 25-річчя впровадження предмета "Інформатика".



**Овчаренко Дмитро**, учень 10 класу Кременчуцького ліцею № 4 Кременчуцької міської ради Полтавської області.

Має високий рівень загальної ерудиції, переможець III етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з інформатики 2008 – 2009 н.р. (III місце), 2009 – 2010 н.р. (I місце), 2010 – 2011 н.р. (I місце). На IV етапі Всеукраїнської учнівської олімпіади з інформатики у 2011 році виборов II місце. Учасник проведення IV (real-time) туру Всеукраїнської інтернет-олімпіади з інформатики NetOI – 2009 та NetOI – 2010.

## ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО



**Цюцюра Вікторія Миколаївна**, учитель образотворчого мистецтва і художньої культури Кременчуцької загальноосвітньої школи I – III ступенів № 22.

Двічі переможець міського та лауреат обласного етапів конкурсу "Учитель року" в номінації "Учитель образотворчого мистецтва" (2003, 2007). Працює над проблемою "Ефективні засоби розвитку креативності учнів на уроках образотворчого мистецтва".



**Холодна Тетяна Володимирівна**, учениця 8-Б класу Полтавської загальноосвітньої школи I – III ступенів № 19. Переможець міських, обласних конкурсів "Професія моєї мрії", "Податки очима дітей", "Пам'ять жива", "Відродися, писанко, воістину відродися", "ДАІ майбутнього", "Безпека та мир в Україні", "Мое рідне місто"; всеукраїнського конкурсу "Світ, у якому я мрію" (категорія "Графіка"). Про її перемоги писала місцева преса. Мріє стати вчителем образотворчого мистецтва.

## МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО



**Мізева Наталія Семенівна**, учитель музичного мистецтва та художньої культури Полтавського міського багатoproфільного ліцею № 1 імені І. П. Котляревського. Заслужена артистка України.

Керівник хору "Горлиця" ліцею. З 2002 по 2011 рр. хор є володарем головного призу міського фестивалю дитячої творчості "Світ дитячих захоплень" у номінації "Хорові колективи". З 2005 по 2009 рр. колектив посідає перші місця в обласному конкурсі-огляді художньої самодіяльності загальноосвітніх навчальних закладів "Веселка".

Досліджує проблему "Формування вокально-хорових навичок учнів при співі народним та естрадним звуковеденням".



**Сулаєв Богдан**, учень Полтавського міського багатoproфільного ліцею № 1 імені І. П. Котляревського, соліст хору "Горлиця".

У 2009 році посів I місце у міському фестивалі дитячої творчості "Світ дитячих захоплень".

Володар I премії Всеукраїнського фестивалю "Ракитське сузір'я" в номінації "Авторська пісня" (2010).

## ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА



**Путря Ганна Іванівна**, учитель фізичної культури Зіньківської спеціалізованої школи I – III ступенів № 1. Учитель-методист, відмінник освіти України.

Нагороджена Премією Верховної ради України, Грамотою Міністерства освіти і науки України, Почесною грамотою обласної ради. Працює над проблемою "Використання нестандартного обладнання на уроках фізичної культури та у позакласній роботі".



**Журба Володимир**, учень Комсомольської гімназії ім. В. О. Нижниченка.

Має значні успіхи у спорті, неодноразовий переможець та призер обласних та Всеукраїнських спортивних змагань із дзюдо. 2008 – 2009 н.р. посів I місце у Міжнародному турнірі "Золота осінь" з дзюдо. 2009 – 2010 н.р. – II місце на чемпіонаті України з дзюдо.

## ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА



**Омельченко Лариса Іванівна**, учитель художньої культури Кременчуцького ліцею № 11. Учитель вищої кваліфікаційної категорії, учитель-методист. Відмінник освіти України.

Досліджує проблему "Розвиток ділової активності на уроках як засіб формування успішної конкурентоспроможної особистості". Упроваджує курс "Художня культура" (до введення в інваріантну складову – за рахунок варіативної складової).

Найважливіші друковані праці: "Педагогічна підтримка інтелектуального й емоційного розвитку учнів на уроках художньої культури" (Імідж сучасного педагога, 2010. – № 8), "Шкільний театр. Вертеп. Театр на Запорізькій Січі" (Художня культура, 10 клас: Тематичні розробки уроків. Рівень стандарту / Академічний рівень / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака – Х.: Вид-во "Ранок", 2010).

## РОСІЙСЬКА МОВА



**Бойченко Людмила Анатоліївна**, учитель російської мови та світової літератури загальноосвітньої школи № 13 м. Полтави. Учитель-методист, має вищу кваліфікаційну категорію.

Член обласної дослідницької групи з проблеми "Формування комунікативної та соціокультурної компетенцій учнів на уроках російської мови".

Активний учасник Всеукраїнського "круглого столу" "Шляхи удосконалення навчальних програм із російської мови для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською та російською мовами", співавтор збірника текстів для 7 – 9 кл. "Гоголь и Полтавщина". Її учні є призерами міської, обласної та Всеукраїнської учнівських олімпіад із російської мови та літератури.



**Панкєсва Катерина Юрїївна**, учениця 10 класу ЗОШ № 13 м. Полтави. Нагороджена дипломом III ступеня IV етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з російської мови та літератури.



## ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ



**Бірук Володимир Пилипович**, учитель трудового навчання та креслення Красногорівської загальноосвітньої школи I – III ст. Великобагачанського району. Має вищу кваліфікаційну категорію, учитель-методист. Відмінник освіти України.

Нагороджений грамотами відділу освіти Великобагачанської райдержадміністрації, Полтавської (2007 – 2011) і Запорізької (2008 – 2011) облдержадміністрацій, Дипломом II ступеня обласного конкурсу на кращу навчальну програму для гуртків (2007), нагрудним знаком "Василь Сухомлинський" (2011).

Забезпечує якість своєї професійної діяльності, про що свідчать результати участі його вихованців у предметних олімпіадах та конкурсах МАН. Має друковані праці, а методичні матеріали "Техніка безпеки в шкільних майстернях" та "Навчання школярів роботі на токарно-гвинторізному верстаті" затверджені вченою радою ПОППЮ і видані як посібники.

Досліджує проблеми: "Розширення політехнічного світогляду учнів та розвиток їхніх творчих здібностей на основі взаємозв'язку трудового навчання з основами наук", "Створення безпечних умов праці в шкільній майстерні", "Формування в учнів стійких практичних навичок із основних технологій обробки матеріалів".



**Остапенко Станіслав**, учень 10 класу Красногорівської ЗОШ I – III ступенів Великобагачанського району.

Має значні успіхи у вивченні трудового навчання (технічні види праці), креслення, географії та екології. Призер обласних і Всеукраїнських учнівських предметних олімпіад та конкурсів-захистів наукових робіт МАН (2009 – 2010 н. р. – IV (Всеукраїнський) тур олімпіади з трудового навчання – диплом III ступеня; 2010 – 2011 н. р. – IV (Всеукраїнський) тур олімпіади з екології – диплом III ступеня). Захоплення: спортивне орієнтування, футбол, нумізматику, різьба по дереву, робота з металом.

## VI. ДОСЯГНЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИХ ЗАКЛАДІВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

### Центр естетичного виховання Миргородської міської ради Полтавської області

Приміщення Миргородського Центру естетичного виховання – одна із найстаріших архітектурних споруд міста Миргорода. Побудований у 1907 р. як Дворянське зібрання, цей заклад завжди був осередком духовності Миргородщини. Ці традиції продовжуються і зараз. Мета діяльності закладу: через творчу співпрацю педагогів, вихованців та батьків, високий рівень духовної культури спілкування – до пізнання гармонії навколишнього світу.



У закладі працюють 2 відділи: художньо-естетичний та декоративно-ужитковий. У 21 гуртку ЦЕВ навчається 960 вихованців від 4 до 30 років. Серед них – студенти та працюючі випускники. Педагогічний колектив включає 26 педагогів.

У декоративно-ужитковому відділі працюють гуртки: "Чарівний бісер", "Художня кулінарія", "Майстриня", "Орігамі", "Українська вишивка", "Декоративно-прикладне мистецтво", "М'яка іграшка". У художньо-естетичному відділі діють хореографічні колективи: ансамбль сучасного танцю "Екзотика", який має звання народного; ансамбль народного танцю "Проме-

над", який має звання зразкового; ансамбль народного танцю "Веснянка"; ансамбль спортивного танцю "Престиж"; циркова студія "Мрія"; вокально-інструментальний ансамбль "Світ"; студія естрадного вокалу "Соняшник", який має звання зразкового; ляльковий театр "Петрушка"; театр мініатюр "Перлинка"; літературні гуртки "Живе слово" і "Ганнуся".

Вихованці ЦЕВ є активними громадянами і патріотами рідного міста. Всі культурні заходи у Миргороді проводяться за участю вихованців Центру. Гідно представляє заклад місто Миргород на фестивалях і конкурсах різного рівня, виборюючи Гран-прі та призові місця на Міжнародних та Всеукраїнських фестивалях у Болгарії, Угорщині, містах Києві, Бузьку, Ужгороді, Миколаєві, Каховці, Харкові, Львові.

Центр естетичного виховання тісно співпрацює із освітніми та культурними закладами міста, громадськими організаціями, міською владою. Організація навчально-виховного процесу у закладі реалізується завдяки запровадженню програм "Ми – миргородці", "Обдаровані діти", "Підприємці міста – дітям"; проектів: "Посвіт пам'яті людської", "За здоровий спосіб життя"; благодійних акцій "Відродимо собори наших душ", "Від серця до серця".

Заклад має свої традиції: "Парад-переключка" (початок навчального року), "Дебют-Прем'єра" (вітання з першим виходом на сцену), "Овація" (рейтинг популярності), цикл новорічних свят, віншувань та ранків для мешканців міста, "Віват, випускники!" (вечір-зустріч із випускниками різних поколінь), "Малиновий дзвоник" (випускний вечір, вручення свідоцтв про закінчення навчального закладу), "Здрас-туй, літо!" (спортивно-туристичне родинне свято, присвячене закінченню навчального року).

ЦЕВ став базою науково-методичної роботи позашкільних закладів міста та області. Тут проводяться обласні семінари та методичні об'єднання, Всеукраїнські конференції, педагогічні читання.

Осередком навчально-виховної та методичної роботи, самоосвіти педагогів ЦЕВ є медичний кабінет, де представлені портфоліо керівників гуртків, навчально-методичні матеріали, творчі звіти закладу, фахова методична література, яка допомагає професійно зростати кожному педагогу закладу. Кредо педагогів Миргородського Центру естетичного виховання – "Знаємо – вміємо – навчимо".

*Н. І. Ночна,*

*директор Миргородського Центру естетичного виховання*

### **Інноваційні технології у загальноосвітніх навчальних закладах Диканського району**

З ясельного віку в дошкільних навчальних закладах району впроваджуються здоров'язбережувальні технології. Фізкультурно-оздоровчий напрям роботи є провідним для колективів ДНЗ району. В закладах забезпечуються умови для максимальної рухової активності дітей. У ДНЗ № 1 "Ромашка" Диканської селищної ради добре оснащений спортивний зал, фізкультурні куточки в групах дають можливість проводити фізкультурні заняття, розваги протягом дня. Досвідчені вихователі Ж. І. Шаманова, К. В. Сігель, В. Г. Огнева, З. Г. Кушніренко та молодий спеціаліст О. В. Жданова навчають дітей основних рухів, формують у них потребу в щоденному виконанні ранкової гімнастики, заняттях спортом. Старша медична сестра О. В. Мотренко контролює проведення фізкультурно-оздоровчих заходів із дошкільнятами, стан їхнього здоров'я, організовує повноцінне калорійне, збалансоване харчування. ДНЗ № 1 "Ромашка" є базовим у проведенні семінарів-практикумів, навчань для завідуючих та вихователів ДНЗ району.

У Диканській гімназії імені М. В. Гоголя вчителі початкової ланки С. А. Кабцан, Т. Г. Деменська запроваджують інноваційну технологію І. С. Матюгіна "Використання ейдетики на уроках української мови з метою розвитку творчої особистості". Їхній досвід узагальнений у збірнику методичних матеріалів "Нові освітні технології: ейдетика". Учитель цієї гімназії Т. Г. Пугач упроваджує інновації О. Я. Савченко, Ш. О. Амонашвілі "Створення ситуації успіху. Метод проектів як засіб пізнавальної діяльності молодших школярів", створила однойменну методичну розробку матеріалів.

Заступник із навчально-виховної роботи Великобудищанської загальноосвітньої школи I–III ступенів Я. М. Городницька працює над темою "Впровадження іннова-

ційних та управлінських технологій у навчально-виховному процесі", яку систематично висвітлює у фаховій пресі (статті у газеті "Директор школи" "Аспекти методичної роботи школи" (2010, № 3), "Творча лабораторія школи" (2011, № 16).

Інноваційною технологією Інтел "Навчання для майбутнього" охоплено 82 % учителів базових дисциплін ЗНЗ району. Із метою підвищення ефективності навчально-виховного процесу та розвитку здібностей учнів учителями Диканської гімназії імені М. В. Гоголя О. В. Слинько та Великобудищанської загальноосвітньої школи I – III ступенів Я. М. Городницькою розроблено збірники методичних матеріалів "Ефективність упровадження інноваційних технологій у навчально-виховному процесі" та "Розвиток креативних здібностей засобами інформаційно-комунікаційних технологій". Тренінгову систему навчання при вивченні біології за означеною технологією запровадила вчитель хімії та біології Великобудищанської загальноосвітньої школи I – III ступенів Т. Г. Біляєва.

Учитель української мови Диканської гімназії імені М. В. Гоголя В. І. Климисенко запроваджує "Методику укрупненого структурування на уроках рідної мови" (за Г. П. Ямбих). Методику І. В. Шаволіна "Застосування інтерактивних методів до лекційно-практичної системи викладання математики" використовує вчитель математики Диканської гімназії імені М. В. Гоголя А. М. Дмитренко. Її досвід описано в статтях газети "Математика": "Задачі на побудову з використанням оригінального та власного програмного забезпечення" та "Важливі твердження, що застосовуються в задачах на побудову".

Учитель іноземної мови С. В. Рудь та вчителі початкових класів Н. В. Леськів, В. В. Плясунова Стасівської гімназії ім. М. Башкирцевої впроваджують інноваційні технології "Проблемне навчання, комунікативне навчання іноземної культури" (за Є. І. Пасовим) та "Особистісно орієнтоване навчання" (за О. Я. Савченко "Діяти до кожного учня").

Учителі Диканської гімназії імені М. В. Гоголя С. І. Крупицький та О. В. Дмитренко на уроках трудового навчання, у позакласній роботі систематично використовують метод проектів. Школярі створюють власне портфоліо виробів, презентують свої напрацювання на шкільних, районних та обласних виставках, займають призові місця на обласних етапах Всеукраїнських олімпіад із трудового навчання, турнірах із креслення.

Районним методичним кабінетом організована робота творчої групи вчителів початкових класів району з упровадження у навчальний процес елементів ейдетики, на методоб'єднаннях та семінарах розглядаються питання застосування інноваційних технологій у навчальному процесі, спеціальна дослідницька група вчителів хімії загальноосвітніх навчальних закладів району працює над запровадженням інноваційних комп'ютерних технологій на уроках хімії та створенням обласного хімічного порталу.

*П. М. Черкащенко,  
начальник відділу освіти Диканської райдержадміністрації*

**Бібліографічний опис цієї статті:**

*Нові горизонти освіти України в Полтавській області : експрес-дайджест / В. В. Зелюк, С. Ф. Клепко, Г. О. Сиротенко, О. В. Стоцька та ін. – Постметодика. – 2011. – № 4. – С. 31–58.*

**ОСВІТА ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА ПІДСУМКАМИ 2010 РОКУ:  
КОРОТКА СТАТИСТИКА**

	<b>У</b> Полтавській області	<b>У</b> сільській місцевості	<b>У</b> містах області	<b>В</b> Україні
Кількість дошкільних навчальних закладів	551	365	186	15 500
– у них вихованців	39 590	9 116	30 474	1 213 890
Кількість денних загальноосвітніх навчальних закладів	753	577	176	19 679
– у них учнів	130 204	47 095	83 109	4 329 300
Кількість загальноосвітніх навчальних закладів I ступеня	47	44	3	1 667
– у них учнів	777	440	337	51 753
Кількість загальноосвітніх навчальних закладів I – II ступенів	240	227	13	4 870
– у них учнів	10 879	9 55	1327	360 611
Кількість загальноосвітніх навчальних закладів I – III ступенів	378	267	111	10 057
– у них учнів	87 197	31 672	55525	3 013 301
Кількість гімназій	30	5	25	588
– у них учнів	19 033	1 654	17 379	294 977
Кількість ліцеїв	9	2	7	386
– у них учнів	4 736	410	4 326	151 484
Кількість приватних загальноосвітніх навчальних закладів	6	–	6	208
– у них учнів	315	–	315	19 200
Кількість навчально-виховних комплексів	49	32	17	2 236
– у них учнів	7 582	3 367	4 215	440 332
Кількість загальноосвітніх інтернатних закладів	11	3	9	389
– у них учнів	2 948	619	2329	65 469
Кількість професійно-технічних навчальних закладів	43	15	28	991
– у них вихованців	14 000	4 238	9762	398 900
Кількість учнів, які навчаються індивідуально	2 242	2 001	241	46 900
Кількість учнів, нагороджених золотою медаллю	781	205	576	10 855
срібною медаллю	176	47	129	5 672
Навчання українською мовою (к-ть закладів)	753	577	176	16 677
Охоплено учнів групами продовженого дня	22 191	8 778	13 413	156 900
Усього комп'ютерів	9 750	4 978	4 772	247 600
Показник навантаження (к-ть уч.) на 1 ПК	15	12	25	29
Навчальних комп'ютерних комплексів	722	431	291	9 317
Кількість загальноосвітніх навчальних закладів, під'єднаних до Інтернету	421	257	164	10 481
Усього вчителів	14 533	7 838	6 695	522 000
Середня наповнюваність класів учнями (1 – 11 кл.)	16,8	11,1	23,7	18,5

Підготував Г. О. Сиротенко

*Фрагменти першого системного посткризового дослідження найголовніших факторів, які впливають на добробут сучасних українців (інноваційний потенціал, економічний розвиток, освіта, охорона здоров'я, довкілля, громадська безпека), проведеного Міжнародним центром порівняльних досліджень (Київ). Матеріали дають змогу освітянам порівняти показники освіти в регіонах України.*

*Фрагменты первого системного посткризисного исследования наиважнейших факторов, которые влияют на благосостояние современных украинцев (инновационный потенциал, экономическое развитие, образование, охрана здоровья, окружающая среда, общественная безопасность), проведенного Международным центром сравнительных исследований (Киев). Материалы дают возможность педагогам сравнить показатели образования в регионах Украины.*

*Fragments of the first systematic post-crisis study of the most important factors that affect the welfare of Ukrainian people (innovation potential, economic development, education, health, environment, public safety), conducted by the International Centre of Comparative Studies (Kyiv). It allow educators to compare education over Ukraine regions.*

## ПОЛТАВЩИНА – 12-Й РЕГІОН УКРАЇНИ ЗА ЯКІСТЮ ЖИТТЯ

Рейтинг "Якість життя в регіонах України: посткризовий зріз" уклав Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД) – провідний український незалежний аналітичний центр.

Фахівці Центру відзначають у преамбулі свого дослідження: "Людей, насамперед, цікавлять речі, які безпосередньо впливають на їхнє життя: можливість знайти роботу або відкрити свій бізнес, скористатися послугами гарного лікаря, дихати чистим повітрям. Вони об'єднуються у поняття якості життя". Тому дослідження містить компоненти:

1. Добробут (Інноваційний потенціал та Економічний розвиток: рівень ВВП на особу, рівень безробіття, кількість користувачів Інтернету, осіб із науковими ступенями).

3. Освіта (середній бал ЗНО, рівень охоплення дітей дошкільними закладами, частка іноземних студентів, частка робочої сили з вищою освітою).

4. Охорона здоров'я (тривалість життя, стан здоров'я, захворюваність на туберкульоз та ВІЛ/СНІД, кількість лікарів на тис. населення, спосіб життя).

5. Суспільство (громадська безпека, суспільна нерівність).

6. Довкілля (обсяг викидів, якість повітря, якість води).

Найкращий показник Полтавщини – це Рівень добробуту: п'яте місце після Києва, Харківської, Одеської областей і Севастополя. Показник Полтавщини "Користувачі Інтернету на тис. населення" оцінений 3-ма балами (по Україні – від 2 до 5 балів). Україна за часткою Інтернет-користувачів дещо випереджає Польщу, але їх розподіл між регіонами дуже нерівномірний: Київ –

на рівні Нідерландів, Рівненська область – на рівні Афганістану.

У верхній частині таблиці Полтавська область за показниками Охорони здоров'я (дев'яте місце). Індекс охорони здоров'я у 2010 році несуттєво впав порівняно з 2009 роком.

У середній та нижній частині списку ми за показниками Стану суспільства – чотирнадцяте місце та Освіти – шістнадцяте місце. Індекс освіти на Полтавщині у 2010 році погіршився із 3, 5 до 3, 0 порівняно із 2009 р. Показник, за яким ми "пасемо задніх", це Стан екології – 20 місце, Полтавщина восьма з кінця.

За результатами дослідження фахівці МЦПД об'єднали області за трьома моделями розвитку: модель сталого розвитку (реалізована лідерами рейтингу: Києвом, Севастополем та Харківською областю), модель інтенсивного розвитку, модель екстенсивного розвитку.

Полтавщина потрапила в коло регіонів, де реалізується модель інтенсивного розвитку (ця модель характеризується відносно високим рівнем добробуту та освіти населення за проблемного стану суспільства, довкілля та охорони здоров'я. Локомотивом економічного розвитку є видобувна та важка промисловість, що характерно для індустріальних суспільств. Ця модель може бути ефективною для досягнення високої динаміки економічного зростання, але не спроможна забезпечити сталий розвиток).

Тому Полтавщині є куди рухатися.

З результатами досліджень можна ознайомитися на сайті МЦПД [http://www.icps.com.ua/key\\_issues/socio\\_economy/6531.html](http://www.icps.com.ua/key_issues/socio_economy/6531.html)

Підготувала О. В. Стоцька

## ПОКАЗНИКИ ОСВІТИ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Регіон	Середній бал зовнішнього оцінювання	Частка іноземних студентів (% студентів)	Частка робочої сили з вищою освітою (% робочої сили)	Рівень охоплення дошкільними навчальними закладами (% дітей дошкільного віку)	Середній бал
Севастополь	5	5	5	5	5,0
Київ	5	4	5	5	4,8
Харківська	2	5	5	4	4,0
Одеська	3	5	3	4	3,8
Дніпропетровська	3	3	4	5	3,8
Тернопільська	4	3	4	3	3,5
Вінницька	3	4	3	4	3,5
Івано-Франківська	5	2	5	2	3,5
АР Крим	2	5	3	4	3,5
Черкаська	4	2	3	5	3,5
Запорізька	3	3	3	5	3,5
Донецька	3	3	3	5	3,5
Львівська	5	2	4	2	3,3
Луганська	2	4	3	4	3,3
Волинська	4	2	3	3	3,0
<b>Полтавська</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>3</b>	<b>4</b>	<b>3,0</b>
Рівненська	5	2	3	2	3,0
Сумська	2	2	3	5	3,0
Київська	3	2	2	5	3,0
Кіровоградська	2	3	3	4	3,0
Миколаївська	3	2	3	4	3,0
Хмельницька	2	2	2	5	2,8
Чернігівська	3	2	2	4	2,8
Херсонська	2	2	3	4	2,8
Чернівецька	2	2	3	3	2,5
Закарпатська	2	2	3	3	2,5
Житомирська	2	2	2	3	2,3

- **Київ та Севастополь** значно випереджують решту регіонів України за рівнем освіти, оскільки єдині демонструють високі результати як за рівнем охоплення населення освітою, так і за її якістю.
- **Харківська, Одеська та Дніпропетровська** - найбільш освічені області України, мають низькі результати за середнім балом зовнішнього оцінювання.
- **Західні області** демонструють переважно вищі результати за середнім балом зовнішнього оцінювання, але традиційно мають нижчий результат охоплення дітей дошкільними навчальними закладами.
- **АР Крим, Одеська та Харківська області** мають найвищу частку іноземних студентів, що зумовлено зв'язками, збереженими з радянських часів. Частка іноземних студентів в регіонах України не перевищує 3 %. Це вказує на низьку конкурентоспроможність української освіти у світі.
- **Робоча сила із вищою освітою** розподілена між регіонами відносно рівномірно: її частка варіюється від 59 % у Севастополі до 46 % у Київській області.

## ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ЖИТТЯ ЗА ЙОГО СФЕРАМИ

Регіони	Добробут	Освіта	Охорона здоров'я	Суспільство	Довкілля	Якість життя
Київ	4,6	4,8	4,6	3,8	4,5	4,4
Харківська	4,1	4,0	3,9	3,8	5,0	4,2
Севастополь	3,6	5,0	3,8	3,3	4,8	4,1
Тернопільська	2,4	3,5	4,5	4,5	5,0	4,0
Львівська	3,1	3,3	4,1	4,5	4,8	4,0
Чернівецька	2,7	2,5	4,8	4,5	5,0	3,9
Вінницька	2,4	3,5	4,3	4,5	4,8	3,9
Івано-Франківська	2,3	3,5	4,6	4,8	4,0	3,8
Одеська	3,7	3,8	3,1	3,8	4,8	3,8
Волинська	2,4	3,0	4,1	4,5	5,0	3,8
Закарпатська	3,0	2,5	3,8	4,5	5,0	3,8
<b>Полтавська</b>	<b>3,6</b>	<b>3,0</b>	<b>3,9</b>	<b>3,8</b>	<b>4,5</b>	<b>3,7</b>
Рівненська	2,7	3,0	3,5	4,3	5,0	3,7
Черкаська	2,4	3,5	3,5	4,0	5,0	3,7
АР Крим	3,3	3,5	3,5	3,5	4,5	3,7
Хмельницька	2,7	2,8	3,3	4,3	5,0	3,6
Сумська	3,1	3,0	3,5	3,8	4,5	3,6
Київська	2,9	3,0	3,6	3,3	4,8	3,5
Кіровоградська	3,0	3,0	2,9	3,5	5,0	3,5
Житомирська	2,7	2,3	3,5	3,8	5,0	3,4
Чернігівська	2,7	2,8	2,9	3,8	5,0	3,4
Запорізька	3,6	3,5	3,5	3,5	3,0	3,4
Миколаївська	3,6	3,0	2,9	3,3	4,3	3,4
Херсонська	2,6	2,8	2,6	3,3	5,0	3,2
Луганська	2,9	3,3	2,9	3,0	3,5	3,1
Донецька	3,4	3,5	2,8	3,0	2,5	3,0
Дніпропетровська	3,4	3,8	2,5	2,8	2,5	3,0

## ЯКІСТЬ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ (ЗА МІСЦЯМИ У РЕЙТИНГАХ)

Місце	Рейтинг
69 місце із 169 країн	Рейтинг рівня людського розвитку 2010 року ООН
69 місце із 192 країн разом з ПАР, Домініканською республікою, Мороко, Намібією, Ботсваною, Тринідад і Тобаго та Тунісом	Рейтинг якості життя 2011 року International Living
69 місце із 110 країн	Рейтинг рівня добробуту 2010 року Legatum Institute
53 місце із 63 країн	Рейтинг якості життя 2009 року МЦПД

Джерело: [http://www.icps.com.ua/key\\_issues/socio\\_economy/6531.html](http://www.icps.com.ua/key_issues/socio_economy/6531.html)

**Бібліографічний опис цієї статті:**

Стоцька О. В. Полтавщина – 12-й регіон України за якістю життя / О. В. Стоцька // Постметодика. – 2011. – № 4(101). – С. 59–61.

## ЦИТАТА "ПМ"



Тіна Канделакі – популярна російська журналістка. Опікується темою освіти в своїй країні. Заснувала російський проект "Умная школа", <http://умная-школа.рф/blog/315/n26/>

"...В ШКОЛАХ РОССИИ СЕГОДНЯ РОЖДАЕТСЯ МАССА ХОРОШИХ НАРАБОТОК, О КОТОРЫХ НИКТО НЕ ЗНАЕТ. Об интересных педагогических открытиях, может быть, написан в региональных СМИ – и все, это максимум. Выхода на федеральный уровень почти нет, в рамках страны эти голоса не слышны.

... Учителя переживают, что на телеэкране педагогов показывают не так, как им хотелось бы. А я говорю им: пока вы сами не начнете предпринимать какие-то шаги к тому, чтобы это изменить, все останется как есть. ТВ сегодня не нацелено на "глубокие" программы и образы.

ПОЭТОМУ МЫ ДАВНО НЕ ВИДЕЛИ БЕНЕФИСОВ ВЕЛИКИХ ПЕДАГОГОВ НА ЦЕНТРАЛЬНЫХ КАНАЛАХ И ВРЯД ЛИ В БЛИЖАЙШЕЕ ВРЕМЯ УВИДИМ. И я сделала сайт "умная-школа.рф", на котором можно выкладывать видеуроки. В США такой формат безумно популярен, и ПЕДАГОГИ, ВЫЛОЖИВШИЕ В ИНТЕРНЕТ ВИДЕО, СТАНОВЯТСЯ КУЛЬТОВЫМИ. У нас активности в данном направлении нет, и я призываю к тому, чтобы осваивать этот формат.

ЕСЛИ ЭТОТ РОЛИК ПОСМОТРЯТ 500 ТЫСЯЧ ЧЕЛОВЕК, ПРИ ЭТОМ ПОЗНАКОМИВШИСЬ С НОВОЙ И ИНТЕРЕСНОЙ МЕТОДИКОЙ, ТО ПЕДАГОГ СТАНЕТ ИЗВЕСТНЫМ, И МНОГИЕ ЗАХОТЯТ У НЕГО ЭТУ МЕТОДИКУ ПОЗАИМСТВОВАТЬ".

З інтерв'ю Т. Канделакі "Російський учитель – невідомий герой. В школах Росії сьогодні рождається маса хороших наработок, о котрих ніхто не знає" газети "Аргументы недели", <http://tikandelaki.livejournal.com/265170.html>

*Враження педагогів Миколаївської області від відвідування майстер-класів полтавських учителів-філологів в рамках проведеної Полтавським ОІППО творчої зустрічі словесників Кіровоградської, Сумської, Харківської, Чернігівської та Черкаської областей.*

*Впечатления педагогов Николаевской области от посещения мастер-классов полтавских учителей-филологов в рамках проведенной Полтавским ОИППО творческой встречи словесников Кировоградской, Сумской, Харьковской, Черниговской и Черкасской областей.*

*Impressions from workshops of teachers of philology in Poltava region visited by their colleagues from Mykolayiv, Kirovograd, Sumy, Kharkiv, Chernihiv and Cherkasy regions during their meeting in Poltava-INSETT.*

УДК 374.7.091

## МАЙСТЕР-КЛАСИ КРАЩИХ УЧИТЕЛІВ ПОЛТАВЩИНИ

Л. В. Цуркан

Я ніколи не була у Полтаві...

І коли трапилася нагода побувати 17 – 18 квітня 2011 р. в історичній і духовній скарбниці України Полтаві, де мали відбутися для словесників України майстер-класи учителів української мови і літератури Полтавської області, я з радістю погодилася. Не зупинило й те, що часу, як завжди, не вистачає, що потрібно було їхати власним коштом, адже на відрядження грошей не виділяють.

Але можливість побувати у місті, де жили і творили Панас Мирний, І. Нечуй-Левицький, М. Гоголь, Л. Глібов, М. Старицький, М. Кропивницький, побачити майстер-класи вчителів української мови і літератури Героя України Тетяни Іванівни Балагурі, заслужених учителів України Юлії Валентинівни Макашової та Ірини Валентинівни Мітіної, переборола всі перешкоди.

Та й компанія зібралася підходяща: заступник директора Миколаївського ОІППО В. І. Шуляр, завідувача лабораторією викладання мов і літератур МОІППО Д. П. Діордіца, завідувача Кривоозерським методичним кабінетом Л. М. Король. Також на запрошення завідувачки відділу гуманітарних дисциплін ПОІППО ім. М. В. Остроградського Ольги Павлівни Коваленко у Полтаву прибули гості з Кіровоградської, Сумської, Харківської, Чернігівської та Черкаської областей.

І ось ми у Полтаві... Розпочалася робота у Полтавському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти: офіційне відкриття проректором з науково-методичної роботи М. В. Кирілюк, загальне фото на пам'ять і переїзд до Полтавського багатопрофільного ліцею № 1 ім. І. П. Котляревського. Але коли ознайомилися детально з програмою заходів, виявилось, що у Полтаві ми будемо тільки першу половину дня 17 березня, а потім переїзд у Комсомольськ, а 18 березня – у Кременчук. Відвідування музеїв у Полтаві не заплановано, та й маршрут наш Полтавою пролягав таким чином, що побачити пам'ятники М. Гоголю і І. Котляревському ми не зможемо. Розчарування зникло, як тільки розпочалася робота у Полтавському багатопрофільному ліцеї № 1 ім. І. П. Котляревського, де українську мову і літературу викладає Герой України, лауреат конкурсу "Учитель року", фінал якого у 1998 р. відбувся у Миколаєві, Тетяна Іванівна Балагура.



Основні скрижалі педагогічного досвіду Тетяни Іванівни:

- ♦ розвиток творчих здібностей учнів як засобу самовираження особистості;
- ♦ комунікативний підхід до вивчення мови (практична комунікація) методом інтенсиву;
- ♦ вивчення мови за методикою укрупненого структурування.

Наробки вчителя широко представлені у фаховій періодиці. А для гостей Тетяна Іванівна презентувала досвід роботи з використанням елементів уроку в 10 кл.

Елементи уроку у 8 кл. з використанням інтенсивного вивчення української мови і літератури, переможець обласного етапу конкурсу "Учитель року" Ірина Миколаївна Гринь.

"Святом для душі" назвали присутні засідання літературної студії "Перевесло", керівником якої є Т. І. Балагура. Студія існує 10 років, має 29 авторських збірок, щороку звітує перед ліцеєм, є переможцем багатьох конкурсів:

- ♦ Міжнародного конкурсу юних поетів, прозаїків, митців, фото, малюнку, авторської пісні та сценічного мистецтва "Рекіське сузір'я";
- ♦ Міжнародного конкурсу "Українська мова – мова єднання" (Одеса, 2010);
- ♦ Міжнародного конкурсу "Посміхнемось щиро Вишні" (Полтава);
- ♦ Обласного конкурсу Полтавського літературного музею І. Котляревського "Голоси Єнеєвих нащадків" (2004 – 2010 рр.);
- ♦ "Коли плачуть тюльпани" (2010);
- ♦ "Створимо разом планету Добра" (2010 рр.).

Твори учасників студії друкували журнали "Дніпро", "Діє-слово", "Колізей", газети "Сузір'я", "Полтавський вісник", твори учасників студії ввійшли до збірки "Сто молодих поетів України" (Київ, 2006).



Учасники всеукраїнського майстер-класу біля Комсомольської гімназії ім. О. Нижниченка

Розчулений виступом учасників літературної студії "Перевесло", В. І. Шуляр запросив учнів ліцею відвідати на Миколаївщині старовинне місто Ольвію, Гранітно-степове Побужжя у Мигії, оздоровчий комплекс "Водолій", найкращий в Україні зоопарк та інші визначні місця нашого краю.

Духовно збагачені спілкуванням із талановитими вчителями і не менш талановитими учнями Полтавського багатопрофільного ліцею, ми вирушили до Комсомольська. А біля пам'ятника І. Котляревському я все-таки сфотографувалася (що-правда, в ліцеї)!

За 110 кілометрів від Полтави, на березі сивого Дніпра, серед тополь і сосен, розкинулося молоде місто Комсомольськ, історія якого почалася в 1960 р. Сьогодні Комсомольськ – це місто, що має музеї, прекрасний Палац культури і Свято-Миколаївський собор, гірничо-металургійний технікум і професійно-гірничий ліцей та професійно-будівельний ліцей, духовне училище, 7 шкіл і 11 дитячих садків, парк відпочинку і спортивні клуби, сучасні магазини, кафе і ресторани. Це той Комсомольськ, у якому мером міста був сьогоднішній голова Київської міської державної адміністрації Олександр Попов. Упорядкуванню вулиць і чистоті у місті можна по-доброму позаздрити.

А далі розпочалося найцікавіше. Нас переодягли в жилети і каски, що викликали у всіх шквал позитивних емоцій, і повезли на екскурсію до гірничо-збагачувального комбінату. Побачене на ГЗК вражає всім: розмахом, технікою, обсягом виробництва тощо. Виникає запитання: "Чого ж ми так бідно живемо, маючи такі багатства?".

Набравши повні кишені камінців (сказали – на щастя), ми вирушили далі.

Уже майже сутеніло, коли приїхали до невеличкого селища Келеберда, яке є од-



Майстер-клас заступника директора з науково-методичної роботи Комсомольської гімназії ім. О. Нижниченка, Заслуженого учителя України І. В. Мітіної

ним із найдавніших поселень краю. Владарювали тут різні господарі. Зрештою, розташоване над Дніпром сотенне містечко Полтавського полку свого часу опинилося на порубіжжі Козацької держави, яку козакам доводилося постійно боронити від іноземних завойовників. Екскурсовод розповів, що на початку XVII ст. тут навіть заснували Келебердянську фортецю. У самій назві села "зашифровані" слова "фортеця", "башта" і "гора". Зайшли ми помолитися й у Свято-Преображенську церкву в Келеберді.

А попереду нас ще чекала презентація Комсомольської гімназії ім. О. Нижниченка, директором якої є магістр освіти, переможець Всеукраїнського конкурсу "100 кращих керівників шкіл" у номінації "Моніторинг освіти" Полобок Лідія Василівна. У Комсомольській гімназії здійснюється низка педагогічних експериментів: "Формування загальнокультурних компетентностей учнів у процесі викладання інтегрованих курсів", "Мистецтво в 1-8 класах" та "Художня культура", "Проектування особистісно-розвивального змісту навчально-виховного процесу", "Науково-методичний експеримент Інтел "Один учень – один комп'ютер", "Всеукраїнське громадське об'єднання "Здорові діти", "Методика формування економічних знань в учнів 9-11 класів у процесі вивчення географії".

А наступного дня нас знову чекала Комсомольська гімназія, де відбулася зустріч із заступником міського голови з гуманітарних питань Людмилою Михайлівною Биндик, начальником відділу освіти Іриною Володимирівною Шошиною та завідувачкою ММК Надією Герасимівною Дробецькою. Теплими посмішками зустріли гостей учні початкової школи, з радістю презентували свої здобутки.

Попрощавшись із Комсомольськом, ми попрямували до Кременчука, де мали ще відвідати два навчальні заклади. У Кременчуцькому ліцеї інформаційних технологій № 30 ім. Н. М. Шевченко нас зустріла директор Ольга Миколаївна Шиян, яка є депутатом Кременчуцької міської ради, членом ради директорів при Кабінеті Міністрів України.

У ліцеї відбулося знайомство із заслуженим учителем України, переможцем Всеукраїнського етапу конкурсу "Учитель року" Макашовою Юлією Валентинівною, яка презентувала свій досвід роботи "Як опанувати технологію критичного мислення" та провела з цієї теми майстер-клас.

Під час спілкування з колегами раптом з'ясувалося, що переможцем конкурсу "Вчитель року" Юлія Валентинівна стала в Чернігові, а десять років тому у Чернігові

переможцем цього ж конкурсу став миколаївський учитель, а тепер уже заслужений учитель України, кандидат педагогічних наук, доцент Василь Іванович Шуляр.

А ми вирушаємо до останнього пункту нашої мандрівки Полтавщиною – Кременчуцької гімназії № 6, у якій презентує свій досвід роботи вчитель української мови і літератури, лауреат обласного етапу конкурсу "Учитель року" Ірина Борисівна Каткова. Авторська педтехнологія вчителя – "Евристичні методи вивчення орфографії", яку вона представила на орфографічному уроці-тренінзі в 5 класі. Уперше про авторську педтехнологію вчителя була стаття в журналі "Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах" у 2003 р. "Чи потрібна "еврика" на уроках української мови?". Згодом учитель взяла участь у роботі Міжрегіональної експериментальної творчої групи вчителів української мови і літератури Полтавської, Сумської, Харківської областей.

Представляючи свою педтехнологію, Ірина Борисівна продемонструвала, що асоціативні пари є ефективним способом запам'ятовування словникових слів; показала методику жестової підтримки; методику створення опорних конспектів та ілюстративні таблиці евристичного характеру, а головне, переконала, що все це працює. Ми разом із п'ятикласниками вивчали жести-ілюстратори, знаки-символи, запам'ятовували асоціативні пари, опорні конспекти тощо. Ірина Борисівна стверджує: "Якщо ви стомилися від помилок, які допускають Ваші учні, спробуйте новий перевірений спосіб і переконайтесь... Це ключ до успіху!".

А нам час дякувати за гостинний прийом господарям в особі завідувачки відділу гуманітарних дисциплін ПОШПО Ольги Павлівни Коваленко. Традиційно слово взяв Василь Іванович Шуляр. Тепер пора витушати додому – до берегів Південного Бугу, до свого милого і найкращого на землі корабельного краю. До нової зустрічі, Полтавщино! А те, що не вдалося побувати біля пам'ятників та в музеях наших прославлених земляків – ми ще надолужимо.

*Джерело: [http://osvita-mk.org.ua/link10.php?sub-action=showfull&id=1301899744&archive=&start\\_from=&ucat=1&](http://osvita-mk.org.ua/link10.php?sub-action=showfull&id=1301899744&archive=&start_from=&ucat=1&)*

*Стаття надійшла в редакцію 10.05.2011 ■*

*Бібліографічний опис цієї статті:  
Цуркан Л. В. Майстер-класи кращих учителів Полтавщини / Л. В. Цуркан // Постметодика. – 2011. – № 4(101). – С. 62–64.*

## НАШІ АВТОРИ

**Зелюк Віталій Володимирович,**  
кандидат пед. наук, ректор Полтавського  
обласного інституту післядипломної педагогічної  
освіти імені М. В. Остроградського

**Клепка Сергій Федорович,**  
доктор філос. наук, доцент, проректор із  
наукової роботи, завідувач кафедри філософії та  
економіки освіти Полтавського обласного  
інституту післядипломної педагогічної освіти  
імені М. В. Остроградського

**Ночна Наталія Іванівна,**  
директор Миргородського Центру естетичного  
виховання

**Стоцька Олена Вікторівна,**  
методист Полтавського обласного інституту  
післядипломної педагогічної освіти  
імені М. В. Остроградського

**Хілліг Гьотц,**  
d. phil. habil, приват-доцент історії педагогіки  
Марбурзького університету, керівник лабораторії  
"Макаренко-реферат"; віце-президент  
Міжнародної Макаренківської асоціації  
(Полтава), Іноземний член Академії  
педагогічних наук України (Київ) та Російської  
академії освіти (Москва)

**Цуркан Людмила Вікторівна,**  
методист Миколаївського науково-методичного  
центру ГУОН Миколаївської міськради

**Черкащенко Павло Мелентійович,**  
начальник відділу освіти Диканської РДА

**Опис горизонтів освіти України у Полтавській  
області здійснили працівники ПОППО:**  
Н. В. Атахаджаєва, Т. О. Бондар, О. О. Буйдіна,  
Н. І. Білик, І. Б. Гарус, Р. О. Гелеверя, Ж. А. Гряд-  
довкіна, І. І. Дмитренко, Л. О. Жданюк,  
Л. М. Іщенко, І. О. Калініченко, С. Ф. Клепка,  
Н. І. Курмишева, О. П. Коваленко, І. О. Козак,  
О. К. Королех, Н. В. Корягіна, М. П. Крилевець,  
Т. Є. Куренкова, Л. В. Литвинюк, О. М. Марти-  
нець, І. О. Міщенко, К. М. Муліка, М. І. Пасяда,  
Г. О. Сиротенко, О. В. Стоцька, Я. В. Сухенко,  
Л. Л. Халецька, В. Г. Чемшит, В. В. Чирка,  
Л. А. Шкоденко, С. П. Шостя, С. О. Яресько.

**За редакцією В. В. Зелюка, С. Ф. Клепка,  
Г. О. Сиротенка, О. В. Стоцької**

*На 1 стор. обкладинки: Карта загальноосвітніх на-  
вчальних закладів Полтавської області ©Шкоден-  
ко Л.А., 2011 р.*

*На 3 стор. обкладинки: Світлана Польщикова –  
завідувач редакції художньо-публіцистичних передач  
Полтавської обласної телерадіокомпанії "Лтава",  
ведуча ток-шоу "Тест на майбутнє", що готується  
спільно з ПОППО*



## CONTENTS

### HORIZONS OF EDUCATION IN POLTAVA REGION

---

#### PHILOSOPHY OF EDUCATION

Educological Knowledge Representations: Models of  
Education and Didactics

*S.Klepko*

---

#### RETRONETHODS

On the Way to Scientific Biography of A.S. Makarenko

*G.Hillig*

---

#### PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES

A analysis of the annex of the MESYSU Order № 553  
dated 09.06.2011 "On the results of the Ukrainian  
Relay of Pedagogical Innovations "New Horizons of  
the Ukrainian school". Presented in a convenient form  
for borrowing the best, in terms of members of the  
regional delegations, innovations in the secondary and  
preschool education through regions of Ukraine.

Quick Analysis of Pedagogical Innovations of Ukrain-  
ian Education: On the Results the Ukrainian Relay  
"New Horizons of the Ukrainian school".

*O.Stotska*

---

#### REFERENCES

Education of Poltava Region On Its Way to the New  
Horizons of Ukrainian Education.

*V.Zeliuk*

New Horizons of the Ukrainian Education In Poltava  
Region: Quick Analysis

Poltava Region is Ranked 12th In 27 Regions Rating of  
Life Quality.

---

#### CHRONICLES

Workshops of the Best Teachers of Poltava Region.

*L.Tsurkan*



## Ціль на вершину - попадеш на середину

Г. Сковорода

ДОВІДКА «ПМ»: ПОСТ... (лат. *POST* – *ДАЛІ, ЗА, ПІСЛЯ*) — префікс, що означає наступність.

**ПОСТМЕТОДИКА** — це журнал Полтавського обласного інституту післядипломної (постдипломної) педагогічної освіти, адресований усім, хто виховує і вчить, вчиться чи любить освіту або просто цікавиться проблемами школи.

**ПОСТМЕТОДИКА** — це журнал, який прагне розвивати «ДАЛІ» методики полтавських педагогів: Г. Сковорода, Я. Козельського, І. Котляревського, М. Остроградського, В. Королєнка, П. Юркевича, А. Макаренка, Г. Ващенко, О. Астряба, В. Сухомлинського.

**ПОСТМЕТОДИКА** — це журнал, який бажає виразити те, що знаходиться «ЗА» методикою й акумулювати в собі новий досвід хоча й однієї, але надзвичайно важливої верстви нашого суспільства — батьків і педагогів.

**ПОСТМЕТОДИКА** — це журнал про те, що потрібно вчителю «ПІСЛЯ» вузівської методики — таємниці його особистісного знання та фаху, які не віднайти в численних методичних книжках.

**ПОСТМЕТОДИКА** — це журнал, який спільно з усією педагогічною громадою вирішує, що є знання, і шукає тих, хто знає, що дає можливість це вирішувати.

**ПОСТМЕТОДИКА** — це журнал, що прагне вчити вміння читати і слухати, вміння жити і робити справу.

**ПОСТМЕТОДИКА** — це журнал, несумісний з уявленням про сучасну педагогіку як мішанину різномірних елементів у шкільній навчальній програмі — економіки та еротики, електроніки та східної містики, латини та біоенергетики, астрономії та астрології, щоб відразу одержати прищестя нової ери й Апокаліпсису.

**ПОСТМЕТОДИКА** — це журнал перш за все не пісний, а тому в ньому змішуються жанри і стилі мовлення, з іронією підкреслюється нестабільність і умовність усіх методичних систем і педагогічних технологій.

**ПОСТМЕТОДИКА** — це журнал не антиметодики, бо неможливо відкинути методику як розділ педагогіки, а журнал, який відмовляється від методик, що нівелюють особистість та орієнтовані на так званого «середнього» учня.

**ПОСТМЕТОДИКА** — це журнал з єдиною стратегією: на базі плюралізму педагогічних ідей та концепцій відшукувати суть чужого досвіду, передавати його нашим читачам у тісному поєднанні з усіма фактами життя Полтавщини, з її місцевими й національними традиціями.

**ПОСТМЕТОДИКА** — це журнал, який не лише констатує розлад концептуальних структур, що визначали методику недалекого минулого, але й бачить у цьому шанс нового: різноманітність конкретних педагогічних технологій, конкуренцію різних парадигм педагогічної творчості.

**ПОСТМЕТОДИКА** — це журнал, який усвідомлює, що ми всі опинилися в тому пункті історії педагогіки, коли в ній стали можливими радикальні зміни, про які заявлено в державній національній програмі «Освіта «УКРАЇНА ХХІ СТОЛІТТЯ», і можливість ця тісно пов'язана з **ПОСТМЕТОДИКОЮ**.

Те, що робиться сьогодні, — це питання досвіду і **МЕТОДИКИ**.

Те, що може робитися, — це питання **ПОСТМЕТОДИКИ**.

*Кожний свідомий громадянин мусить матеріально й духовно підтримувати свої рідномовні журнали як головні двигуни наукового вивчення й збільшення рідної мови.*

**Іван Огієнко**

Для отримання «Постметодики» поштою у 2012 році достатньо оформити передплату журналу (вартість одного комплексу (6 номерів) на рік -138.00 грн) у будь-якому поштовому відділенні.

Передплатний індекс у всукраїнському каталозі періодичних видань - 98670.

Редакція «ТМ»

Журнал призначається для

Для всіх ціна вільна, а для Вас